

MURAT CEMİTOĞLU

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI / 1396

Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi / 27

K. GRÖNBECH

KUMAN LEHÇESİ SÖZLÜĞÜ

CODEX CUMANICUS'UN
TÜRKÇE SÖZLÜK DİZİNİ

Çeviren:

Prof. Dr. Kemal AYTAÇ

© Kültür Bakanlığı Yayınları / ANKARA - 1992

ISBN 975-17-1026-X

*Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 20.8.1992
tarih ve 928.1809 sayılı makam onayı ile birinci
defa olarak 5.000 adet bastırılmıştır.*

Türk Tarih Kurumu Basımevi — ANKARA

İnsanlığın geçirdiği büyük dönüşümlerin, elde ettiği değerlerin arkasında iki kavram yer almaktadır. "KİTAP" ve "OKUMA".

Hangi alanda olursa olsun somut, yapıcı, ulusal ve evrensel özelliklere sahip olumlu sonuçların elde edilmesi ancak düşüncenin üretilmesi ile olanaklıdır.

20. yüzyılı geride bırakmamıza çok az bir s renin kaldığı günümüzde, bu iki kavram görselliğin sınırta nıamaz etkinliği ve gücü ile sa vaş verir haldedir. Ne var ki iletişimin teknolojik gelişmelerle değişen türleri yanında bu iki kavram, insanlara özgü haz duygusu nedeniyle  zellikliini ve önemini her zaman koruyacaktır.

D n olduğu gibi, bugün de, gelecekte de "OKUMAK" ve "YAZMAK" insanoğlunun günlük davranışları arasında yer alacak, insanlar düşünce üretilip, kendini yenilemek çabasından vazgeçmeyeceklerdir.

Bütün iyi niyetimiz ve çabalarımıza rağmen yazılı bilgi, yazılı kültür birikimi, görsel bilgi edinme yollarının çoğalmasıyla önemli dar boğazlara itilmektedir. Özellikle televizyonun elinde bulundurduğu kolay erişilebilirlik gücü zaten okuma ve yazma alışkanlığı az olan insanımız için, çok önemli bu iki kavram açısından tehlike gibi görünmektedir. Karamsar olmamıza gerek yok. Aynı televizyon sinema sanatının da gerilemesine neden olmadı mı? Üstelik bu "olumsuz" gelişmeler okuma alışkanlığının yaygın, yazılı kültür birikiminin geniş olduğu Batılı toplumlarda da yaşanmıştır, yaşanmaktadır.

Soruna özellikle bu açıdan bakılırsa, Türkiye'nin karşısında duran çıkmazın, ya da aşılması gereken engelin biraz daha farklı olduğu görülebilir. O da, Batının yazılı kültür birikimini belli bir düzeye getirdikten sonra görsel kültüre onun zorlamasıyla geçtiği şu sıralarda, Türkiye'nin aynı olguyu, yazılı kültürünü henüz oluşturmadan yaşamaya başlamış olmasıdır.

Asıl üstünde düşünülmesi gereken, asıl çözüm bulunması gereken sorun budur...

Böyle bir çözüm arayışı, hiç kuşkusuz, kitaba toplum içinde gerek nitelik, gerekse nicelik açısından daha yaygın bir yer verilmesini bir ön koşul olarak sunar.

Oysa, tam da böyle bir geçiş döneminde, bir toplumda ve bir ülkede kitaplar yasaklanıyorsa, tutuklanıyorsa, kitaba yönelik girişimler “suç” olarak değerlendiriliyorsa, farklı düşüncelerin yazılı ürünleri zaman zaman dışlanıyorsa, kaygı verici bir yanığı yaşanıyor demektir.

Kültür Bakanlığı olarak, bu zorunlulukların bilinciyle, öncelikle kitaplara yönelik yasakları kaldırarak attığımız ilk adımı, ikinci aşamada, insanlık tarihini, düşünce tarihini, aydınlanma geleneğini, demokrasi klasiklerini... kısacası, çağdaş insan düşüncesinin oluşumuna katkıda bulunmuş tüm verimleri dilimize kazandırarak, bu konudaki toplumsal üretimimizi destekleyerek sürdüreceğiz.

Toplumsal düşünce birikimimizi oluşturan, o arada da ulusal kültürümüze katkıda bulunmuş olan ve fakat özel yayınevleri tarafından yayınlanmasında bilinen güçlükleri yaşayan yapıtları yayınlayacağız. Böylece, ulusal kültür birikimini, yalnızca bir koruma mantığıyla değil, günün gereksinimlerini karşılayacak bir yaklaşımla ele almış olacağız.

Okuma, öyle görünüyor ki, içinde yaşadığımız bu “görsel kirlenme” ortamında kişinin kendisiyle, kendi bireyliğiyle yalnız kalabilirdiği tek alandır. Kendi içine dönmenin ve kendi usunun ve anlayışının bilincine varıp, derinliğine ulaşabilmenin tek yolu da okumaktan geçiyor.

Türkiye gibi, genç nüfusun fazla olduğu toplumlarda, okuma edimine ayrı bir işlev düştüğü ortadadır. Ancak bu yolla ulusal ve evrensel kültür birikimlerine ulaşabilmemiz olasıdır.

Bu gerekçelerle ve bu bilinçle “kitap-okuma” somutunda başlattığımız girişimlerin, bundan sonraki kuşakların soyut düşünsel çabalara ağırlık veren, çağı, içinden bakarak yaşayan kuşaklar olarak yetişmelerine önemli katkılarda bulunacağına içtenlikle inanıyorum.

D. Fikri SAĞLAR
Kültür Bakanı

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Kumanlar, 11.-15. asırlar arasında Karadenizin kuzeyinde hâkimiyet kurmuş, siyasî ve idarî rolleri Kafkasya, Suriye ve Mısır'a kadar nüfuz etmiş olan bir Türk boyudur. Bunlar sarı saçlı, beyaz tenli ve mavi gözlü olduklarından dolayı, çeşitli dillerde “sarışınlar” anlamına gelen adlarla adlandırılmışlardır. Bizanslılar ve Latinler bunlara “Kumanus, Cumanus, Komani”, Ruslar “Polovets”, Macarlar “Kun” ve İslâm tarihçileri ise “Kıpçak” adını vermişlerdir. Kumanlar'ın yayılmış oldukları Doğu Avrupa-Batı Sibirya arasındaki bölge, İslâm kaynaklarında “Deşt-i Kıpçak” (“Kıpçak Bozkırı”), Batı kaynaklarında ise “Komanya” (“Comania”) diye adlandırılmıştır.

Komanya'nın Moğol istilâsına uğramasından ve Altın-Ordu devletinin kurulmasından sonra, Kumanlar'ın o zamana kadarki oynadıkları siyasî roller zayıflamağa başladı. Bilhassa, batıdaki, yani bugünkü Moldavya'daki Kumanlar'ın 1223'te hristiyanlığa geçmeleri ile kültürel esasta kopmalar başladı. Bunların büyük bir kısmı Romenler, Macarlar ve Leh'ler içerisinde eriyip, kültürel asimilasyonlara uğradılar. Bunlardan geriye yer adları, şahıs adları ve bir kısım kelimeler kaldı (Bkz.: Prof. Dr. İ. Kafesoğlu: Türk Millî Kültürü, İst. 1989, S. 175 v.d.)

Kumanlar'dan günümüze kalan en önemli hatıralardan birisini, “Codex Cumanicus” adını taşıyan eser teşkil etmektedir. Bu eser, Kuman (“Kıpçak”) lehçesinin en eski ve en büyük anıtıdır. Hattâ, bazı yazarlara göre “Codex Cumanicus”, Türk dilinin “Divan-ı Lügat't-Türk”den sonraki ikinci büyük abidesini teşkil etmektedir. Eserin orijinal elyazma nüshası, Venedik'teki Saint-Marcus kütüphanesinde bulunmaktadır.

“Codex Cumanicus”, tek bir kişi tarafından yazılmamıştır. Çeşitli kişiler tarafından kaleme alınan parçaların bir araya toplanmasından meydana gelmiştir. Eserin yazarları gibi, yazıldığı yer de belli değildir. Yalnızca 11.7.1303 tarihini taşımaktadır.

“Codex Cumanicus”, iki ana bölümden oluşmaktadır: “İtalyanca Codex” adı verilen birinci bölümde Latince, Farsça ve Kumanca kelime grupları ile bazı gramer kuralları yer alır. “Almanca Codex” denilen ikinci bölümde ise, bazı dua ve ilâhiler, kırk yedi bilmece, baş ve son kısımlarında da Kumanca-Almanca sözlükler bulunmaktadır (Bkz.: Prof. Dr. S.Ş. Çağatay: *Türk Lehçeleri Örnekleri*, Ank. 1963, S. 111 v.d.).

Muhtevası yönünden “Codex Cumanicus”un, bir taraftan yabancılarla Kıpçak Türkçesini öğretmeğe, diğer taraftan da Kumanlar (“Kıpçaklar”) arasında kendi ana dilleriyle Hristiyanlığı yaymaya mahsus, pratik bir eser olarak hazırlandığı kabul edilmektedir (Bkz.: Prof. Dr. A. Caferoğlu: *Türk Dili Tarihi*, 2. cilt, İst. 1974, S. 161-186).

“Codex Cumanicus”un el yazma metni, ilk defa 1880 yılında Comes Géza Kuun tarafından, Budapeşte’de Latince izah ve tercüme edilerek yayınlanmıştır (Bkz.: C. G. Kuun (Yay.): *Codex Cumanicus bibliothecae ad Templum Divi Marci Venetiarum*, Budapeştini, 1880). Daha sonraları K. Grönbech, “Codex Cumanicus”un fotokopisini yayınlamıştır (Bkz.: K. Grönbech (yay.): *Codex Cumanicus Co. Marc. Lat. DXLIX*, Kopenhagen 1936). K. Grönbech, bunu takiben 1942’de de Kumanca kelimelerin dizinini Almanca karşılıklarıyla düzenleyerek, Kuman lehçesinin sözlüğünü yayınladı (Bkz.: K. Grönbech: *Komanisches Wörterbuch. Türkischer Wortindex zu Codex Cumanicus*, Kopenhavn 1942). Eldeki bu eser, işte K. Grönbech tarafından hazırlanan bu Kumanca-Almanca sözlüğün, Türkiye Türkçesine çevirisidir.

Ne varki, burda sadece günümüz Almancası karşılığı olan kelimeler çevrilmiş olup, çok az sayıdaki diğer kelimelere, bu ilk baskıda yer verilmemiştir.

Transkripsiyon işinde, Türk transkripsiyonuna uyuldu. Kelimelerin sonunda yer alan rakamlar, “Codex Cumanicus”un orijinal metnindeki sayfa numaralarını göstermektedir.

Bu çevirinin Türkoloji açısından kontrol, düzeltme ve düzenlemesini yapan sayın Prof. Dr. Osman Nedim Tuna’ya şükranlarımı, ona yardımcı olan Doç. Dr. Gürer Gülsevin’e, Almanca kontrol ve düzeltmelerini yapan Bekir Zengin’e ve metnin bilgisayarda yazılması işini yapan Doç. Dr. Mustafa Ergün’e teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Kemal AYTAÇ

SÖZLÜK HAKKINDA

1. *Sözlük maddelerinin sırası Türkçeye uygun olarak değiştirilmiştir.*
2. *Grönbech neşrinde y sırasında gösterilen bâzı kelimeler i ve bâzen c'den önce, orijinalde g yazıldığından, j ile yazılardan farklı olmak gerekir. Bu Tatarca'nın da bir özelliğidir. Bu bakımdan böylece c sırasına alındı.*
3. *al- fiili yardımcı olarak kullanıldığında mânâsı farklı bulunduğundan misalleri ile birlikte diğerinden ayrıldı.*
4. *Moğolca olduğu halde kaynağı gösterilmeyen bâzı kelimelerin yanlarında kaynak kısaltması verilerek belirtildi.*
5. *Kısaltmalar için: A.: Arapça, Bk.: Bakınız, F. Farsça, Hr.: Hristiyan, L.: Latince, M.: Moğolca, T.: Türkçe kullanıldı.*

Prof. Dr. Osman Nedim TUNA

— A —

abaga (M.) : amca, emmi. 97, 13.

abra-, -r (M.) : Korumak, savunmak. 20, 1-3.

abuşka, abışka : Yaşlı, ihtiyar. 76, 26; 98, 21.

aç : Aç. 25, 3.

aç turmen : Açım. 24, 19.

aç bol- : Acıkmak.

açı : Acı. 74, 11; 130, 28.

açı taş : Şap. 81, 15.

açıgan- (-ur) : Ekşimek, acımak. 130, 29.

açık- : Acıkmak. 140, 1.

açıl- : Açılmak.

kök barça açılup-tur : Gök tamamen açıldı. 122, 17.

açırgamah : (Sözlüğün Almanca tercümanı tarafından böyle düzeltilmiştir) acımak, acınmak. 14, 8.

köngül açırgamah : Pişmanlık duymak. 14, 8.

açırgan- : Pişman olmak.

kim...yazuk üçün açırgansa : Kim...günahı için pişman olursa. 121, 17.

açkuç : Anahtar 11, 23; 100, 28.

aç- 1 : Acıkmak. 25, 1.

aç- 2 (-ar) : Açmak. 6-7.

ave Maria kim actıng kökni : (bize) gökleri açan
Ave Maria. 138, 7.

uçmak yolın bizge açtıng : Sen bize cennetin yo-
lunu açtın. 139, 5.

aça ber- : Açıvermek. 137, 22.

köngül aç- : Teselli etmek. 12, 1-3.

açuv : Acı, keder, üzüntü. 139, 16.

ag : Ağ. 64, 3.

aga : Ağabey.

ananıng agası : Dayı. 130, 16.

agaç : Ağaç (eşanl. terek). 137, 1.

zeytin agaç : Zeytin ağacı. 141, 18.

agaçlar : Odunlar. 88, 22; 115, 32; 116, 11.

eyerning agacı : eyerin sehпасı, eyerin ağacı. 106, 6.

tik agaç : Direk. 101, 20.

agınan- (-ır) : Çıkmak, yükselmek. 5, 21.

agındır- : Çıkartmak.

mengi tavga agındırdı : Beni (ebedî) dağa çıkart-
tı. 138, 4.

aginguç, agıngıç : Merdiven. 164, 6; 101, 24.

agın-, -ur : Çıkmak, yükselmek. 5, 21.

kö(k)ge agınmış : Göğe çıkmış. 148, 11.

agır 1 : Ağır, ağırlık. 69, 18; 77, 10.

agır kılı : Ağır huylu. 61, 1.

agır 2 : Şan, şeref, şöhret, itibar. 28, 6..

agırıl- (-ır) avurla- : Ağırlamak, şereflendirmek. 28, 3-5.

kim ol atını biz ağırılasak, sövsek köngülde tut-
sak... : Onun adını ağırılasak, sevsek ve gönülde tut-
sak... 122, 28.

ulu künni avurlagıl : Pazar gününü saygı ile kar-
şıla; pazar gününü say. 123, 3.

agırsıy, avursı : Saygı.

agırsıy bile, avursı bile : Şeref ile. 61, 6.

agışdır- : Birlikte akıtmak.

su kan bile agıştırdı : Suyu kan ile birlikte akıt-
tı. 147, 3.

agız avuz : Ağız. 124, 25; 94, 21; 141, 8; 125, 33.

agırık, agrıh, agrıh : Hastalık, ıstırap. 135, 17; 137, 11.

agrımnı ongaltıl : Ağrılarımızı dindir. 137, 12.
sen agrıh kişi : Sen hastalıklı kişi. 125, 1.

agrı-, ağır-, agrur-, (-ur) : Ağrımak. 17, 23-18, 1.

agrımak, ağırımak : Ağrı, ağırıma, 17, 23-18, 1.

agul : (akıl akl (?)) gönül.

kişi agulu bile : Alçak gönülle. 61, 9.

miskin agullı : Zayıf akıllı, bön (?).

aguzluh : Ağızlık, at gemi. 103, 3.

ah, ahça : Bk. ak.

ahça : Akça, beyazca. 119, 23.

ahım : Akım. 160, 33.

ahlık : Akılık. 76, 4.

ah- (-ar) agar : Akmak. 141, 7.

tiri bulah andan agar : Oradan hayat kaynağı
akar. 141, 7.

ak, ah : Ak, beyaz. 130, 22; 92, 26.
 ak korgaşın : Çinko. 84, 12.
 akça : Akça, para. 80, 10.
 akmak (A.) : Ahmak, aptal. 98, 22.
 ak- : Bk. Ah-.
 akrın, arkun : Yavaş, sakın, sessiz. 62, 24.
 aksah (ahsah?) : Aksak, topal. 99, 8.
 akşam : Akşam. 71, 22.
 al 1 : Hile, dalavere, kurnazlık. 130, 23.
 al 2 : Al, açık kırmızı. 93, 5.
 ala : Ala, benekli. 114, 24.
 alaboga : Alaboğa, bir büyük deniz hayvanı. 160, 11.
 alabota (bot.) : Kaz ayağı. 113, 23.
 alaça : Alaca. 114, 25.
 alaçuk : Kulübe, baraka, evcik, çalı çırpıdan yapılan barınak. 79, 14.
 alam (A.) : Bayrak, sancak. 147, 1; 100, 4.
 alay, alay : Öyle, öylece, bu suretle, o şekilde. 123, 15; 126, 29.
 bolsun sening tilemeging neçik kim kökte alay yerde : Gökte ve yerde (bütün) isteklerin yerine gelsin. 126, 29.
 neçik men yazık ettim alay aytır-men bey tengirge : Her ne günah işledimse ben (onu) tanrıya olduğu gibi itiraf ediyorum. 121, 7; 123, 24; 124, 36.
 alay bolsun : Öyle olsun 144, 8.

alay-oh : Böyle, böylece, böyle olduğu gibi. 65, 10.
 alay ese : Bununla beraber, öyle ise. 65, 6.
 alay bolmasa : Veyahut ta. 59, 9.
 yoh alay ese : Başka gibi.

albet (A.) : Elbet. 62, 19.
 alda-, -r : Aldatmak. 20, 18-20.
 kensimizni aldar-biz : Kendimizi aldatıyoruz biz. 124, 30.
 algış : Övgü, kutlama. 141, 10; 143, 22; 144, 28.
 algış ber- : Kutlu kılmak. 138, 12; 144, 8.
 algışla- : Kutlamak, övmek. 141, 7.
 Christus bizni algışlasın : İsa bizi kutlu kılsın. 151, 18.
 algışlı : Kutsal, aziz. 122, 23; 123, 27, 28; 124, 6, 12, 14, 18, 26; 126, 27, 34, 35; 145, 12, 14, 18; 147, 9.
 alıcı : Alıcı. 91, 5.
 alın : Alın, cephe. 94, 11. Bkz.: all(-)..
 alış- (-ur, -ır) : Değişmek (bir şeyi bir başka şey karşılığında) değiştirmek. 13, 12, 14; 33, 15-16.
 alışır-men : Alışırım. 13, 12.
 alışkıl : Alışık, alışmış. 13, 14.
 alışturmak : Değiştirme. 13, 15.
 alkoran (A.) : Tanrı buyruğu.
 all (-) : “alın” kelimesinden gelmektedir, fakat bu uygulamada yalnızca şahıs son ekleri ile kullanılır. “ön taraf”, “bir şeyin önündeki yer” anlamına gelmektedir. 124, 22.

tengri allında : Allah önünde. 124, 3, 6, 20, 22, 24.
ne uyat bolgay sanga ol köni yargıcı allında : Adil yargıç önünde senin için ne (büyük bir) utanç olacak! 125, 2.

ol sagıt bolgay anı(ng) kalkanı barça yekler allında : O silah, bütün şeytanlar karşısında, onun (ruhunun) kalkanı olacak. 126, 8.

elttiler anı tört yargıcı allında : Onu dört yargıç önüne götürdüler. 126, 18.

sening yazukning allında men turru-men : Senin günahın önünde ben duruyorum (nedeni benim). 115, 30.

allındağı kaş : Ön eyer kaşı. 103, 7.

alleyoh : Allah'a çok şükür. 159, 8.

alma : Elma. 105, 28.

almazlık : Evlenmeme.

almazlıkga sağış etti : Onunla evlenmemeye karar verdi. 151, 10.

alguçı : Alan.

öç alguçı : Öç alan. 131, 7.

alpavut : Asker. 162, 7.

al- : İktidar bildiren yardımcı fiil (daima olumsuz olarak kullanılır).

tıyalman yaşımını : Göz yaşlarımı tutamam. 149, 2.
köktegi hanlıkta baralmaz-biz tengeri kattında : Gökteki hanlıkta Allah önüne çıkamayız. 123, 26.

ol ilan boyına yamanlıh etse canına ete almaz : Yılan vücuduna zarar verebilir (ama) canına veremez. 125, 34.

köralma- (köre-alma-) : Nefret etmek, görmek istememek (?). 164, 8.

al-, (-ur, -ır) : Almak, evlenmek. 5, 12; 21, 16; 46, 5; 48, 1.
ılan alsa kensi agız(ı)na : Kendi ağzına yılan alsa. 125, 33.

mengü sözden bilik aldı : Hak sözünden bilgi aldı. 138, 6.

ulu sövünç alıp : Fevkalade sevinerek, çok sevinierek. 151, 8.

tengirning yetesin al- : Hıristiyanlığa kabul edilmek, ilk defa komüniiyyon âyinine girmek; tanrının rızasını almak; tanrının yedekliğini almak. 125, 26; 28, 33.

ten al- : Vücut bulmak. 148, 8.

öç al- : Öç almak. 142, 8.

satun al- : Satın almak. 21, 16-19.

kayra al- : Geri kalmak. 46, 5-8.

alğanım halalım : Evlendiğim helalim (karım) 116, 15.

alt (-) : Alt, bir şeyin altında kalan kısım.

altında : Emrinde. 132, 29.

altın kur : Kılıç askısı, alt kemer. 115, 13.

altar : Mihrap. 139, 7.

altı : Altı. 121, 12.

altmış : Altmış. 121, 13.

altun : Altın. 123, 7; 84, 10; 122, 34.

altunçı : Sarraf. 84, 2.

am : Bk. eng.

amanat (A.) : Emanet. 47, 15.
amanat ber- : Emanet vermek (etmek). 47, 12-14.
amaşa : Daima (Bk. hamaşa)..
ambar (F.) : Ambar. 83, 7.
amen, amin (Hr.) : Amin. 122, 30; 126, 32, 35; 146, 2; 147, 17; 148, 19; 150, 5; 151, 19; 159, 9.
amgur : Yağmur. Bk. yamgur..
amrak : Sevgili, aziz. 117, 71.
amrak dır : (benim için) azizdir. 162, 39.
ana : Anne. 123, 6; 132, 41; 137, 11; 138, 13; 139, 14; 140, 13, 19; 141, 10; 142, 15; 144, 9; 148, 8; 151, 23, 7.
ananing agası : Dayı. 130, 16.
anayt- : Öyle demek. 122, 18.
ança : O kadar, öylesine, o kadar çok..
ança-mı köp sövmekten esirding : Sevmekten o kadar çok mu sarhoş oldun? 149, 20.
ança çaklı : O ölçüde, o kadar çok, o derecede. 138, 6; 143, 16.
soyurgal yavdı tengriden ança çaklı kim bu cahan toldı barça sarhıtingdan : Tanrıdan o kadar çok rahmet yağdı ki, bu dünyada (senden) arta kalan(lar)la doldu. 143, 15.
ança...neçe : Nasıl...ise öyle. 123, 15; 123, 31; 121, 18.
ança söver-biz tengirni neçe biz anı(ng) buyru-hı(n) tutar-biz : Biz tanrıyı buyruklarını tutacak kadar severiz. 123, 31; 123, 15; 121, 18.
bir ança : Ancak, şimdi, derhal, bir anda, hemen. 61, 14.

ançagina : Biraz, azıcık, ancacık. 59, 11.
ançak : Ancak, ama, artık. 124, 24.
kaçan frişte ol sözni ayttı ançak körünmedi : Melek bu sözü söyler söylemez, görünmez oldu. 124, 24.
andı : Öyle, böyle bir.
bar-mu andı kın neçik benim kınım : Benim derdim gibi dert var mıdır? 125, 37.
tengeri manga bersin andı köngül kim men terçe dagı yakşı til ürengemen : Tanrı bana öyle bir akıl versin ki, dili çabuk ve iyi öğreneyim. 121, 24.
ol tolmaç andı borçlu-tur ol yazuhnu yaşırma neçik ata : Tercüman, günahlardan arıtan vaftiz babası gibi aynı görevdedir. 125, 18.
andı- (-) : Beklemek, gözetlemek, pusu kurmak. 151, 19.
angla-, -r : Anlamak. 29, 15-17; 129-130.
anı kattı urdılar : Ona çok sert vurdular. 126, 20.
anınça : Kadar..., -dığı sürece. 60, 6.
ansızın : Ansızın..
kim ansızın kelse : Kim ansızın gelse... 121, 16.
ant : Ant, yemin.
ant iç- : Andıçmek.
tengrining atı bile ant içmegil : Tanrının adı ile ant içme. 132, 21.
ant içer-men : And içerim. 115, 41.
anuklamak : Hazırlama(k). 40, 22.
anuklan- : Hazırlanmak.
kim öz yazuhın yaşırma alay bilingiz kim ol tengri yoluna anuklamaz : Kim günahını gizlerse, öyle bi-

lin ki, o, hak yoluna hazırlanmamıştır (hazır değildir). 132, 21.

anukla-, -r : Hazırlamak. 40, 19-21.

anuz : Bk. **hanuz** = Henüz.

apostol (Hr.) : Havari. 142, 20.

apostolik : Apostolik.

bir arı katolik dağı apostolik klisea : Kutsal bir katolik ve apostolik bir kilise. 148, 17.

ara : Ara, iki nokta arasındaki yer.

eki katnıng arasında : İki katın arasında. 61, 17.
barça katunlar arasında algışlı sen : Bütün kanunlar arasında mübarek olan sen (veya "mübareksin"). 126, 34.

uyuhısı arasında : Uykusu arasında. 115, 23.

araba : Araba. 102, 18.

araklı : Araklı, bir çeşit keten dokuma. 93, 8.

arçıla-, -r (M.) : Tartışmayı kesmek.

arçılar-men : Ben tartışmayı keserim. 114, 15.

arha : Arka. 95, 4.

arha-, (-r) : Acelesi olmak. 163, 2.

arı 1 : Arı, saf, temiz, kutsal. 123, 10; 121, 3, 8; 77, 3.

bir arı katolik dağı apostolik klisea : Kutsal bir katolik ve apostolik kilise. 148, 16.

arı tiro(v) : Kutsal hayat, yani ebediyet. 121, 21.

arı tın : Kutsal ruh. 122, 11; 137, 19; 145, 4; 148, 7, 13; 151, 11, 17; 159, 2; 139, 11.

ar(ı)lar : Kutsallar. 121, 3, 8; 123, 30; 142, 13; 143, 1; 146, 1.

arı beymiz tengiri : Kutsal beyimiz Tanrı. 123, 10.

arı kız Mariam : Kutsal kız Meryem. 122, 22; 123, 6; 145, 6, 8, 19; 159, 2.

arı 2 : Burdan başlayarak, buradan itibaren.

emdiden arı : Şimdiden itibaren, buradan başlayarak. 59, 12.

kök arı bak- : Göge doğru bakmak. 145.

arılı : Zayıf. 77, 7; 115, 23.

arıksuz : Arı olmayan.

arıksuz köngül-bile : Temiz olmayan gönül ile. 125, 28.

arın-, -ur : Arınmak. 125, 8; 150, 3.

yazuklı can sav bolmaz arınmaz yazukı çıkmayınça : Günahkâr bir ruh, günahları çıkmadıkça sıhhatli ve temiz olamaz. 124, 37.

arıt- : Arıtmak.

barça yamandan arıtma : Bütün kötülüklerden arıtma. 124, 33.

arkrı : Eğri, meğilli, eğri büğrü.

tuvra-mü arkırı-mü : Doğru mu, eğri mi? 161, 4.

arkun : Bk. **akrın**.

armut (F.) : Armut. 105, 27.

arov : Arı, temiz, pak, günahsız.

kollarıngnı arov körüp : Kollarını suçsuz görüp... 139, 8 (bu kelime kutsal anlamında "arı" kelimesine ircâ edilmiştir.).

arpa : Arpa. 110, 3.

ar- : Yormak

**yürüp yügrüp armayın yetmege uçmak-
tagı elbet menggü toyga boluş kim baralı** : Yo-
rulmaksızın yürüyerek, koşarak, cennetteki büyük
ebedi ziyafete ulaşmak için, gitmemize yardım et.
150, 4.

arслан, astlan : Aslan. 107, 15.

arşun : Arşın, endâze. 85, 22.

art : Ard, arka, birşeyin arkasındaki kısım, arka taraf..

artında : Ardında. 64, 1.

artdagı kaş : Arka eyer kaşı. 103, 8.

artınça yürü- : Ardınca yürümek. 51, 14-16.

kelingiz terçe benim artunça cuhut yerine : Çabuk benim ardımca yahudi toprağına (yerine) geli-
niz. 122, 36.

alar artunça yeroşolimga degri bardı : Onlar(ın)
ardınca Kudüs'e (kadar) doğru gitti. 122, 38.

artımak : (=arıtmak, belki yazı hatasından): temizlik.

artımak bile : Temizlik ile. 63, 15.

artır-, artırı : Yenmek, aşmak.

artırı-men : Yenerim. 162, 32.

artmak : Artma. 50, 16.

artmak : Heybe. 102, 11.

art-, (-ar) : Artmak, çoğalmak. 50, 13-15.

artkan : Fazlalık, kâr, arta kalan. 75, 18.

artuk, artuh : Bir yığından geri kalan, fazlalık, fazla. 75, 18;
62, 22.

**kim tengirni söver barçada(n) artuh dağı koşung-
nı neçik kensigni, ol tutar tengirning barça buy-
ruhun** : Kim tanrıyı herşeyden çok, komşusunu da
kendini sevdiği gibi severse, o, tanrının bütün emir-
lerini tutar (=tutuyor demektir). 123, 23.

ança tengeri anı artuh sövgey : Tanrı onu o ka-
dar çok sever. 123, 32.

barçalardan artuk arı : Hepsinden daha kutsal.
137, 14.

**artuh yegenimden, artuh içgenimden astrı ulu
yazuklutur-men** : Ben, gereğinden fazla yediği ve
içtiğimden dolayı çok büyük günahkarım. 124, 4.
ne artuh ne eksik : Ne eksik ne fazla. 123, 16.

artum : Fazla, çok fazla, ziyadesiyle. 62, 16.

aruvlıh : Arılık, temizlik, kusursuzluk, lekelenmemişlik.

boy aruvlıhı : İffet. 131, 19.

arzula- : Arzulamak, sahip olmayı istemek.

yazıksızlığınrı arzulap : Günahsız olmayı arzu-
lamak suretiyle. 140, 15.

asıh : Fayda (Bk. azık, azıh). 138,.

asıl- : Asılmak. 142, 11.

asır (aşır?) : Düğün. 36, 10.

asov : Destek, yardım. 117, 4.

asov etiz- : Destekte bulunmak. 111, 15.

as-, (-ar) : Asmak. 40, 26-28.

asra-, -r : Bakmak, beslemek. 140, 8.

asrat- : Baktırmak, muhafazasına vermek, emanet etmek.
mannasın kimge asrattı : Mannasını kime emanet etti? 144, 5.

asrov : Koruma, melce. 141, 3.

asru, astru, astrı : Çok, haddinden fazla, aşırı. 122, 34; 124, 11.
yegit dağı astrı körkli kişi : Genç ve çok yakışıklı (heybetli, güzel) bir adam. 124, 8.
astrı yaman sasır : Çok kötü kokuyor. 124, 20.
astru ulu yazuklu-tur-men : Ben çok günahkârim. 121, 5.
asru kara : Çok kara. 127, 8.
asru tatlı : Çok tatlı. 127, 9.

ast : Ast, alt.

astında : Astında, altında. 64, 13.

astılan : Tefecilik, vurgunculuk, faizcilik. 75, 12.

astlan : Bk. arslan.

astlançı : Aracı tüccar, tefeci. 87, 24.

astru, astrı : Bk. asru.

aş : Aş, yemek; yem, tahıl. 16, 4.

aş tinnı kim toydırır : Ruhu doyuran yiyecek. 140, 6.

aşka ünde- : Yemeğe davet etmek, çağırmak. 16, 4.

aş ber- : Yemek vermek, yem vermek, hayvanları otlatmak. 41, 20-21.

aş bişürge ev : Mutfak. 12, 17.

aş oktı : Yemek vakti. 71, 19.

aşı : Buğday, tohumu. 164, 28.

aşa- (-r) : Yemek yemek. 10, 21-23.

aşı : Mısır tanesi. 164, 28.

aşık-, aşığır : Acele etmek. 114, 15-18.

aşkara (F.) : Aleni, âşikar. 63, 9.

aşlık : Buğday, yem. 110, 2.

aş- : Aşmak, geçip gitmek. 124, 10, 14.

aşuk (A.) : Âşık. 98, 7.

aşur(a) ay(?) : (Bk.) azuk.

at 1 : At. 102, 20; 107, 14; 163, 31.

at 2 : İsim, ad. 122, 23, 26, 27, 28; 126, 27.

at tak- : Ad takmak, isim vermek. 37, 10, 12.

ata : Ata, baba. 122, 10, 17, 30; 126, 27; 132, 41; 137, 7; 144, 9; 148, 4, 5, 11, 14; 151, 13, 17.

tengri ata : Tanrı baba. 145, 3.

ata tengri : Baba tanrı. 140, 19; 148, 1.

atasız : Atasız, babasız. 138, 15.

tın ata : Ruhanî baba. 121, 3, 9.

ulu ata : Büyük baba. 97, 10.

atalıh : Üvey baba, babalık. 117, 22.

atar (A.) : Attar, baharatçı. 80, 20.

ataş : Adaş. 162, 8.

atlan-, (-ur) : Ata binmek, at sürmek. 22, 1-3.

atla- (-r) : Atlamak, aşmak. 160, 32.

atlu : Atlı.

atlu kişi : Atlı kişi, süvari. 90, 16.

atov : Ada. 115, 17.

auric : Çabuk, enerjik, çevik. 114, 5.

av : Balıkçıl. 115, 10.

aval (A.) : Başlangıç, kaynak. 131, 12.

könülük avalı : Adaletin temeli (kaynağı). 142, 7.

avaz (F.) : Avaz, ses. 137, 21.

avazı : Sesi. 71, 4.

ave (hr.) : Havva. 137-144. Yalın halde: Havva kızı, Sen Havva kızı, Havva oğlu, Havva ana, Havva, sen kutsal ana. 144, 9; -e hali: Havva İsa'nın anasına, Havva ananın oğluna. 144, 7.

Ave Maria : Havva Ana. 121, 28.

avlak : Avlak, ıssız, تنها arazi, çöl, işlenmemiş arazi. 114, 19.

avrız (F.) : Apteshane. 101, 27.

avstır- : Çene çalmak, gevezelik etmek.

avurla- : Bk. ağırila-.

avursı- : Bk. agırsıy.

avuz : Bk. agız.

ay 1 : Ay, otuz günlük zaman. 142, 14; 126, 1.

ay başı : Ay başı. 72, 9.

Kowalski'nin açıklamalarına (Archiv Orientalni II, 1930, S. 17-26) göre, ocak ile başlamak üzere ayların dizilişi muhtemelen şöyledir: orta kış ay; (song(u) kış ay) veya sövünç ay; il(k) yaz ay; (orta yaz ay) veya tob(a)-ay; songu yaz ay; (yay ay); (orta yay ay); (song(u) yay ay); (küz ay); orta küz

ay; song küz ay; kış ay (Parantez içindeki ay adları kesin değildir). Bunların yanında islâmî aylar da kullanılmaktaydı: Kurban bayram ay ve sefer ay, azuk ay ya da aşur(a) ay..

ay 2 : (Ünlem işareti) Ay! 66, 23..

aya : Aya, avuç içi. 96, 1; 161, 1.

ayagış- : Başlı ayak yatmak.

alar ayagışıp yattılar : Onlar başlı ayaklı yattı. 113, 19.

ayak, ayak : Ayak. 96, 18; 163, 32.

ayag-üzi : Ayağın üst kısmı, ayağın yüzü. 96, 19.

kazan ayak : Sacayak. 105, 4.

töşekning ayagi : Yatağın ayak ucu. 103, 25.

ayan- (-ır) : Korunmak esirgemek. 111, 16-18.

aya- : Karşı koymak, mukavemet etmek. 162, 10, 1.

ayaz : Ayaz, açık, bulutsuz. 73, 6; 130, 37.

aygakla- : Bir kimse hakkında bilgi vermek, konuşmak, birini şikayet etmek, dava etmek. 131, 17.

ayingçı : Müfteri (iftiracı). 161, 1.

ayıpsız : Bk. aypsız.

ayır-, ayr-, ayru : Ayırmak 52, 1-3.

eki yolnu ayırglar : İki yolu ayırınız. 117, 2.

ayl : Uçkur, kemer. 11, 26; 103, 20.

ayl tart- : Kemerli bağlamak. 11, 24-25.

aylı : Gebe. 151, 7.

arı tından aylı boldı : Kutsal ruhtan gebe kaldı.
151, 12.

ayna, ayna : Cuma (günü). 72, 5.

aynı- (-r) : Karakterini ya da durumunu değiştirmek..

könglüm aynır : Gönlüm heyecanlanır (heyecanlanırım, yüreğim kalkar). (= könglüm bulganır).
164, 30.

aypsız, ayıpsız : Günahsız, kusursuz. 149, 5.

ayran : At ahır, tavlâ. 102, 23.

ayrı : Çatallanmış, dallara ayrılmış.

ayrı ağaç : Dallanmış ağaç. 119, 9.

aytıl- : Söylenmek, zikredilmek..

burun alay aytıldı payganbardan : Önceleri peygamberden böyle söylendi; önceleri peygamber hakkında öyle söylendi. 123, 2.

bugün aytıldı anıng algışlı atı : Bugün onun mübarek adı anıldı. 122, 3.

aytır- : Söylemeye zorlanmak..

kim bu cehanda yazuhın keçiktirse, tamuhta höküm urmah-bile aytırgay : Kim bu dünyada günahlarını geçiktirse (gizlerse), cehennemde mahkeme önünde itirafa zorlanır. 125, 14.

ayt-, -ur, -ır : Söylemek demek, anlatmak, bildirmek, ezbere demek, haber vermek. 121, 22.

bitiv aytgança : (kutsal) kitabın dediğine göre. 148, 10.

ayttı: beym tengeri benim tınım algıl : Dedi ki, tanrım benim ruhumu al. 122, 20.

egir biz aytsak yazuksuz-biz kensimizni aldar-biz : Eğer biz kendimizin günahsız olduğunu söylersek, kendimizi aldatırız. 124, 29.

ol oğlan alay ayttı alarga: kelingiz : O oğlan onlara şöyle dedi ki: geliniz. 122, 35; 121, 7; 122, 8; 123, 11, 15, 16; 124, 1, 25, 26; 125, 6.

ol sözni ayttı da canın tengeri eline berdi : O sözü söyledi ve canını tanrıya teslim etti. 122, 21; 122, 6.

men söynüp aytır-edim tengeri sözi : Ben tanrının sözünü size sevinçle bildirirdim. 121, 22; 121, 25, 27.

aytingız kensi yazıkingızni : Günahınızı itiraf ediniz. 121, 1; 124, 25, 28; 31, 34; 125, 1, 7, 12, 13, 18, 21, 22, 24, 31.

yazuk aytmak : İtiraf etme, kabul etme. 70, 21.

burun aytingız bir pater noster bir ave maria : Önce bir pater noster ve bir ave maria söyleyiniz (okuyunuz). 121, 27.

kaçan yarangnı hakimge aytmasang, neçik sav bolgaysen : Eğer yaralarını doktora göstermesen nasıl iyileşebilirsin? 125, 15.

işlerini ayta bilding : İşlerini anlatabilirdin. 142, 20.

kim ... öygünç ırın sâ aytta(lım) : ...ki, sana övgü şarkıları söyleyelim (sana övgü şarkıları söyleyebilmek için) 137, 18.

köngül içinde ayt-, köngülde ayt- : Bir şeyi mütalâa etmek, bir şeye karar vermek. 23, 18, 21.

ayu : Ayı 108, 14.

az : Az. 62, 7; 63, 2.

bir az tengeri söz : Bir kaç tanrı sözü. 121, 26.
azrak : Oldukça az, çok az. 62, 8.
azam : İnsan. 124, 7, 22; 137, 24; 148, 6; 159, 2, 3, 4; 61, 4; 94, 2.
azaş- : Yolunu şaşırmak, yoldan çıkmak. 160, 31.
azat (F.) : Azat, serbest.
azat et- : Azat etmek. 7, 16-18.
azat kişi : Azat kişi, hür kişi. 7, 19.
azıh : Azık, yemek. 140, 1; 141, 17.
azıhlı : Faydalı. 132, 12.
azık, azıh : Fayda, çıkar (Bk.) asıh.
azıkı bar : Faydalı. 132, 14.
azıhga teyip-tur : Başardı. 132, 16.
azız : Bk. hazız.
azuk; azuk ay : Aralık ayı. 72, 21.
aşur(a) ay : Aşure ayı.

— B —

badam (F.) : Badem. 106, 13; 130.
badbakt (F.) : Bedbaht, şanssızlık. 98, 23.
bag : Bk. bav, beligab, kültebeg.
bagatur (M.) : Bahadır, yiğit, cesur, kahraman. 98, 17.
bagıl : Bk. bakıl.
bagır : Bakır. 84, 11.
bagırçı : Bakırcı. 12, 16.
bağış : Hediye, bağış. 17, 8.

bağışla-, (-r) : Hediye etmek. 17, 5-7.
bagla-, bavl-, balga- : Bağlamak, demet yapmak. 126, 17, 5.
(=tang-)
balgamış : Bağlanmış. 77, 26.
anı tikmege bağladılar : Onu direğe bağladılar.
126, 20.
baglagan : Bağlayan. 88, 11.
bah- : Bk. bak-.
baha (F.) : Paha, kıymet, fiyat. 91, 12.
ulu baha : Yüksek fiyat. 147, 9; 149, 7.
baha ur- : Paha biçmek, değer vermek. 23, 22-24.
bahadur (M. Farsça yoluyla) : Bk. bagatur.
bahalı (F. T.) : Baha biçilmez. 157, 5.
bahasız (F. T.) : Baha biçilmez. 149, 1.
bahça, bakça (F.) : Bahçe. 126, 11; 79, 6.
baht (F.) : Baht, talih, şans. 151, 19; 143, 20.
bahtlı (F. T.) : Bahtlı, şanslı, talihli. 140, 4; 142, 11.
bakam (A.) : Brezilya ağacı, kan ağacı. 81, 12.
bakami (A. F.) : Kan ağacının kırmızı rengi. 92, 20.
bakça : Bk. bahça.
bakçacı (F. T.) : Bahçeci, bahçıvan. 89, 90.
bakıl, bagıl (A.) : Kıskaç. 99, 19.
bagıl kişi : Kıskaç kişi 131, 3.
baklı (F.) : (Pâk kelimesinden türetilmiştir).
baklı Johan : Aziz Yohannes. 151, 7.

bak-, bah-, bagar : Bakmak, belli bir yöne bakmak. 126, 4.
yoharı bahıp : Yukarı bakıp. 122, 16.
kök arı bakkıl : Göge bak. 145.
yarlılarga... bahmış : Fakirlere bakmış. 137, 20.
bizge bahıp : Bize bakıp. 139,22.

bakşı : (belki Moğol dilinden, belki de Çince'den çok eskiden ödünç alınan bir kelime olabilir) Yazıcı. 80, 11.

bal : Bal. 139, 17; 141, 16.

balaban : Balaban kuşu, av şahini. 109, 6.

balaçuk : Küçük pasta. 109, 18.

balavuz : Balmumu. 81, 14.

balçuk : Balçık, çamurlu. 78, 8.

baley : Ebedi, sonsuz. 164, 25.

balgam (F.A.Y.) : Balgam. 71, 8.

balga- : Bk. **bagla-**.

balkı- : Parlamak, ışıldamak, ışık saçmak. 147, 1.
sızgan kümüşley balgıdın : Eritilmiş gümüş gibi ışık saçıyordun. 143, 4.

balsanian (Tic.) : Krem, balsam. 131, 4.

balta : Balta, nacak. 86, 16; 106, 8.

baltıçak : Çekiç. 115, 20.

baluk : Balık. 43, 12; 91, 29.

balukçı : Balıkçı. 43, 16.

balukla-, balukra-, (-r) : Balık avlamak. 43, 9-11.

band (F.) : Bağ, kuşak.

bapas : Bk. **papaz**.

baptisma (Hr.) : Vaftiz, isim verme. 148, 17.

bar : Var, mevcut, olan. 148, 6.

bar barça : Hepsi, bütün. 148, 6.

barısı : Hepsi, herşey.

barısı yazuhunguz : Bütün günahlarınız. 125, 31.

Yüklem olarak bar :.

bar men : Varım. 49, 12.

bar dim : Var idim. 49, 13.

mende bar : Bende var. 29, 1.

bizge bar kutuluş : Bize kurtuluş var. 143, 12.

azıkı bar : Bu faydalıdır. 132, 14.

bar-mu andı kın neçik benim kınım : Benim derdim gibi dert var mıdır? 125, 37.

baş üstünde altun haç astrı yarık bar edi : (onun) başının üstünde çok parlak altun bir taç var idi. 122, 35.

bozgay yat kişi bar dır : Belki yabancı kişi vardır. 161, 18.

Edat olarak bar :.

Christusnung tanıkı bar dır : İsa'nın tanığıdır. 123, 14.

barakat (A.) : Bereket. 74, 15.

barça, barça : Hepsi, bütün. 69, 7; 137, 16, 22; 141, 9, 13; 143, 14.

bar barça : Hepsi, tüm. 148, 6.

barçaga erkli : Herşeye gücü yeten. 148, 1.

barçaga tanglançih boldı arı kız Mariamdan : Bütün mucizeler bakire Meryem'den doğdu. 145, 18; 146, 1.

barçadan beyik tengri : Herşeyden yüce tanrı. 122, 8; 122, 24; 123, 22; 139, 4.

barçası : Hepsi. 126, 15.

barçamız : (biz) hepimiz. 138, 1.

biz barçalarını : Bizi hepimizi. 151, 16.

barçalarını sövündürding : Hepsini sevindirdin. 138, 10; 137, 16; 142, 6.

barçalardan artuk arı : Hepsinden daha kutsal. 137, 14.

**Ave sen kız kim kollaring avuzung dagın sagın-
çing barça birge kopsap-turur** : Meryem, sen genç
kız kollarin, ağzın ve düşüncen hepsi beraber ila-
hi söyler. 141, 9.

Sıfat olarak :

kök barça açılup-tur : Gök tamamen açıldı. 122, 17.

taş...kök yerni barça tolturdu : Taş...yeri göğü dol-
durdu. 143, 8; 143, 16.

Belirteç, belirtme sıfatı olarak :

barça yaraydı : (vücudu) tamamen yara idi. 126, 22.

barça körünür körünmez : Görünen görünmeyen
her şey. 148, 2.

tengrini sövgil barça üstünde : Herşeyden çok
tanrını sevmelisin. 132, 1.

barça(a?) törede : Genelde, alışmışta, töre olarak.
61, 2.

tengirning barça buyruhu : Tanrının bütün emir-
leri. 123, 24.

barça kişi : Herkes, bütün insanlar. 125, 23.

barça arılar : Bütün azizler. 123, 30; 121, 3, 8; 124, 2.

kurban barça anda kaldı : Bütün kurban (kesme
adeti) ondan sonra durdu. 140, 14.

sırın barça bilgen : Bütün sırları bilen (sıfat); (ve-
ya bilir = predikat). 141, 19.

kökteğiler barça saptı : Azizlerin hepsi (senden,
senin yolundan) ayrıldı. 143, 18.

**anın köp tangların ayta bilip-sen barça-
sın** : Onun bütün mucizelerini söyleyebilirsin (an-
latabilirsin). 143, 14.

bardak : Testi. 104, 15; 130, 3.

barlu : Varlıklı, zengin.

barlu kişi : Varlıklı kişi. 97, 26.

barmak : Parmak. 96, 3; 96, 26 .

bar- : (baru, barur, barır) gitmek, herhangi bir yere varmak.
123, 24, 26; 124, 7; 125, 36; 150, 5; 161, 29; 56, 10-12.

barı yürler : Varıyorlar. 128, 23; 163, 21.

barungız körgüzüngiz papazlarga : (oraya) varı-
nız ve papazlara gösteriniz. 124, 1.

sen karşı barding : Sen onu karşıladın. 124, 18;
124, 13.

bardı ilgeri : Önde gitti. 123, 3; 122, 37.

ol düşmanlar(ı)na utru bardı : Düşmanlarını kar-
şıladı; o düşmanlarına karşı gitti. 120, 15.

Yerosolimga degri bardı : Kudüs'e kadar gittiler.
122, 38.

barıngız betlemga : Beytüllahim'e gidiniz. 122, 4;
125, 5; 159, 5.

yolga bardı : Yola çıktı. 124, 7.

yoldan barır-siz : Bu yoldan gidiniz (gidiyorsu-
nuz). 125, 36; 124, 8.

kim biz ol yol-bile barsak : ... ki, biz yoldan git-
sek! 123, 26.

basa : (Cümleyi başlatıp, devam ettiren bağlaç; “**dağı(n)**” kelimesinin karşıtı, önündeki kelimeden kesinlikle ayrılarak vurgulanan bağlaç) Ve, Sonra, daha sonra, bundan dolayı, diğer taraftan. 125, 34; 126, 32; 148, 10, 13, 16; 60, 14; 64, 16.

basiluh : Bk. **bazlık..**

baskak : Vali. 46, 16.

bas- (-ar) : Basmak. 120, 2.

basar-men : Basıyorum. 114, 34.

ılannı basıp yançtı : Yılanı basarak ezdi. 138, 16.

tamha bas : Damga bas! 161, 22.

baş : Baş. 122, 34; 126, 24; 94, 7; 128, 2; 161, 13; 163, 15.

baş urdılar : Baş eğdiler (müracaat ettiler). 123, 15.

etik başı : Ayakkabı ucu. 86, 12.

ay başı : Ay başı. 72, 9.

çeri başı : Ordu komutanı, yeniçeri ağası. 90, 11.

başsız : Başsız. 128, 2.

başka : Başka, ondan farklı, onun dışında, yalnız, tek başına. 63, 17; 64, 7.

kim ansızın kelse bizim yih övge ulu künden başka : Aniden biri kilisemize bayram gününden başka bir gün gelse... 121, 16.

tengirning sövmekinden başka : Tanrı sevgisi olmaksızın. 123, 25.

barçamız-ça andan başka teyšli edik tas bolmak-ga : Onsuz, hepimiz cehenneme gidecek idik (giderdik). 138, 2.

başkarış-, (-r) : Tartışmak, ağız kavgası etmek. 162, 5.

başla-, (-r) : Başlamak. 29, 11-13; 29, 7.

kaçan anayttı andan kattı ura başladılar : O böyle dedikten sonra daha kuvvetli vurmaya başladılar. 122, 18.

Birinin önüne düşmek, yol göstermek anlamında : yulunganlarını haç öze başlap yetkir mengülük-ke : Haçla kurtulanları ebediyete ulaştırmak için yol göster. 147, 16.

yollarıngnı ol başladı : Senin yollarına o rehberlik etti. 141, 1.

başmak : Ayakkabı. 86, 11, 102, 9.

batır-; batırrı : Gizlemek, saklamak. 16, 20-22.

batırmagıl : Saklama. 113, 11.

batış : (Güneşin battığı yer) Batı.

kün batışı : Batı, gün batısı. 73, 4.

batışdagı kriv : (Güneşin) batıda batışı. 139, 10.

bat-, (-ar) : Batmak (güneş, ay). 43, 28-29.

bu cahanning tengizine batmaz yulduz : Bu cihanın denizine batmayan yıldız. 139, 10.

bav : Zincir, bağ. 143, 21.

bavla- : Bk. **bagla-.**

bavursak : Sevilen, seven, sevgili, aziz. 117, 71.

Bavursak dır : Onu severim.

öz bavursakıng (Jesus)nı : Senin gerçek sevgilin İsa. 142, 4.

bay : Zengin. 145; 21, 1; 97, 26.

baylık : Zenginlik. 21, 2.

bayov : Boya. 16, 25.

bayram : Bk. **kurban.**

bazar (F.) : Pazar. 91, 3.

bazargan (F.) : Pazarcı, tacir. 91, 2 .

bazık : Kalın, kaba, büyük, koca. 77, 8.

bazlık, bazılıh, bazluh (basıluh) : Barış. 122, 9; 70, 18.
tengeri bersin kensi bazluhın : Tanrı ona kendi
barışını versin. 122, 30.

be (F.) : Ayva. 105, 30.

becuda (F.) : Süleyman taşı. 93, 16 .

beçel : Kalçası kırık. 163, 1 .

beg : Bey. 90, 9.

behet (A.) : Sarraflık hakkı, pay akçesi. 91, 8.

bek : Bk. berk.

bel : Bel. 96, 8.

bele- : Belemek, kundağa sarmak. 162, 5.
beler-men : Belerim. 162, 5.

belgirt-, (-ir) : Belirtmek. 131, 28.

beligab : Kemer, kuşak. 101, 32 .

belsendi : Belden üstü açık. 161, 22.

benze-, (-r) : Benzemek. 52, 23.

beri : Beri, sonra.

ol keldinden beri (= ol kelgeli) : O geldiğinden
beri. 132, 4.

beril- : Verilmek. 131, 30.

dünyeye tirelik berilip-turur : Dünyaya hayat ve-
rildi. 145, 7.

berin- : Ortaya çıkmak (okunamayan sözlükten) ? 162, 13.

beriş-, (-ir) : Verişmek.

berişir-men : Yardım ederim. 163, 34.

berk, bek : Berk, kuvvetli. 24, 18.

berk et- : Berkitmek, kuvvetlendirmek, sağlamlaşt-
tırmak. 24, 15.

bek tamuk : Meşakkatli cehennem. 147, 12.

berkit-, -ür : Kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak. 24, 15-17.

berklep : Sağlam, sıkı. 60, 20.

berneli, bernelü : Borçlu, 20, 14.

bernelü-men, berneli-men : Borçluyum. 20, 14.

bernelü boldum : Borçlandım. 20, 15.

ber-, bir-, (berür, berir, berü, beri) : Vermek, etmek. 121, 18,
24; 122, 21, 30; 123, 8, 33; 126, 15; 138, 12; 140,
8; 142, 14; 149, 6; 151, 19; 163, 22; 17, 1-3; 115, 5;
141, 9; 143, 5; 144, 88; 140, 12.

kündegi ötmekimizni bizge bu-gün bergil : Gün-
lük ekmeğimizi bize ver! 126, 29.

kim maga berse men-d-agar bereyim, kim maga
bermese men-d-agar bermen : Kim bana verirse
ben de ona veririm, kim bana vermezse bende ona
vermem. 21, 13-14.

amanat ber- : Emanet vermek emanet etmek. 47,
12-14.

aş ber- : Hayvanlara yem vermek. 41, 20-21.

covap ber- : Cevap vermek. 48, 8-10.

yemiş ber- : Meyva vermek. 143, 5.

yüvüt ber- : Teselli etmek. 115, 34.

yıgrar (yıhrar) ber- : Tanımak, kabul etmek, inan-
mak, ikrar etmek. 13, 27-14, 1; 70, 21; 14, 2.

kengeş ber- : Öğüt vermek. 12, 5-8.
 ötünçe ber- : Ödünç vermek. 35, 27-29.
 karav ber- : Ödüllendirmek, bir şeye karşılık ola-
 rak başka bir şey vermek. 45, 17-20.
 salam ber- : Selam vermek. 52, 24-26.
 tanukluk ber- : Tanıklık etmek. 132, 8; 42, 21; 55,
 15-17.
 ögünç ber- : Övmek. 141, 9.
 ite ber- : İtmek. 115, 8.
 aç ber- : Açmak. 164, 10.
 bestle-, besle- : Beslemek, yemlemek, muhafaza etmek, ümit,
 nefret vs. beslemek. 36, 11-13.
 tamagın beslegil : İştahını gider, boğazını besle.
 113, 22.
 sening sözining (sözingni?) bestler-men : Sözü-
 nü kalbime koyuyorum. 36, 11.
 bestlemek : Gıda, 36, 14.
 beş : Beş. 119, 3-26; 120, 34.
 betli : (Belirli bir yüz ifadesi taşıyarak).
 tuman betli : Karanlık bir ifadeyle. 162, 29.
 bey (biy) (?) 1 : Bey, efendi, soylu. 123, 11; 90, 10; 145, 15,
 16; 148, 13; 151, 10; 90, 17.
 bey tengri : Bey tanrı. 121, 7, 8, 9; 126, 33.
 beym tengeri : 122, 19, 20.
 söygil tengirni sening b(e)yinni : Senin beyin olan
 tanrını sev. 123, 11.
 beymiz tengri : Beyimiz Tanrı. 122, 22; 123, 10.
 beymiz (Christus), beymiz Jesus : Beyimiz İsa
 138, 15; 148, 2.
 bey 2 : Kısarak. 120, 12.

beyenç, beyinç : Sevinç. 145; 151, 17.
 biyen- : Sevinmek.
 beygine : Beyciğim.
 e tatlı beyginem : Benim sevgili beyim. 150, 1.
 beyik : Yüce, büyük. 130, 25; 115, 34.
 beyik tengri : Yüce tanrı, ulu tanrı. 122, 8.
 beyiklük : Yücelik, yükseklik, büyüklük. 125, 23.
 beyinç : Bk. beyenç..
 beyin- : Dans etmek. 151, 9.
 beyi-, biyi-, -r : Dans etmek. 9, 12-14.
 bezgek : Nöbet (sıtmadaki gibi). 160, 21.
 bez-, -er : Vazgeçmek, bezmek. 45, 15-16.
 bıçak : Bıçak, hançer, kama. 120, 7; 84, 15; 111, 24.
 bıçakçı : Bıçakçı. 87, 30.
 bıçkı, buçkı : Bıçkı, testere. 86, 18; 84, 26; 85, 21.
 bırçak : Sebze. 110, 8.
 biçen : Saman, kuru ot. 110, 20.
 biçenlik : Samanlık. 122, 5.
 bigev : Benzer, gibi.
 ol yulduz neçik bir oğlan bigev edi : (o) yıldız bir
 oğlana benziyordu. 122, 34.
 bildir- : Bildirmek, tanıtmak..
 (işlerini) apostolerge bildirding : İşlerini havari-
 lere öğrettin. 142, 20.

bilinmegenni bildirdi : Bilinmeyi bildirdi. 151, 6; 147.

bile : Bk. birle.

bile-, (-r) : Bilemek. 130, 31.

bilev : Bileği taşı. 87, 1.

bilge : Bilge. 117, 1.

bilik : Bilgi. 138, 6; 141, 13.

bilin- : Bilinmek.

bilinmegen : Bilinmeyen. 151, 6; 147.

bil-, (-ür, -ir) : Bilmek, 122, 20; 123, 16; 125, 32; 49, 5-6; 49, 7; 127, 33; 128, 14, 15, 17, 22; 27; 140, 3; 142, 19, 20. **yarlı miskin kişiler yakşı bitik bilmezler** : Zavallı, mutsuz kişiler kutsal kitabı bilmezler. 117, 2.

er yazuhın bilmeyin : Çiftleşmenin günahını bilmeksizin. 145, 12.

til bilmen : Dili bilmem. 121, 22; 125, 18.

ol bilmez kim tamuhnung otun aldı : Cehennem ateşine atılacağını (kazandığını) bilmiyor. 125, 29; 124, 27; 39.

yalgız tengrige bilip-tirsen kovanmaga : Yalnızca tanrıya inanabilir, (onunla) kıvanabilirsin. 140, 3. *Gerindium eki ile :*

işlerini ayta bilding : İşlerini anlatabildin. 142, 20. **tangların ayta bilip-sen** : Mucizelerini anlatabildin. 143, 14.

kişi yolsuz bara-bilmez : Yolsuz hiç kimse varamaz. 123, 24.

tengri... cinslerni bilsin : Tanrı halklarını yönetbilsin. 147, 5.

bir : Bir. 127, 25; 128, 5.

bir söz-bile barçası(n) yerge urdı : Bir söz ile hepsini yere vurdu. 126, 15.

inanır-men barçaga erkli bir ata tengrige : Ben herşeye kudretli (tek) bir tanrıya inanırım. 148, 1; 148, 2, 14, 16, 17; 159, 1.

bir kez : Bir kez. 128, 6.

Bir yügünç teysin siz üçövge : Her üçünüze ayrı derecede hürmet değsin (ulaşsın). 145, 4.

tangıl bavlagıl ekisi bir-dir : “tangıl” ve “bavlagıl” aynı anlama gelirler. 163, 16; 162, 18, 20.

bir yolu : aynı biçimde. 163, 17.

bir kat : bir kat. 73, 30.

bir ança : bir anda, aniden. 61, 14.

bir kez bir algışlı kişi yolga bardı : bir defasında bir ulu kişi yola çıktı. 124, 6; 121, 27, 28; 122, 33; 124, 7, 8, 11, 17, 38; 125, 1, 32.

bir az : biraz. 121, 26.

bir...bir : tek tek..

terezü dek bir başını endirip birin kötürdi : terazı gibi bir başını indirip öbürünü kaldırdı. 147, 11.

birisi, birsi : ertesi, 74; 28; 125, 23.

kelir aynada... bir(i)si aynada : gelecek bayram günü... ertesi bayram günü. 125, 23.

bir(i)si kün : ertesi gün. 71, 28.

tanda devül birisi kün : yarın değil, öbürgün. 71, 28.

birer : Birer.

birerde : Arasına, bazen. 59, 10.

birge : Birlikte. 64, 9; 141, 9.

birge çöple- : Birlikte bağlamak. 126, 5.

birik- : Birleşmiş olmak..

biriktir- : Bağlamak, birleştirmek. 137, 6; 140, 12.

Sözin tenge biriktirding : Sözüünü özle birleştirdin. 137, 6.

birle, bile : İle. 123, 27; 124, 7; 125, 12, 31, 39; 59, 19; 61, 9.

menim bile : Benim ile. 62, 5.

sening bile : Senin ile. 126, 34; 65, 9.

anın bile : Onun ile. 124, 7; 64, 17.

bizim bile : Bizim ile. 62, 17.

ne bile : Ne ile. 26, 10, 11.

tiling bile : Dilin ile. 125, 9; 125, 10.

erki bile : Kendi isteği ile, kendi iradesi ile. 125, 11.

könglüngüz bile : Gönlümüzle. 125, 31.

Christus-bile tözme : İsa ile (birlikte) acı çekme. 125, 39.

su kan-bile : Su ve kan ile. 147, 3.

yene haybat-bile kelmek-turur : Yine heybetli gelecek. 148, 11.

taş-bile taşlap öldürdiler : Taşlayıp öldürdüler. 122, 15.

yol-bile bar- : Yoldan gitmek. 123, 26.

tolmaç-bile yazuhun aytmaga : Tercüman sayesinde günahlarını söylemek. 125, 21.

birlik : Birlik.

üçlük birlik(i)ne : Üçlük birliğine (teslise). 117, 12.

bir- : Bk. ber-.

biş- : Pişmek, olgunlaşmak.

bişmiş kerpiç : Tuğla. 101, 21.

biştür-, -ü : Pişirmek, olgunlaştırmak. 34, 18.

biştür-, bişir-, -ür : Olgunlaştırmak, pişirmek. 34, 19; 12, 13-15.
aş bişürgeu ev : Mutfak. 12, 17.

bit : Bit. 108, 32.

bitik : Yazı, kitap. 124, 6; 80, 5.

yakşı bitik : İyi kitap, İncil. 117, 2.

bitik tili : Kitap dili (İncil dili). 122, 24.

bitik ostası : Hoca, öğretmen. 89, 26.

bitikçi : Yazıcı. 80, 11; 50, 26.

biti- : Yazmak. 119, 3.

bitir-, bitirri : Bitirmek. 43, 19-20.

bitirmek : Bitirme. 43, 21.

bitişli : Kibar, terbiyeli.

bitişli kişi : Terbiyeli kişi. 162, 20.

bitiv, bitüv : Yazı. 119, 20.

bitüvler aytgança : Kutsal kitaba uygun olarak. 148, 10.

bit-, (-er) : Bitmek, büyümek, yetişmek. 139, 1; 145, 12; 143, 8.

tüpden terek bitti : Kökten ağaç bitti. 147, 7.

kaçan bogday saçar-sen aar kovra biter : Alabota.

tigenek dağı kükel biter : Buğday dikersen, onun yerine yabancı otlar biter, kazayağı, dikenli çalı, kara diken biter. 113, 23.

biy : Bk. bey..

biyen-, -ir : Sevinmek. 27, 2-3, 6.

biyi- : Bk. beyi-.

biysin-, (-ir) : Küçümsemek. 161, 100.

biz : Biz. Kaçaburuk. Deri dikmede kullanılan bir çeşit tığ gibi âlet. 86, 4; 162, 7.

biz : Biz (zamir) 66, 8; 128, 19, 27; 113, 18; 66, 8-12.
bizim : Bizim. 121, 11, 16; 122, 26f., 29; 124, 32; 144, 11.
-in hali : **bizing, bizingni** : Bizim. 62, 17; 67, 24.
-i hali : **bizni** : Bizni. 66, 11; 139, 6; 142, 4; 144, 14; 146, 2; 150, 2; 151, 18; 126, 32; 66, 11; 142, 4.
-e hali : **bizge** : Bize. 66, 10, 139, 1, 5, 18, 22; 140, 2; 141, 3, 17, 19; 142, 16; 143, 11, 12, 21, 22; 144, 2, 8.
-de hali : **bizde** : Bizde. 124, 30.
-den hali : **bizden** : Bizden. 66, 12.
çoğul : **bizler** : Bizler. 150, 3.
biz miskin azam üçün : Biz zavallı insanlar için. 159, 2; 148, 6; 151, 15, 16.

boday : Bk. **bogday**.

boga : Boga. 108, 26.

bogavul : Mübaşir. 90, 15.

bogaz : Boğaz. 95, 1.

bogday, bugday boday : Buğday. 113, 22; 110, 2.

bogul-, (-ur) : Boğulmak. 36, 15-17.

bogum, bovum : Boğum. 94, 6.

boguzgur : Pis boğaz, obur. 131, 30; 132, 16.

boh : Bok. 96, 13.

bohorik (A. F.) : Ocak, şömine. 100, 24; 105, 9.

bok : Bok. 120, 9.

bol-, -ur : 1. Olmak. 24, 12-14; 139, 21; 140, 13; 142, 15, 19.
2. Yaradılmak, doğmak..

3. Ulaşmak, varmak, vuku bulmak,.

4. (-e hali ile) hissesine düşmek. 123, 31; 125, 20; 126, 28; 145, 1, 19.

kişi bolup-turur : Adam oldu. 148, 8.

tım boldı : Sakinleşti. 55, 6.

sav bolmaz : Şifa bulmaz. 124, 37.

andan ulam bar barça bolgan-turur : Her şey ondan yaratıldı. 148, 6.

hanlıhının uçu bolmagay : Hanlığının ucu olmayacak. 148, 13.

sagınmangız kim (ol boşak) bu cehanda bolgay, ol boşak bolgay sizge arı tirö(v)ten : Günahtan kurtulmanın bu dünyada olabileceğini inanmayınız, günahtan kurtulma size ancak sonsuzlukta nasib olacak. 121, 20-21.

anga bolgay kökdegi tügenmez tirilik : Sonsuz hayat ona gökte nasib olacak. 125, 27; 121, 13.

aç bol- : Acıkmak. 25, 2.

bolup :olup.

bir frişte aning-bile bardı azam bolup : İnsan kılığına girmiş bir melek onunla yürüdü. 124, 7; 143, 22.

keşke eşitmiş bolgay edim : Keşke eşitmiş olsaydım. 3, 2-8.

anglamış bolgay edim : Anlamış olsaydım. 129, 22-27.

anglar bolsam : Anlasam. 130, 1-6.

bollaş- : (Genişlemek) gebe olmak. 151, 10.

bolmaçı : Olmaz.

eç bolmaçı neme : Olmayacak şey (işe yaramaz). 149, 6.

canıngnı almayıp-sen bolmaçı : Canını alma, ol-
maz! 139, 3.

bolor, bolar (A.) : Kristal. 93, 25; 162, 15.

boluş : Yardım. 143, 12.

boluş-, (-ur) : Yardım etmek. 122, 14.

ol boluşsun bizge ata : Bunun için Tanrı bize yar-
dım etsin. 122, 10; 122, 30; 123, 9.

ol anga neme-de boluşmagay : Ona hiçbir şey yar-
dım etmez. 125, 14; 125, 5.

boluş kim baralı : Gitmemize yardım et. 150, 5.

boluşmak : Yardım. 5, 27.

tengrining boluşmahı-bile : Tanrının yardımı ile.
122, 14.

bor : Şarap. 79, 17.

borç : Borç. 20, 15.

borçlı : Borçlu. 123, 34.

barça kişi borçlu-tur oruçta yazuhın aytma : Bü-
tün insanlar oruç ayında günahlarını itiraf etmek-
le mükelleftir. 125, 23; 125, 18.

borla : Bağ. 79, 8.

bostan (F.) : Bahçe. 114, 23.

boş : Boş. 57, 14.

boşak : Günah çıkartma. 121, 12, 14, 15, 19, 21, 26.

boşan-, (-ur) : Kurtulmak, boşanmak. 23, 2-4.

Boşanmak : Kurtulma, boşalma. 23, 5.

boşat-, -ur, -ır : Serbest bırakma, bağışlama. 7, 10.

yazuklarımıznı bizge boşatkıl : Günahlarımızı ba-
ğışla. 126, 30.

sen boşathıl alarga : Onları affet. 122, 19; 126, 30.

bizim yazukumuz boşatma : Günahlarımızı ba-
ğışla. 126, 30.

yazukımdan boşatkıl : Günahlarımı bağışla. 121,
10.

yuzıklarnıng boşatmagı : Günahların bağışlanma-
sı. 148, 18.

boşov : Kurtulma, kurtuluş. 147, 14.

boşov teydi tutganlarga : Tutsaklara kurtuluş gel-
di. 142, 2.

boy : Vücut. 122, 33, 34; 126, 17; 137, 13; 139, 7, 12; 141, 19;
149, 4; 159, 3; 95, 10.

boy aruvlılı : İffet. 131, 19.

boy suklukı : Bedeni iştıyak. 131, 29.

boy-bile : Bizzat, şahsen. 63, 16.

boya : Boya. 54, 12.

boya-, -r : Boyamak. 54, 8-10.

boyaçı : Boyacı. 54, 11.

boyun, boyun : Boyun. 16, 18; 95, 3.

boyunga yavut- : Yutmak. 116, 5.

boz-ah : Boz ak, gri. 93, 2.

bozgay : Belki. 60, 23.

bozgay yat kişi bar-dır : Belki orada yabancı kişi
vardır. 161, 18.

bögey- : Boyun eğmek, itaat etmek..

yakşı bögeyip barır : Saygıyla gelir geçer. 163, 21.

bögeygen : İtaat eden, boyun eğen. 117, 9.

bögeymek : İtaat. 117, 8.

bögövrür-, bögövrür : Öğürmek.

bögövrür-men : Öğürüyorum. 162, 22.

böksmen : .

böksmen et : Böğür eti. 164, 1.

börçi : Börkçü, şapkacı. 87, 27.

böri, börü : Kurt. 108, 16; 113, 6 .

börk : Börk, şapka. 87, 28; 102, 3.

börlen- : Bk. bürülen.

börü : Bk. böri.

böv : Örümcek. 130, 25.

böz : Bez, pamuklu. 164, 15 .

brinç (F.) : Pirinç. 92, 1; 110, 4 .

brun : Bk. burun.

bu : Bu. 67, 14; 142, 14; 143, 16; 142, 9; 67, 14-23.

-in hali : **muning** : Bunun. 65, 11; 151, 13.

muning kibi : Bunun gibi. 65, 11.

-i hali : **muni** : Bunu. 67, 17.

-e hali : **mungar** : Buna. 67, 16.

-de hali : **munda** : Bunda.

kensi munda kelir-men : Kendim bizzat geleceğim. 161, 19.

-den hali : **mundan** : Bundan. 67, 18.

munça : Bunca.

çoğul : bular, bularning, bularni, bularga, bular-dan : ...vs: 67, 19-23.

"bu" : ile ilgili diğer belgeler (daima niteleme sıfatı olarak):.

bu cehan (cahan) : Bu cihan. 121, 20; 123, 33; 125, 13; 137, 3; 139, 9; 142, 9; 143, 16.

bu dünya (dunya) : Bu dünya. 124, 38; 125, 11; 140, 7.

bukün, Bkz. bugün : Bugün.

buçgak : Köşe, bucak..

kün tavuşning buçgakı : Güneşin doğduğu yer..

buçkı : Bk. bıçkı..

buga : Bk. tel.

bugday : Bk. bogday.

bugün : Bk. bukün..

bukün, bugün : Bugün. 122, 1, 3, 22, 23, 32; 124, 2; 125, 38; 126, 1, 29; 61, 8; 71, 24;.

bul- : Bk. bol-.

bulak, bulah : Kaynak, çeşme. 26, 18; 141, 7.

bulga- : Sıkma, üzme, bulandırma..

bulgamış : Sıkılmış. 77, 22.

bulgak : Kargaşa, bulanma, altüst olma (?).

bu kiçe...kövüs bulgak boldu : Bu gece gönlüm bulandı. 61, 19-20.

bulgan-, (-ır) : Üzülmek, bulanmak.

könglüm bulganır : Kalbim çarpar (=könglüm aynır). 164, 31.

bulgaştur- : Karıştırmak, bulandırmak. 34, 12-13.

bulov : Bir çeşit silah (belki de) topuz. 126, 9.

bulung : Köşe, aç. 130, 4.

bulut : Bulut. 73, 8.

bulutlar : Bulutlar. 73, 11.

bunyat (F) : Temel, esas kaynak. 26, 6.

bunyat et- : Kurmak, temellendirmek. 26, 3-5.

bur-, (-ar) : Burmak, kıvrırmak. 55, 12-13; 55, 14.

burav : Burgu. 86, 17.

burç : Biber. 80, 24.

burçak : Dolu. 37, 9.

burgu : Boru (müzik aleti) 89, 21.

burguç : Küçük boru (müzik aleti). 89, 22.

burul- : Kıvrılmak, halkalanmak.

burulup-turgan ılan : Çöreklenip duran yılan. 138, 16.

burun, brun : 1. Burun.

burnı kiçi : Kısa burunlu kişi. 99, 9.

2. Eskiden.

burun alay ayıldı payganbardan : Eskiden peygamberler tarafından böyle söylenirdi. 123, 2.

3. Önce.

burun keldi körkli yegit : Önce yakışıklı bir genç geldi. 124, 15.

kim köngül-bile burun sağışlasa : Önce gönülde uzun uzun düşünülse... 125, 20.

burun... ekinçi : Birinci... ikinci...

-den hali ile : Önce;

kün tuvmazdan brun : Gün doğmazdan önce. 114, 19.

barça zamanlardan burun : Çok zaman önce. 148, 4.

en-burun, em-burum, am-burun : Her şeyden önce.

burungı : Birinci, ilk. 74, 6.

buruş- : Buruşmak.

buruşmuş : Buruşmuş. 75, 5.

bus : Nefes, soluk. 113, 11 .

but : But. 96, 14.

butak : Dal. 105, 18.

buv-, -ar : Boğmak.

bubar-men : Boğarım. 162, 24.

buvuh (?) : Ekleme, mafsala. 96, 4. Bk. **bogum..**

buvun : Bk. **bogum.**

buyur-, (-ur) : Buyurmak, emretmek. 30, 1-3; 123, 10-19; 41, 11-13;.

buyur : Pekala. 61, 12.

buyuruk, buyruh, buyruh : Buyruk, emir, teklif. 41, 14.

buyruh et- : Buyurmak, emretmek. 123, 14.

buyruh tut- : Buyruk tutmak. 123, 15, 22, 24.

buz : Buz. 120, 9.

buz-, (-ar) : Bozmak, yok etmek. 145, 9; 10, 18-20.

tamu tabakını buzup : Cehennemin kapısını kırıp. 144, 15.

tamuknı buzup : Cehennemi yıkıp... 147, 12.

buzav, buzov : Buzağı, dana. 139, 14; 107, 27.

büğü : Bilge.

bügüler : Peygamberler. 148, 15.

bügül-, -ür : Bükülmek. 36, 15.

bük-, bürger : Bükmek, eğmek, katlamak.

bürger-men : Bükürim. 163, 11.

bükrü : Bükük, eğri. 116, 13; 99, 16.

bülbül (F.) : Bülbül. 109, 24.

bür : Gonca, tomurcuk. 160, 31.

bürçe : Pire. 108, 33.

bürkür- : Sıçratmak, püskürtmek. 160, 19.

bürküri-men : Sıçratırım. 160, 19.

bürlen- : Tomurcuklanmak. 157, 1.

bürlendi kuru çibuh : Kuru çubuk çiçeklendi..

büsre-, büsüre-, -r : İzin vermek, tasvip etmek, razı olmak. 131, 27.

sen büsrüvence : Senin müsaade ettiğin şekilde... 131, 24.

çın han büsrep seni sevdi : Gerçek hükümdar seni kabul edip sevdi. 139, 4.

büsürür-men : Teşekkür ederim. 161, 30.

bütülük : Zırh (göğüs zırhı). 100, 11.

bütün : Bütün. 74, 4.

bütün ülüş : Bütün ulus. 75, 13.

heç bütün yohadı teni : Eti tamamen (kırbaçlanarak) çürüdü. 126, 22.

(bizni) töresine bütün etsin : Bizi töresinde mükemmelleştirsin. 151, 18.

bütünlük : Mükemmellik.

bütünlük : hakikat (inanmak).

bütünlük eter-men : Yemin ederim. 115, 4.

büyen : Meyan (kökü). 83, 16.

— C —

cahalluk (A.T.) : Tembellik, gevşeklik, üşeniklik. 131, 1.

can (F.) : Can, ruh. 122, 21, 29; 124, 5, 20, 21, 23, 26, 36; 125, 7, 16, 34, 35; 137, 7; 139, 3; 140, 6; 142, 17; 147, 15.

canavar : Canavar. 107, 13.

cehan, cahan (F.) : Cihan, alem, dünya. 129, 9; 143, 16.

bu cehanda : Bu cihanda. 121, 20; 123, 33; 125, 13.

ol cehanda : Öbür cihanda. 124, 39; 145, 2.

cemiş : Yemiş, meyve. Bk. yemiş.

cı(y)-, (-ar) : Yığmak, toplamak. 126, 4. Bk. ıy-, yı-.

cıgıl- (-ur) : Bk. cıhıl-, cıkıl-.

cıh-öv : Tapınak, kilise. 121, 11, 16; 141, 10. Krş. Karaçay.

ıyih-kün, pazar (günü). Modern Karayim : yeg'uw "kilise" (Troki), **yihkin** "Pazar (günü)" (Lutak).

Ayrıca Uygur vb. ıduk.

cıhıl- : Yıkılmak, düşmek. 113, 14.

cıhrar (A.) : İkrâr, itiraf. 14, 2. Bk. ıkrar, yıhrar, yıkrar.

cıkıl- : Yıkılmak, düşmek. 11, 8-9. Bk. yihıl-.

cıl : Yıl. 71, 12; 73, 2. Bk. yıl, ıl.

cılan (cıllan) : Yılan. 125, 33. Bk. ılan.

cılbra- (-r) : Ekleme, bağlamak. 160, 12.
 cıltra- (-r) : Çakmak (yıldırım). 33, 3-4.
 cıltramak : balkıma, çakma (şimşek). 33, 5.
 cıltrın : Cam, cam bardak. 93, 27; 104, 13.
 cırğa- : Eğlenmek, yemeğe oturmak. 160, 15.
 cırgagıl : Eğlence, ziyafet. 105, 151.
 cırgak : Çengel. 105, 15. Krş. başka lehçelerde ırgak.
 cırt- (-ur) : Yırtmak. 21, 1-9.
 cırtmak : Yırtma, yırtık. 21, 10. Bk. yırtıl-.
 cışkış : Nâne. 106, 23.
 cicibil (Tic.) : Zencefil. 81, 1.
 cift : Eşit, aynı değerde. 73, 26.
 cigar (F.) : Ciğer. 95, 13.
 cigar band : Barsak. 95, 14.
 cins (A.) : Millet, halk. 147, 5.
 comard, comart h(F.) : Cömert. 149, 7; 98, 6.
 comart köngül-bile : Cömert gönül ile. 61, 26.
 covap (A.) : Cevap. 48, 8-10.
 covap ber- : Cevap vermek. 48, 8-10.
 cuhalak (F.) : Culfacı, el dokumacısı. 89, 10.
 cuhut (F.) : Yahudi, cıfıt. 122, 39; 126, 17.
 cuhut yeri : Filistin. 122, 36.
 curum (A.) : Cürüm, suç. 12, 24.
 curumla-, (-r) (A. T.) : Suçlamak. 12, 21-23.

çağır : Şarap. 79, 17.
 çağır- : çağırmaq.
 neçe çağırsa eşitmeh yoh hergiz : (Affedilmesi için Allah'a) ne kadar çağırsa duyulmaz (duymaz). 117, 5.
 çah : Bk. çak.
 çahar- : Ötmek.
 tavoh çahara-dır : Horoz ötüyor. 113, 5.
 çahar-şanbe (F.) : Çarşamba. 72, 3.
 çahla- : Öyle yapmak, tam öyle yapmak.
 çahlap çahlayarak : Böylelikle, bu suretle. 160, 7-8.
 çahlasangız : Öyle düzenleyiniz ki... 163, 20.
 çak, çah : 1. Çağ, zaman. 60, 5.
 orta çakta : eski çağda, eskiden.
 kın çaklarında : (İsa'nın) ıstırap çağları. 147, 14.
 2. Durum, vaziyet..
 kerekli çahta : gerektiğinde. 117, 16.
 3. Kuvvet (çağı).
 çaklı : O Yaratılıştaki, o özellikte (gibi, kadar),....bir cinsten.
 ança çaklı : O ölçüde, (onun gibi) onun kadar. 138, 6.
 ança keçer çaklı yazık : Affedilebilir cinsten (affedilebilir gibi) günah. 131, 12.
 çak-, çah-, çagar- : İftira etmek, birinin gıyabında aleyhte konuşmak. 8, 11-13.
 çakucı : İftiracı. 130, 36; 132, 18.

çakuç : çekiç (F). 79, 18; 84, 4.
 çalılı : Öfkeli, şiddetli, zorlu. 161, 28.
 çalış : Şaşı. 99, 4.
 çalma : Baş örtüsü. 102, 4.
 çal-, (-ar) : (Müzik aleti) çalmak. 50, 1-3.
 çaman (?) : Kimyon. 12, 27.
 çan : (Sözlüğe girmemiş ve izah edilmemiştir).
 çanak, çanak : Çanak. 120, 2; 105, 5 .
 çandırına : Zayıfça. 115, 26.
 çapçacık : Fıçıcık. 120, 3.
 çaplatmak : Şaplak indirme. 130, 4.
 çarçav (F.) : Çarşaf. 104, 2.
 çaradı : Namusu lekelenmiş. 163, 2.
 çarpuvun : Aksilik, kaza. 161, 4 .
 çatır (F.) : Çadır. 102, 13.
 çatlavuk : Fındık. 106, 2.
 çayhal- : çalkalanmak, sallanmak.
 çayhala-dır : çalkalanıyor, sallanıyor. 163,8.
 çayna-, (-) : Çiğnemek. 34. 14-16.
 çeber (M.) : Terbiyeli, kibar, cana yakın, münasib.
 çeber kişi : Kibar kişi. 163, 13.
 çekman : Çuha. Yün kumaş. 85, 20.

çekmençi : Kumaş dokuyucu. 127, 22.
 çerçi : Çerçi. 87, 23; 164, 291.
 çerek : Çürük.
 çerek bolganda sen boyunga yovutmagıl : Çürük
 ise yutma. 116, 5.
 çeren, çerem (?) : “en kopicze” diye verilmiş. Açıklama yok.
 164, 20.
 çeri, çeyri : Ordu, asker. 100, 2; 90, 11; 122, 7.
 çeri başı : Çeri beşi, komutan, 90, 11; 122, 7.
 çerli : Cılız. 115, 26.
 çert-, (-er) : Dedikodu etmek, birisi hakkında konuşmak, ça-
 mur atmak.
 çerter-men : Dedikodu ederim. 161, 18.
 çevüh : Tatlı, hoş. 60, 8.
 çeyri : Bk. çeri.
 çhitab : Bk. katib.
 çibuk, çibuh : Dal, değnek. 126, 20; 139, 1; 145, 12; 151, 13.
 cıganak : Dirsek. 115, 6.
 çigar-, -ur : Çıkarmak, çekip çıkarmak. 147, 12; 151, 15.
 kattı ölimge kirip ölümden bizni cıgardıng : me-
 şakkatlı ölümü kabul edip bizi ölümden kurtardın.
 144, 15.
 cıgmak : Ayak üstü, ayağın üstündeki tümsek yer. 96.17.
 cıgırıkçı : Çarkçı, bileyci. 89, 8.

çık, çih : Çiğ, şebnem. 151, 5; 73, 17; 73, 16.

çık-, çih-, çigar : Çıkmak, dışarı gitmek. 124, 36, 37; 142, 1; 144, 2; 151, 16; 159, 4; 22, 7-9.

çıktılar Yeruşalemdan : Kudüs'ten çıktılar. 123, 2.

hannıng alamları çıksın : Hanın bayrakları çıksın. 147, 1.

çımdı-, -r : çimdiklemek.

çımdır-men : Çimdiklerim. 160, 1.

çın : Hakiki, doğru.

çın han : Gerçek han. 138, 13; 139, 14.

çın tengri : Gerçek Tanrı. 148, 5; 159, 7, 8.

çınık- : Denenmiş olmak, doğru çıkmak.

yetti otta çınıgıp-turgan : Yedi ateşte denendi. 137, 22.

çıpçık : Serçe. 57, 4.

çırak (F.) : Çerağ, mum. 79, 16; 104, 18; 126, 11.

çıraklık (T.F.) : Şamdan. 104, 17.

çıray (M.) : Çehre, yüz. 96, 24; 20, 9.

çırlak (T.F.) : Çırçır böceği, dere (?). 163, 12.

çırmal- : Sarılmak, dolanmak.

çırmalup-tur : Sarılıyor. 111, 6.

çırma-, (-r) : Sarmak, çemremek. 111, 8-9.

çırmar-men : Sararım. 111, 7.

çırmış : Kutlanmış, çemrenmiş. 160, 34.

çırpı : Çalı, çırpı. 161, 21.

çıyrun : Felaket, şanssızlık. 161, 3.

çibin : Sinek. 108, 31.

sürü çibin : Sivri sinek. 109, 1.

çiçek : Çiçek. 26, 1; 147, 8.

çiçeklen- : Çiçeklenmek. 139, 12.

çil : Çil kekliği. 109, 14.

çine-, (-r) : İpek ile işlemek, örmek.

çiner-men : İpek ile örüyorum. 160, 37.

çirkin : Çirkin. 98, 24.

çiurumba : Acı marul, hindiba. 82, 26.

çiyik : Çiğ, pişmemiş. 74, 24 .

çiz-, (-er) : Çizmek, yazmak. 50, 22-24.

çizmek : Yazı, 50, 25.

çohmarlı : Topuzlu, çomaklı. 119, 14.

çokrak, çohrah : Kaynak. 145; 8; 113, 12; 149, 3.

çopla-, (-r) : Toplamak, biriktirmek. 16, 14-16.

çov : Gürültü. 114, 27.

çovguç : İftiracı. 126, 24.

çovlan- : Gürültü etmek. 114, 28.

çoyun : Eritilmiş maden, 130, 30.

çök- : Diz çökmek, çökmek.

tizingiz çöküngiz : Diz çökünüz. 117, 23.

tizin çöküp yügüندی : Diz çöküp yığıldı. 122, 18.

çömiç : Çomça, kepçe. 104, 29 .

çömlek : Çömlek. 80, 21; 104, 31. .

çöp : Çöp, artık..

tirki çöbü tından tatlı : kurbanın artığı candan tatlıdır (?). 161, 7.

çöp : çep... (kuvvetlendirme öneki).

çöp çövre : Çepçevre. 60, 4.

çöple- : Derlemek, bir araya toplamak, bağlamak.

kerek kim, biz...yığay-biz çöplegey-biz birge kül-tebegni baglagay-biz : Gerekir ki, biz... yığalım, toplayalım, hep birlikte (beraberce) demeti bağlayalım. 126, 4-5.

çörgök (?) : Kundak. 118.

çövre, çüvre : 1. Çevre..

çöp çövre : Çepeçevre. 60.

çövre yür- : Çevresinde yürümek. 13, 16-18.

2. ters. Bk. çüprek.

çüvre kiydi : ters giydi. 163, 24.

çövür-, çövürü : Çevirmek. 58, 4-6.

çövürmek : Etrafında çevirme. 58, 7.

çövürme : Çevre, çepeçevre. 64, 4.

çöz- : Uzunluğuna çekmek (ertelemek), 163, 15.

çuçul-, -ur : Soyunmak. 20, 22.

çugur : Çukur. 78, 7.

çuh çula- : Kükremek.

çuh çular-men : Kükrüyorum. 161, 9.

çulgan- : Sarınmak, bürünmek.

çüprek(k)e çulgalanmış : Kundağa sarılmış. 122, 5.

çulgav : Dolak, dizden aşağıya sarılan bez. 102, 7.

çura : Küçük bir cins yırtıcı kuş, av kuşu, cura. 109, 9.

çuvalduz (F) : Çuvaldız. 88, 12.

çuvla- : Gürültü, patırtı etmek.

çuvluy-dır : Gürültü patırtı yapıyor. 161, 7.

Bk. : Çovlan-.

çuz : 1. Keten veya pamuk arttığından olan yem.

2. Ortaçağda çok değerli, pahalı bir ipek dokuma. 91, 14.

çüçi : Tatlı. 115, 12.

çüçkür- : Hapşırmak.

çüçkürdim : Hapşırdım. 114, 11.

çügündür : Kırmızı pancar. 107, 2.

çün-kim : Çünkü... -dığından dolayı Bk. üçün.

çüprek : Çevre, başa örtülen örtü, kundak Bk. çüyrek. 118; 122, 5.

çürümek : Çürüme. 76, 12.

çürüş- : Buruşmak, büzülmek, pörsümek, çürümek.

çürüşip-dir : Çürüyor. 161, 20.

çüvel- : Devrilmek.

araba çüveldi : Araba devrildi.

çüve-, -r : Devirmek, düşmek.

çüver-men : Düşüyorum 162, 15.

çüvre : Bk. çövre.

çüyre(k) : Çevre, başa örtülen örtü Bk. çüpre(k).

— D —

-da, -de : -da, -de.

Eklendiği kelimeyi tebârüz ettiren takı :

minding haçka kim biz-de mineli : Haç'a biz de çıkalım diye çıktın. 150, 1.

kim maga berse men-dagar bereyim : kim bana verirse ben de ona vereyim. 21, 13; 21, 14.

men azam-de dölmen (bolman) men frişte-men : ben bir insan değilim, ben bir meleğim. 124, 22.

meme-de : (olumsuz fiil ile) tamamen değil, kesinlikle değil. 125, 5, 14.

Fiillerden sonra hemen hemen bir bağlaç görevi görür : **tanıngız-da körüngiz** : tanıyınız ve görünüz. 125, 36.

urdım-da yazdım : vurdum da isabet ettiremedim. 113, 21.

ol sözni ayttı-da canın tengeri eline berdi : bu sözü söyledi ve ruhunu tanrının eline teslim etti. 122, 21.

-da : -da (-de hali takısı) içinde. 59, 2; 61, 10.

daaue, dav : Mahkemeye davet etmek. 44, 10.

daç : Bk. taç.

dagı, tagı : dahi, ve, ve de, da, de. 148, 2; 126, 19.

eşitmeh yoh hergiz dagı kuttılmah yoh : İşitmek yok; asla da kurtulmak yok. 117, 5.

heç neme-tagı : Hiç, asla, katiyyen. 62, 14.

kelime ve cümleler arasında bağlaç olarak:

canı arı dagı algışlı bolgay : Ruhü aziz ve kutlu olacak (ve 'ya olur'). 124, 26.

bergey-idik canumuznu dagı tınımızni tengrige : Canımızı ve ruhumuzu Tanrı'ya verecektik. 123, 8.

alabota tigenek dagı kükel biter : Kazayağı, karaçalı ve gövem biter. 113, 23.

söygil tengirni sening b(e)yingni kirti könglüngden, barça canıngdan, barça küçüngden dagı tınıngdan : Tanrı'yı, senin beyini gerçek gönlünle, bütün canınla, bütün gücünle ve ruhunla sev. 123, 13.

anda bolgay sanga ulu uyat dagı kerti uyat dagı ölüm uyat : Bu sana büyük bir ayıp, gerçek yüzkarası ölüm utancı olacak. 125, 4; 121, 3, 24; 122, 5, 9, 10, 11; 123, 23, 29; 124, 4, 8; 125, 24, 25, 28; 126, 1, 19; 148, 16, 19.

Fiiller ve uzun cümleler arasında bağlaç olarak:

kensimizni aldar-biz dagı kertilik bizde yoktur : Biz kendimizi aldatıyoruz, bizde doğruluk yoktur. 124, 30.

tengeri küçlüdür dagı yarlıgançlı-dur bizim yazukumuz boşatma dagı barça yamandan arıtma : Tanrı bizim günahlarımızı affedecek ve bütün kötülüklerden arıtacak kadar merhametli ve güçlüdür. 124, 32-33.

dagı cuhutlar anı tuttular dagı bağladılar dagı yanak(ı)na boyuna urdılar : Ve onu yahudiler yakaladılar bağladılar ve yanağına ve vücuduna vurdular. 126, 16-17.

kim tengriden korhsa dağı kim köngül bile bu-
run sağışlasa neçik uyat bolgay : Kim tanrıdan
korkar ve kim bir şey yapmadan önce düşünür, (o
kimse için) nasıl günah olabilir. 125, 20; 117, 10;
122, 13, 17, 20, 29; 123, 21; 124, 21, 34; 125, 7, 30,
38.

dağın : Değın, ve, ve dahi. 59, 8.

=dağı anlamında geçtiği yerler: 125, 12; 141, 8; 148,
7.

bizge sagınmah kerek (Christus)nung kınların
dağın ölümün : bize İsa'nın acılarını, ölümünü an-
mak gerekir. 126, 2.

hormat duvlat dağın baht bersin : O bize iffet,
sağlık ve sans versin. 151, 19; 122, 19; 138, 6; 141, 14.

Ilannı basıp yançtı dağın öltürdi : Yılanı basıp ez-
di ve öldürdü. 138, 16.

-dan : (-den hali son takısı) -dan (metinde bir kez -din şeklin-
de karşımıza çıkıyor). 143, 15; 59, 4; 60, 7.

daraga (M.) : Askeri vali 114, 21.

darçini (F.) : tarçın (ağacının kabuğu), 81, 2.
gül darçini : tarçın çiçeği. 21, 3.

daru (F.) : İlaç. 82, 14.

-de : Bk. -da.

degri, deyri : değin, kadar. 123, 4; 126, 21.

yerolimga degri bardı : Kudüs'e kadar gittiler.
122, 38.

köpge deyri : Uzun, göge kadar. 60, 10.

dek : gibi =dey, dep 147, 11; 132, 27.

dela (F.) : Sansar, 85, 6.

de- : demek, söylemek, o fikirde olmak. 147, 6.

bahadur-sen degelim : Sen bir kahramansın de-
mek istiyoruz. 145, 17.

sen anı yibek-mü dep-tir-sen : Onun ipek oldu-
ğunu mu sanıyorsun? 163, 23.

inanır men barçaga erkli ata tengrige, kökni
yern(i) barça körünür körünmezni yarattı dey;
dağı bir beymiz, Jesus Christusga tengrining yal-
guz tугan oulu dep : ben göğü yeri görüneni gö-
rünmeyeni yarattı diye, herşeye gücü yeten bir baba
Tanrı'ya ve Tanrı'nın birleik oğlu diye tek efendi-
miz İsa'ya inanırım. 148, 1-3; 148, 17.

tengri seni soyurgadı ovluma bol dep anası : Oğ-
luma (onun) annesi ol'' diyerek Tanrı sana inayet-
te bulundu. 151, 3.

tengri kim cinslerni bilsin, anlar angar kim ta-
bunsın, tolsun daup kopsaganı, ağaç bolgay dep
sebebi : Tanrı ki kullarını yönetsin, onlar ona ki
tapsın, Davud'un ilahileri dolsun, haç bunun se-
bebi olur. 147, 5-6.

erkli Cristusnı öveli, kız anadan dep töredi : İsa'-
yı el değmemiş kız Ana'dan doğduğu için övünü-
yoruz. 151, 2.

karşılaştırma bağlacı olarak dep-

yuluv dep anlarını tögüp : Kurtarılmaları için (fid-
ye olarak) bunları (su ve kan) döktü. 147, 4.

angar ata ovul-bile bir mengüde(ş) tengri dep
evünçli tabunmakımız kerek-turur : Ona (aziz
ruha) dua etmeliyiz ve babası ile, oğlu ebedi olan
tanrı olarak görmeliyiz. 148, 15.

derzi (F.) : Terzi. 85, 19.

devül : değil, (çekilmeyen olumsuzluk eki).

muhtaç devül bu dünyanın ötmekine : Bu dünyanın ekmeğine muhtaç değil. 140, 7.

tanda devül birisi kün : Yarın değil, öbürsü gün. 71, 28.

dey : Gibi.

muning-dey tangış : Bunun gibi bir mucize. 151, 13.

deyin : Değın, kadar.

batışdagı krivge deyin : Güneşin battığı batıya kadar 151, 1.

deyri : Bk. degri.

dıvar (divar ?) (F.) : Duvar. 100, 25; 101, 26.

dıvar ostası : Duvarcı, duvar ustası. 88, 1.

dider (F.) : Yüz, çehre, didar. 145, 2.

dolmen : Bk. döl.

dost (F.) : Dost. 130, 33.

döl : Değil.

men azam-da döl-men (veya bolman) : ben insan değilim. 124, 22.

dört : Bk. tört.

draz (F.) : (Yalnızca bir tabirde geçiyor).

draz heş : Bir çeşit keten bezi. 91, 17.

drust (F.) : Dürüst, doğru, gerçek.

drust tengriden : Gerçek Tanrı'dan. 132, 28.

duley : Ebedi 164, 26.

dunya, duniya, dünya, dünýe (A.) : Dünya. 139, 21; 124, 38; 125, 11; 140, 11; 143, 19; 145, 7, 15; 147, 10; 150, 2.

düny-üstinde : Dünya üstünde. 124, 5.

duvat (A.) : Divit. 80, 6.

duvlat (A.) : Devlet, yüce bahtlılık. 151, 19.

düşman, tüşman, tuşman (F.) : Düşman. 126, 14; 138, 8.

yek tuşman : Şeytan düşman. 137, 10.

tüşmen yek : Düşman şeytan. 146, 2.

— E —

e : Nida, çağrı belirteci : ey, hey. 147, 13; 149, 7; 150, 1.

e ol algışlı hatun : Ey o kutsal kadın. 145, 14.

e- : Bk. er-.

eç : Bk. heç.

eçki : Keçi, teke. 108, 3.

tişi eçki : Dişi keçi. 108, 4.

efsik : Bk. eksük.

egeçi (M.) : Hala. 97, 15.

eger, egir : Eğer. 64, 11; 117, 19; 124, 29, 30.

egir sening könglüng aytsa sever-men, inanma-
gıl : Eğer kalbin, ben (tanrıyla) seviyorum derse,
inanma. 123, 18.

aning üçün yakşı kengesingiz könglüngiz-bile
egir dagı barısı yazuhunguz aytingiz yaşırman-

gız : Bu yüzden kalbinize iyice danışınız ve eğer var ise günahlarınızı itiraf ediniz, saklamayınız. 125, 21.

egev : ege, törpü. 84, 6.

egi, egilik : Bk. eygi, eygilik.

egir-, (-ür), (eyir- ?) : İp eğirmek, bükmek. 25, 7-9.

egiz : İkiz. 160, 15.

egri : 1. Eğri. 139, 2.

2. Yalan.

egri kılı : Yanlış. 60, 18.

egri k(i)şi : Yalancı kişi. 99, 25.

eher (eker?) : Bitki 88, 28.

ehşi : ekşi. 74, 12.

ekinçi : İkinci. 74, 7.

burun... ekinçi : Birinci... İkinci... vs. 125, 9.

yulduz ekinçi köründi : Yıldız yeniden göründü. 123, 3; 124, 10, 14; 126, 15.

ekindü : İkinci, namaz vakti. 71, 21.

ekki, eki : İki. 61, 17; 117, 1; 151, 8.

eki kün : İki gün. 163, 30.

ekki kat : İki kat 74, 1; 73, 31.

mahtar-men över-men ekisi bir-dir : “Mahtar-men” ve “över-men” aynı anlama gelir. 164, 25; 163, 16.

ekmekçi, ötmekçi : Ekmekçi. 88, 18; 127, 21.

eksik : Bk. eksük.

eksiklik : Eksiklik. 117, 10.

eksit-, -ür : Eksiltmek. 18, 17-19.

öz yarkının eksitmedi : Kendi parlaklığını eksiltmedi. 151, 15.

eksük, eksik, eysik, efsik : Eksik. 18, 20; 62, 64.

ne artuh ne eksik : Ne artık ne eksik. 123, 16.

erdem eksik bolmadı : genç kızlığı kaybolmadı. 145, 11.

el : El. 122, 21; 161, 14.

elsiz : Elsiz. 128, 2.

el : 1. Millet. 122, 3, 5.

2. Memleket. 78, 20.

elat (A.) : Özsu. 94, 8.

elbek, elpek (M.) : Bol, geniş, zengin.

elbek menggü toy : Zengin, ebedi ziyafet. 150, 4.

elbeklik (M.T.) : Fazlalık (bolluk). 140, 5.

elbeti (A.) : Elbette, kesinlikle, herhalde. 116, 4.

elçi : Elçi. 33, 10.

elek : Elek. 82, 17.

elfokah (A.) : Alim.

elgendir-, elgendirri : Korkutmak.

(seni) elgendirri-men : Seni korkuturum. 111, 3.

elgen- (-ir) : Korkmak. 111, 1-2.

elikle-, (-r) : Alay etmek. 126, 24; 31, 7-9.

elikleemek : Alay. 31, 10; 89, 19.

ellik : Sulh. 43, 2.

elpek : Bk. elbek.

eltir : Kuzu derisi. 84, 29.

elt-, -ür, -ir : Götürmek, nakletmek, taşımak. 18, 10-12.

elttiler anı dört yargıcı allında : Onu dört yargıç önüne göturdüler. 126, 18.

elttir-sen haçımını : Benim haçımı taşıyorsun. 149, 5.

em : İlaç.

em üçün yer-men : İlaç yerine yiyorum. 115, 2.

em : Bk. eng.

emçek : Meme başı. 95, 6.

emdi, imdi : Şimdi derhal. 125, 29; 61, 14; 140, 18.

emdiden keri : Eskiden, bundan önce. 60, 5.

emdiden arı : Şimdiden itibaren, bundan sonra. 59, 12.

emdigiden : Şimdiden sonra, şimdiden itibaren. 160, 14.

emegen (M.) : Yaşlı kadın, kocakarı. 163, 24.

emen-, imen-, -ir : Utanmak, çekinmek, eymenmek. 57, 21-22=saarla-.

emgek : İstirap, acı.

emgek tart- : Acılara katlanmak, acı çekmek. 150, 3.

emgek ölüm : Acı çekerek ölme. 159, 3.

emgen- : Acı çekmek, ıstırap duymak.

emgenip terlep kınalıp andan tamagın besle-
gil : Ezizet çekerek, terleyerek, zahmet görerek (ça-
lış) ondan sonra boğazını besle. 113, 22.

eminç (A.T.) : Sükûnet. 142, 6; 144, 1.

eminlik (A.T.) : Eminlik, emniyet.

eminlik-bile : Emniyetle. 64, 21.

emle-, (-r) : Tedavi etmek, iyileştirmek. 115, 3.

en-, (-er) : İnme. 18, 7-9.

kökten enip : Gökten inip. 148, 7.

enç : Sakin, huzurlu.

enç köngülingden : İyi düşünülmüş, hesaplı ? 142, 3.

ençi : Mülkiyet, mal.

ençim : Benim (malım) 164, 2.

endür-, endir : İndirmek, batırmak.

endirding kutkardaçımız Jesusnı : Kurtarıcımız
İsa'yı indirdin. 138, 8.

terezü dek bir başını endirip birin kötürdi : Te-
razi gibi bir başını indirip diğerini kaldırdı... 147, 11.

eng : (*superlativ*) önünde durduğu ismi daha kuvvetlendiren
veya farklılaştıran ön ek.

eng töbengisi : en alttaki, 114, 32.

em-burun : En önce, 62, 25; 59, 3. (am burun).

eng-, (-er) : Eğilmek. 114, 34-35.

engse : Ense. 114, 20.

engsele-, -r : Ensesine vurmak. 116, 9.

seni engseler-men : Ensene vuruyorum. 116,8.

eniş : İniş, yamaç, vadi. 78, 6; 78, 19.

epçi : Kadın, ev kadını, eş 94,3; 97,5.

evdegi epçi : Hizmetçi. 90, 22.

er : Er, erkek. 114, 1; 145; 151, 7.

er yazuhı : erkekle işlenen günah (çiftleşme). 145.11.

erdem : Erdem, fazilet. 131, 14.

erdemli : Erdemli. 98,2.

erdeng : Bakire. 145, 11.

erdeng ana Mariam : Bakire ana Meryem. 148, 8.

erdeng tuvurdaçı : Bakire (anadan) doğan. 141, 18.

erdenglik : Bakirelik, iffetlilik. 141, 6.

eremsi-, -r (M.) : Övünmek.

eremsir-men : Övünüyorum. 160, 24.

erik 1 : Erik. 106, 6.

erik 2 : Tabaklanmış deri. 9, 1-2.

erikle- : Tabaklamak.

erikleğen teri : Tabaklanmış teri 111, 13.

erin : Burun deliği, diş eti, 94, 18; 94, 23.

erinçek : Tembel. 117, 15.

erk : 1. erk, güç, kuvvet.

bey tengir erki-bile yazukımdan boşatkıl : Tanrının kuvveti sayesinde günahlarımdan arıt. 121,10.

öz arı tın erkinden ulam : Kendi aziz ruhunun kuvveti sayesinde. 159, 2.

2. Arzu, ,stek, irade. 121, 6.

erking bile yazuhung koymaga (kerek) : Kendi iradenle günahlarından arınmalısın. 125.10.

yahşırar-tur bu dünyada erki-bile yazuhın ayt-maga tamuhta dagın kerti yarguda küç-bile ayt-

kınça : Günahlarını bu dünyada kendi isteğiyle itiraf etmek, cehennemde mahkeme önünde zorla söylemenden daha iyidir. 125, 11.

erksiz : Gücsüz, isteksiz.

erksiz kıl- : Gücsüz etmek. 141, 2.

erksiz et- : Gücsüz etmek 142, 2.

erkeç : Erkek keçi, teke. 164, 28.

erkek : Erkek. 94, 4.

erkelen- : Yumuşamak, gevşemek, incelmek.

erkelene-dir : Yumuşadı, incelme. 162, 27.

erkli : 1. Güçlü. 148, 1; 151, 1; 159, 1, 4.

2. İhtiyari, ister istemez Bk. erkli erksiz.

erkli erksiz tamukka bargay-siz : İster istemez cehenneme gideceksiniz. 125,5.

erkli erksiz : Güçlü gücsüz, istekli isteksiz.

erksin- : Bir şeyin sahibi olmak.

barçalarını erksindeçi : Herşeyin sahibi. 137, 16.

erlik : Erkeklik. 94, 27.

er- 2 : Kendini huzur içinde hissetmek.

ermeyin saa bardım : Sana istemeyerek geldim. 161, 29.

er-, (-ür) e- : Olmak. 137-144.

erür : -dır 141, 6; 137, 21; 142, 13; 141, 13.

barça tengrilik us erür, barça hakıl bilik turur : Onun fikirleri, ilâhi, bütün akıl ve hikmettir. 142, 13.

erdi, edi : İdi. 139, 11.

ol yulduz neçik bir oğlan bigev edi : Yıldız, bir oğlan nasılsa onun gibi idi. 122, 34.

bar edi : Var idi. 122, 35.

kerek edi : Gerek idi. 39.15.

teyšli edik tas bolmakga : Sonsuz cehenneme atıldık. 138, 2.

barça yaraydı : Tamamen yaraydı. 126, 22.

egen : İken.

kayda egen : Nerde iken (nerede acaba). 161, 15.

ese : İse.

yok ese : Yok ise. 62, 13.

yoh-alay-ese : yok, (=eğer) onlar gibi ise, eğer öyleyse, 162, 2.

yeme-se : Veyahut. 121, 18.

alay ese : Öyle ise. 65.6.

ne kim ese : Kim olursa olsun. 121, 6.

kim-ese : Her kim ise, 124, 34.

egeç : Her ne kadar... olmasına rağmen. 142, 5.

men yamanlı sen ayıpsız egeç eltir-sen haçım-nı : Ben kötü, sen günahsız olmana karşın, benim haçımı taşıyorsun. 146, 9; 149, 4-5.

kötürdi kız kız egeç Emanuelni : Kız Emanuel'i

kızken (bir kız olmasına karşın) kaldırdı. 151, 12

Aşağıdaki gibi birleşik fiil şekillerini teşkil eder:

- redim, idim :lar idim,lardım.

anglar edim : Anlardım. 129, 7-12; 1, 15-21.

esirger edim : Esirgerdim. 132, 24.

men söynüp aytır edim sizge tengeri sözi : Size sevinçle Tanrı'nın sözünü anlatırdım. 121, 22.

barırlar-idi : Gidiyorlardı. 124, 8.

ol aytır-idi : Diyordu. 122, 16.

anglamaz edim : Anlamaz idim. 129, 7-12.

-dım edi :dım idi.

eşittim edi : İşittim idi. 2, 2-7.

boldum edi : Oldum idi. 24, 14.

ölümlih boldık edi : Ölecek gibi olduk idi. 157, 2; 145, 13.

-mış edim :mış idim.

anglamış edim : anlamış idim. 129, 9-24.

-gay edim :-acak idim, -ar idim.

anglagay edim : anlayacaktım, anlardım. 129, 16, 21.

keşke eşitkey edim : Keşke işitseydim. 2, 22-28.

bergey-idik : Verecek idik. 123, 8.

-mış bolgay edim :mış olacaktım.

anglamış bolgay edim : Anlamış olacaktım. 129, 22-26.

k(eşke) eşitmiş bolgay edim : Keşke işitmiş olsa idim. 3, 2-8.

-sam edi :sam edi.

anglasam edi : Anlasam idi, anlasa idim. 129, 34-39.

bolsedi : Olsa idi. 117, 20.

-dım ise :dım ise,dı isem.

angladım ese : Anladım ise, anladı isem. 130, 7-12.

eşittim ese : İşittim ise, işitti isem. 3, 26-4, 4.

yüsüp kızning bollaşmışı sezdi ese saarga tüş-ti : Yusuf, Meryem'in gebe olduğunu farkedince utandı. 151, 10.

boldı ese : Oldu ise. 140, 13.
tinti-ese veya tint-ese : Dendi ise ...137, 13.
-r egeç: anglar egeç : Anlar ise, 130, 13. 1.
-gay egeç : -arken, -erken.
tüşürgey-geç : Düşürürken. 159, 6.

ersek : Erkeğe düşkün kadın (fahişe). 89, 23; 117, 16.
ersek bolmagıl : Zina yapmamalısın. 132, 17.

ersekçi : Fahişe. 99, 22; 132, 17.

erseklik : Fahişelik. 132, 20.

erseksiz : İffetli, 98, 11.

erte : 1. İlk. 71, 11.

2. Tam vaktinde, vakitli. 65, 13.
3. Önceki, evvelki.
- erte çakta** : Eski zamanda. 60,5.
4. Sabah.
- tan erte** : Sabahleyin 71, 18.

ertegi : Erken. 130, 10.

ert- : Geçip gitmek, yok olmak. 144, 4.

erüv : Çabuk, hızlı, enerjik. 118; 114, 7.

es : Akıl, us. 116, 18.

esime kirdi : Aklıma geldi. 162, 9.

esirge-, (-r) : Merhamet etmek, acımak, esirgemek. 132, 21, 24.
seni esirger-men : Seni esirgerim. 132, 22.

esir- : Sarhoş olmak.

sövmekten esirding : Sevmekten sarhoş oldun.
149, 8.

esirt-, (-ir) : Kendinden geçirmek.

susun canını kim esirtir : Ruhu sarhoş eden içki.
140, 6.

esker- : Düşünmek, dikkate almak, mülahaza etmek.
eskermez : Dikkate almaz. 160, 10.

eski : Eski. 77, 5.

esle- : Dikkate almak, dikkat etmek.
eslemez : dikkat etmez, aldırış etmez. 160, 10.

esne-, -r : Esnemek.

esner-men : Esnerim. 114, 14.

esrikçi : İçkici, ayyaş. 131, 7.

eş-, (-er) : (İp) Çevirmek, çekmek.

eşek : Eşek. 107, 19.

eşi : Kaynana. 97, 22.

eşik : Kapı. 151, 16; 16, 11-13.

eşit-, işit-, eşitür : İşitmek. 117, 3; 121, 4, 13, 14.

menim sözüm eşitingler : Sözümü dinleyin. 117, 1.

eşitmek : İşitme. 72, 24.

eşitmeh yoh : İşitmek yok. 117, 5.

eşittir, işittir- : İşittirmek. 137, 6.

eşkik : Kürek. 113, 28.

et : Et. 95, 26; 164, 1.

ol et üstünde kelepen anıng canı astrı arı-tur : Vücudu cüzzamlı, fakat ruhu azizdir. 124, 21.

etez, etiz : Vücut, 151, 14; 142, 18.

söz etiz bolup-turur : Söz vücut bulur. 145, 6.

etik : edik, kısa çizme, 12, 28; 86,10.
 etik key- : Çizme giymek. 12, 25-27.
 etik başı : Çizme burnu. 86, 12.

etikçi : Çizmeci, ayakkabıcı. 86, 2.
 bıçak etikçi : Ayakkabı bıçağı. 86, 5.

etil- : Edilmek. 148, 5.

etiz : Bk. etez.

etiz-, -er : Ulaştırmak, iletmek, yetiştirmek.
 men saa asov etizer-men : Ben sana yardım ederim. 115, 15.

etmek, ötmek : Ekmek. 126, 29; 140, 2, 8; 144, 6.
 Ötmekning uşak : 160, 11.

etmekçi, ötmekçi : Ekmekçi. 88, 18; 127, 21.

et-, (-er) : Yapmak, etmek. 24, 8-10.
 ol ilan boyına yamanlıh etse canına ete al-
 maz : Yılan vücuduna zarar verse bile, ruhuna bir-
 şey yapamaz. 125, 34.
 bizge yaman ethenler : Bize karşı kötülük eden-
 ler. 126, 31.
 köp tanglar etti : Birçok mucizeler gösterdi. 122,
 14.
 kim ettir (eter) benim buyruhun : Kim benim
 buyruğumu yerine getirirse... 123, 14.
 kim anı etmese : Kim ... onu yapmazsa. 125, 24.
 azat et- : Azat etmek. 7, 16-18.
 berk et- : Kuvvetlendirmek, sıkılaştırmak. 24, 15.
 bunyat et- : Kurmak. 26, 3-5.
 bütünlik et- : yemin etmek. 115, 4.

bütün et- : Mükemmelleştirmek. 151, 18.
 eygirek et- : Düzeltmek. 35, 11-13.

erksiz et- : Güçsüz etmek. 141, 2 (=erksiz kıl-).
 harç et- : Harcamak, sarfetmek. 23, 6-8.
 izan et- : Zıyan etmek. 37, 15.

kabul et- : Kabul etmek. 131, 20.
 kamlık et- : Kehanet etmek. 8, 20.
 kulluk et- : Kulluk etmek. 53, 8-10.
 mat et-, medet et- : Yardım etmek. 145, 14; 157, 3.
 medet et- : yardım etmek. 145, 14; 157, 3.

rañçılık et- : Kehanet etmek. 8, 21-23.
 sabur et- : sabretmek. 123, 28.
 saburluh et- : Sabretmek 123, 28.

satov et- : Ticaret etmek. 111, 25.
 taş et- : Salıvermek. 44, 11-14.

tamam et- : tamamlamak. 12, 9-11.
 tesnif et- : Kaleme almak. 131, 34.

us et- : Yıkamak. 9, 16-18.

yara et- : Yaralamak, Öldürmek. 31, 4-6.
 yarak et- : Serbest bırakmak. 7, 11.

yarih et- : Aydınlatmak. 30, 15.
 yazık et- : Günah işlemek, 121, 7.
 ziyan et- : Zıyan etmek, zarar vermek. 37, 14-16.

ev, iv, öv : Ev. 123, 4-6; 160,23.
 aş bişürge ev : Mutfak. 12, 17.
 evdegi çpçi : Hizmetçi (kadın). 90,22.
 evdegi kız : Hizmetçi kız. 90, 23.
 yih-öv : Tapınak, kilise, 121, 11, 16; 141, 10.

evangelim : İncil. 122, 1; 123, 10, 13.

evet : Evet. 61, 12.

eyer : Eyer. 102, 28.

eyerning agacı : Eyerin ağacı. 103, 6.

eyer yabogı : Çul, çaprak, örtü, eyer örtüsü. 102, 24; 103, 11.

eyerçi : eyerci. 87, 15.

eygi, egi (eyi ?) : İyi. 69, 1-2; 76, 16; 97, 25; 127, 24; 132, 7; 59, 14.

eyi-bile : Uygun, iyi, canayakın. 62, 20.

egi erk kunda : Bütün güçlerden. 122, 10.

egi köngül : İyi gönül, iyi düşünce, iyi niyet. 121, 112; 13, 14; 122, 9; 123, 27.

eygirek : Daha iyi. 62, 10; 62, 6.

eygirek et- : Düzeltmek, iyi etmek. 35, 11-13.

eygilik, egilik, iygilik : İyilik. 75, 20; 127, 24; 122, 27; 123, 34; 149, 2; 151, 9, 18.

eynek : Tek, biricik.

eynek umunçımız : Tek umudumuz. 147, 13.

eysik : Bk. eksük.

ezik : Düşkün, zavallı. 114, 3.

— F —

falan (A.) : Falan, filan. 65, 11; 69, 20.

fanar (Y.) : Fener. 126, 10; 91, 25.

fil (F.) : Fil.

fil tişi : Fildişi. 81, 11.

frangi (F.) : Frenk, Avrupaya ait. 92, 4.

frışte, farišta, friste (F.) : Melek. 122, 2, 6, 7; 124, 4, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 18, 22, 24; 126, 13; 138, 6; 143, 1; 144, 10; 151, 2, 11, 70, 8, 130, 17.

— G —

-ga : -e hali takısı. 61, 17.

gam (A.) : gam, tasa. 14, 7.

garanful (Tic.) : Karanfil, 81, 6.

garip (A.) : Garip, yabancı. 99, 27.

gül (F.) : Çiçek.

gül darçini : tarçın çiçeği. 81, 3.

gülaf, külaf : Gül. 83, 17.

gülaf yağı : Gül yağı. 83, 12.

gülaf suvı : Gül suyu. 82, 20.

— H —

habar (A.) : Haber. 36, 9.

haç (F.) : Haç. 122, 34; 125, 38; 126, 23, 25; 138, 4; 139, 15, 142, 11, 143, 10; 147, 1f., 9, 13; 148, 9; 149, 6, 8; 150, 1.

haçan : Bk. kaçan.

hadak : Bk. kadav.

hafta (F.) : Hafta. 71, 30.

hak (A.) : Ödeme.

hak-teyir- : Ödemek. 49, 16.

hak teyirmek : Ödeme. 49, 19.

hakıl, akıl (A.) : Akıl, bilgelik, anlayış. 49, 9; 141, 13.

hakim (A.T.) : Hekim. 125, 15, 16.

hala (A.) : Köy. 78, 25.

hale (A.) : .

könü-hale : Sadakatli, samimi. 60,24.

halgan : Bk. kal-.

halka halha (A.) : Halka, yüzük. 164, 13 .

hallal (A.) : Kanuna uygun, meşru, helal.

hallal ogul : meşru oğul. 97, 29.

menim hallal hatunımdır : Benim meşru karım-
dır. 117, 18.

alganım hallalım : Karım. 116, 15.

ham (F.) : Ham, olgunlaşmamış. 74, 21; 74, 23.

ham (F.) : ve, ve de, hem. 137, 13; 140, 2, 4; 141, 12.

arılarning kovançı ham fristelerning : Azizlerin
ve mesleklerin kıvancı. 143, 1.

kertegi künde yarıh-tur ham isi : Kulübesi gü-
neş gibi aydınlık ve sıcaktır. 138, 9; 127, 13, 14; 144,
10.

**“ve” anlamına gelen, bağlaç olarak kullanılan
“ham”** : .

caning ham tening : canın ve bedeninin. 142, 17.
elbekliğingden kim tilese alır raygan susun canını

kim esirtir ham aş tını kim toydırır : Kim isterse,
senin bereketinden canı sarhoş eden içkiden ve ruhu
doyuran yiyeceklerden alır. 140, 5-6; 141, 12.

fiil formlarını birbirine bağlayan “ham”;

**bahtlı caning andan tındı tolu-kıllı ham sövün-
di** : Bahtiyar canın onun sayesinde iyice huzura erdi
ve sevindi. 140, 4; 140, 2.

**kız sagingan bey tengrini ham tilegen mengü yıl-
larnı** : (Yalnızca) bey tanrısını düşünen ve ebedi yıl-
lar için dua eden kız. 144, 3.

ham(m)al (A.) : Hamal. 89, 4.

hamaşa, amaşa (F.) : Daima. 142, 17; 164, 7.

hamır (A.) : Hamur. 88, 24.

hamış : Bk. kamış.

hamuş (F.) : Rahat, sakin, sessiz. 98, 13.

han, hangına : Bk. kan.

hanat : Kanat. 130, 23.

hanlık, hanlıh : Bk. kanlık.

hanuz, anuz (F.) : 1. Henüz. 2. Hâlâ. 59, 8.

**eger toz toprak kuyaşdan ...ming kurla yarık bol-
sedi, hanuz ten(ri)ning yarıhlıkına köre karang-
gıdır** : Toz da toprak da (yani bu dünyaevi hayat)
güneşe göre bin defa daha aydınlık olsaydı, Tanrı'-
nın parlaklığına kıyasla çok karanlık olurdu. 117,
19-21.

hap : Kap. 119, 25.

harabat (A.) : Genelev. 89, 25.

haram (A.) : Haram. 131, 23.

harc, harç (A.) : Harç, masraf.

harç et- : Harcamak, harç etmek. 23, 6-8.

harkiz (F.) : Bk. hergiz.

hasal (haşal) : Nöbet, nöbetçi. 100, 5.

hasır (A.) : Hasır. 104, 8.

hatun : Bk. katun.

hava (A.) : Hava. 71, 2.

yarık hava : Açık hava. 73, 20.

yamgurlu hava : Yağmurlu hava. 73, 9.

haybat (A.) : Heybet. 148, 11.

haybatlı (A.T.) : Heybetli. 147, 7; 139, 4.

hayda : Bk. kay.

hayış : Deri kayış. 120, 6.

haza (hasa?) (A.) : Özellikle, hâzâ. 63, 3.

hazız, azız (A.) : 1. Nadir. 164, 9.

2. Aziz, kutsal. 140, 16.

köktegi hazızlar : Gökteki azizler. 144, 10.

heç, eç (F.) : Hiç. 149, 3, 4, 6.

heç tügenmez : Hiç tükenmez. 123, 34.

ave... er yüzini heç körmegen : Havva, hiç erkek yüzü görmeyen. 144, 1.

heç bütün yohadı teni : Vücudu (kırbaçlanmadan dolayı) tamamen harab olmuştu. 126, 21.

eç yazıksız : Hiç günahsız. 149, 4; 149, 3.

eç holmaçı neme : Hiç önemsiz birşey. 149, 6.

heç neme : hiç bir şey değil. 149, 6.

heç neme-tagı : Kesinlikle değil. 62, 14.

anga heç neme yuvuk boşak : O hiç günah çıkartmadı, af almadı. 121, 14.

her (F.) : Her.

her yılda : Her yılda. 125, 24.

hergiz, herkez, harkiz : Asla. 117, 5.

hersek, hersekçi : Bk. ersek, ersekçi.

heş (A.) : Ağır keten örtü (keten bez). 92, 16.

sançda heşi : t(eli) nouarese. 92, 16.

draz heş : t(ele) cremonese. 92, 17.

heyar (F.) : Hıyar. 106, 14.

heyar şanba(r) : Acur, Hint hıyarı. 81, 10.

holincan (hulincan?) (F.) : Havlıcan. 83, 6.

hop (F.) : Kötü, hatalı. 163, 5.

hop- : Bk. kop-.

hor (F.) : Kötü, hatalı. 163, 5.

hor-; horu : Sallanmak, yaylanmak. 160, 28.

hora-, (-r) (F.T.) : Güçsüzleştirmek, zayıflaştırmak. 163, 4.

horla-, (-r) (F.T.) : Horlamak, küçümsemek, değersiz görmek. 164, 1.

horma (F.) : Hurma. 106, 12.

hormat (A.) : Hürmet. 61, 6; 123, 33.

hormatla- : Hürmet etmek.

atangnı anangnı hormatlagıl : Babana anana hür-
met et. 132, 4 1.

horon (Y.) : Horon. 164, 10 1.

horoz (F.) : Horoz. 109, 17.

hoş (F.) : Hoş, iyi niyetli. 59, 15; 77, 20.

hoş-bile : Uygun, cana yakın, münasip. 62, 20.

hoş köngül-bile : Dostça, seve seve, istekli. 61, 24.

hotar-; hotarı : Boşaltmak.

hotarı-men : Boşaltırım. 162, 3.

hovan : Bk. kovan.

hovanlan-, (-ır) : Böbürlenmek, övünmek. 160, 24, 1.

hovar- : Ölmek (=öl-, kırıl-). 162, 20 1.

hovat : Küçük.

hovat-dır-men : Ben küçüğüm. 162, 31.

hovatlan- (A.T.) : Kuvvetlendirmek. 117, 13.

hoz : Bk. koz.

höküm (A.) : Hüküm.

höküm urmah-bile : Hüküm vermek bile. 125, 14.

hökümçi : Hakim, hüküm veren. 87, 19.

hucra (hucira?) : Hücre, dolap, erzak odası. 79, 15.

huv-, (-ar) : Av sürmek, kovalamak. 114, 39-40 1.

huvala-, (-r) : Avlanmak, kovalamak, takip etmek. 114, 39-40
1.

huvun : Bk. kovun.

ıçkın-, (-ır) : Kaçmak, sıvışmak. 162, 6-r.

ıçkır : Uçkur, kemer. 164, 1 1.

ıdır- : Gönderilmek. 151, 2.

ıdış : Giriş. 8, 3.

ıgla-, ıla-, (-r) : Ağlamak. 117, 4; 139, 15; 141, 11; 41, 1-3.

ıglamak : Ağlama. 41, 4.

ıgray : Hırlamak.

ıt ıgraya-dır : Köpek hırlıyor. 113, 1.

ıh-, (-ar) : Akıntıya gitmek, akmak.

keme ıhar : Gemi duruyor. 160, 34 r.

ıkrar : Bk. yıkrar.

ıl : Bk. yıl.

ıla- : Bk. ıgla-.

ılan : Bk. yılan.

ınak, ınah : Sadık. 131, 13; 1; 162, 19, 1; 161, 18r.

ınamlı : Sadık, dürüst. 117, 7r.

ınan-, (-ur, -ır) : İnanmak, güvenmek. 123, 18; 143, 6; 148, 1,
13, 16, 13, 22-24.

tengrige ınanganımız : (Aramızdaki) tanrıya ina-
nanlarımız... 159, 8.

talaşman sözün (sözni?) ınanırlar : Nifakçının sö-
züne inanırlar. 117, 3.

ınanmaganlarınanganlar : İnanmayanlar ...
inanırlar. 159, 5-6.

ınanmak : İnanç. 13, 25.

ınçka- : İnlemek.

kişi inçgaydır : İnleyen kişi. 113, 7.

ındır : Harman. 130, 29 r.

ıpar : Misk. 82, 8.

ır : Şarkı, türkü. 11, 18.

öygünç ırı : Methiye. 137, 18.

ırahtı : Uzaktan, ıraftan. 143, 15.

kaçan frişte anı ırahtı kördi : Melek onu uzaktan görünce. 124, 9.

ırak-, ıragır : Uzaklaşmak. 7, 9.

ırak, ırah : Irak, uzak. 61, 25; 63, 5.

ıraktın : Uzaktan, ıraftan. 59, 6.

yoldan ırah kaçtı : Yoldan uzak kaçtı. 124, 10.

ırçı : Türkücü, şarkıcı. 89, 11.

ırgal- : Sallamak, sallanmak.

ırgala-dır : Sallanıyor. 163, 6 1.

ırla-, (-r) : Şarkı söylemek. 122, 7 f; 11, 15-17; 142; 2.

ırs (R.) : Vaşak. 108, 13,.

ıskarlat (F.) : Bir cins ince bez. 92,5.

ıspanak (F.) : Ispanak. 106; 21.

ışan : Resim. 161, 31 1.

ışan-, (-ur) : Güvenmek, inanmak. 15, 22; 15, 23, 24.

ışanmak : Güven, inanma. 15, 25; 70, 14.

ışım : Kılıf. 115, 13 1.

ışır-, ıştırı : Alevlendirmek, ateşi canlandırmak 111, 20-21.

ıtı : Bk. yıtı.

ıy-, (-ır) : Kokmak.

yakşı ıyır : Güzel kokuyor, kokmuş. 124, 22.

ıymış : pis kokuyor. 76, 24.

ıy-, ı-, (-ar) : Göndermek. 33, 7-9; 8, 4-5.

ıyı : Pis koku. 120, 12; 113, 30.

ıyla-, (-r) : Koklamak. 22, 11-13; 117, 13.

ıylamak : Koku. 28, 14; 72, 26.

ızarlı : Kıskanç. 99, 19.

ızarlık : Kıskançlık. 116, 10.

— İ —

ıç : İç 105, 22.

ıç közimiz : İçimizdeki göz. 137, 23.

ıçinde : İçinde. 61, 11.

bitik ıçinde : Kitap içinde. 124, 6.

evangelim ıçinde : İncilde. 122, 1; 123, 11, 13.

ıçinden temeri çıkmayınca : İçinden irin çıkmayınca.

köngül ıçinde ayt- : Bir şeyin üzerinde derin derin düşünmek, bir şey için karar vermek. 23-19; 21.

ıçkeri : İçinde, ortasında, arasında. 61, 11; 61, 18.

ıç-, (-er) : İçmek. 149, 2; 9, 6-8; 142, 18.

ıçgenim : İçtiğim şey. 121, 4.

ant ıç- : andıçmek. 115, 4; 132, 2 1.

ıçeh : İç organlar. 95, 15.

ıık : K rk. 163, 29r.

ıir- :  irmek.

ovlın a tli sirke  irdiler. : O luna ...safralı sir-
ke  irdiler. 143, 10.

ıi - : Birisiyle birlikte  i mek. 160, 5r.

ıkeri : Bk.  .

ıcrih :  erisi. 137, 13.

igine, ine : 130, 32; 84, 25; 88, 12.

igit : Bk. yegit.

igren-, (-ir) :  renmek.

igrenmedi ki i kelependen neçik tengr   grenir
da ı fr steler yazukl  kişiden. : C zzamlıdan, in-
sanlar Tanrı'nın nefret ettiği kadar ve bir mel  in
günahlı insanlardan nefret ettiği kadar nefret etme-
diler. 123, 3 .

ikti : Evcil, ev hayvanı. 74, 13.

il-, (-ar) : Sarkmak,  ilmek. 40, 26-28.

agaç ilip-tir : Ağaç  ildi. 116, 11.

ilgeri :  leri. 59, 3.

andan yulduz ilgeri bardı : Sanra yıldız ileriye  it-
ti. 122, 37.

ilik- : Alay etmek, takılmak. 131, 32r.

ilik i : Bk. yal ı.

ilim : Balık a ı. 160, 16r.

ilin-, (-ir) : Yapı mak, ilinmek, yapı ıp kalmak.

yekning tuzak(ı)na il(i)nirler : Şeytanın tuzağına
takılı kalırlar. 117, 4.

ilindir- : raptetmek, ba lamak.

alay bizni ilindirdi s vmekligining tuza ı : Bi-
zi sevgisinin tuzağına ba ladı. 138, 5.

ilk : Bk. yaz.

illa (A.) : Fakat. 64, 16.

ilyaz ay : Bk. yaz.

imdi : Bk. emdi.

imen- : Bk. emen-.

imsiri (?) : Mumya. 83, 8.

in :  n, mağara. 120, 7, 23.

incir (F.) :  ncir. 106, 8.

in ke :  nce. 77, 9; 115, 29 1.

in kelep : Kıldan ince, 65, 2.

in   : inci. 93, 26.

ine : Bk. igine.

inek :  nek. 107, 26.

ingen : Çok.

k rki ingen-tur haybatlı : Fevkalade güzeldir. 147,
7.

ini : Erkek torun. 97, 14.

ip :  p, iplik. 25, 10; 84, 28; 88, 14.

yogun ip : Kaba ip, kalın ip. 88, 13.
uzun ip : Halat. 96, 19.

ipek, yipek : İpek. 92, 2, ; 163, 23r.

ipkin : Menekşe. 93, 2.

iri- : Erimek. 115, 5 m.

iseb : Gelin cehizi 115, 9 m .

isi, issi, yisi : Sıcaklık, yangın, yanan. 77, 18; 138, 9; 155, 14.
issi su : Sıcak sulu hamam. 9, 19.
issi fanarlar : Yanan fenerler. 126, 10.

İsrail (A.) : Baş melek İsrafil.

issilik : (şiddetli) sıcak. 15, 14.

issin-, (-ür) : Isınmak. 15, 11 (yanlış tercüme, belki 15, 12'den sonra "cofactus sum").

iş : İş, mesele. 121, 5; 123, 19; 39, 16; 90, 2; 142, 20.

ave sırn barça bilgen kim tengrining senden bol-
gan işlerini ayta bilding, apostolerge bildir-
ding : Ave, sen bütün sırları bildirdiğinden ve
bunların Tanrı tarafından sana verilen kitapta bil-
dirildiğinden ve havarilere anlattın. 142, 19 f.

ten işsiz : Bedenî iş olmaksızın; 139, 20.

men tengrining işine osal boldım : Tanrı'nın işin-
de gafil oldum (ben Tanrı'nın işinde ihmalkâr dav-
randım). 117, 171.

İşçi : İşçi. 164, 16 1.

işit-, işittir- : Bk. eşit-, eşittir-.

işlemek : İşleme, faaliyet. 90, 4.

it : İt. 108, 6; 113, 1'den 17'ye kadar.

it- : İtmek.

ite beri-men : İtiveriyorum. 115, 8 1.

itme : temrin etme. 131, 15r .

itmele- : Temrinler yapmak. 131, 16r.

itlen- : Kaybolmak.

itlendim : Kayboldum. 113, 8.

itlenmişlerni tabuvsap : Kaybolan şeyleri bulmayı
dileyerek. 151, 4.

iv : Bk. ev.

iy : İğ. küçük sivri şey.

iy kayın : Böcek. 160, 29 1.

iygilik : Bk. eygilik.

iz : İz, 11, 89.

izan : Bk. ziyan.

izba (izbe?) : (R.) izbe, oda. 100, 23.

izde- (-r) : 1. Aramak. 122, 37; 30, 20-22.

anı izdediler bahçada : Onu bahçede aradılar. 126,
11.

2. şikayet etmek, mahkeme önüne çağırarak. 44,
6-8.

— K —

kababa : (Tic.) kebebe, Hint biberi. 81, 25-26.

kabak : Kabak. 106, 31.

kaban : Yaban domuzu. 131, 1 1.

kabuk : Kabuk. 105, 21.

kabul (A.) : Kabul.

kabul et- : Kabul etmek, razı olmak.

kaburka : kaburga. 96, 9.

kabut (F.) : Mavi (sadece Kabut yapkut bileşimi içinde Bk. yakut).

kaç-, (-ar) : Kaçmak. 25, 11-15.

yoldan ırah kaçtı : Yoldan uzağa kaçtı. 124, 10.

kaçan, haçan : *Soru belirtici olarak* : ne zaman. 63, 20.

Zaman bildiren bağlaç olarak : ...iken, ...dığı zaman, ...dıktan sonra.

kaçan ol kişi aştı, ol frişte ekinçe keldi ol kişi ka-
tında : Adam önümden geçip gidince melek tek-
rar adamın yanına geldi. 124, 10.

haçda kaçan kim asıldı. : Haça asılınca.... 142, 11

Eğer anlamında:

kaçan bogday saçarsen, aar kovra biter : Eğer Buğ-
day ekersen onun yerine yabani ot biter. 113, 22.

kaçan kişi kensi ağız-bile yazuhın aytsa, andan
canı arı dağı algışlı bolgay : Eğer bir kişi kendi
ağzıyla tövbe ederse, onun canı kutsanmış ve aziz
olur. 124, 25.

sövüngey-sen songı künde; ogulung öçin kaçan
alsa : Eğer oğlun öcünü alacaksa, son günde (kıya-
met gününde) sevineceksin. 142, 8; 121, u.

kada- : Çivilemek, sağlamlaştırmak, raptetmek.

tenin... haçka temir mıh kadadı : Demir çivi vü-
cudunu haça raptetti. 147, 2.

kadav, hadak : Çivi. 126, 23; 100, 29.

kagı-, (-r) : Azarlamak, kızmak, küfür etmek. 9. 20-22.

kagisse : Bk. kaygı.

kagıt (F.) : Kağıt. 80, 18.

kahal : Yavaş, uyusuk, tembel, kehel. 77, 15; 98, 26; 130, 35.

kahna : İnce kuzu pöstekisi. 111, 11.

kakımak : Küfretme, sövme. 9, 23.

kakır- : Hafifçe öksürmek, sesini düzeltmek. 114, 12 1.

kal : Yaban, vahşi. 161, 24 1.

kal-, hal-, (-ur, -ır) : Kalmak, geri kalmak. 33; 1 -13 artmak.
47, 23-25.

kurban barça andan kaldı : Kurban kesme ondan
kaldı. 140, 14.

halgan : Artık, arta kalan.

kalaa (A.) : Kale. 78, 24.

kalam (A.) : Kalem. 80, 7; 88, 8.

kalay (A.) : Kalay. 84, 12.

kaling : Kalın. 115, 26 1.

kalıp (A.) : Kundura kalıbı. 86, 3.

kali (hali) (F.) : Büyük halı. 104, 6.

kalkan (M.) : Kalkan.

kaltak : Kaltak 99, 11; 89, 24 .

kam : (Şaman) kam.

kam katun : Büyücü kadın. 8, 24.
kama- : Kamaştırmak, köreltmek. 115, 4r.
kamal- : Çalkalanmak, sallanmak.
kamala-dır : Sallanıyor. 163, 7 1.
kamar (F.) : Para kesesi, kemer. 102, 15.
kamçı : Kamçı. 126, 20; 102, 14.
kamış, hamış : Kamış. 126, 22; 120, 3, 4.
kamlık : Kehanette bulunma.
kamlık et- : Kehanette bulunmak. 8-20.
kan, han : 1. Han, imparator, kağan. 90, 6; 122, 33, 37, 38; 39, 40; 123, 1; 138, 13; 139, 4; 141, 2, 6; 142, 10; 143, 21; 147, 1, 8; 149, 5.
kan katunu : Han'ın hatunu. 90, 20.
hangına : Han'a sevgi ifadesi, Hancığım.
han: e comart hangınam : Ey benim cömert Hancığım. 149, 7.
kan, han : 2. kan. 145, 18; 147, 3, 8; 149, 1; 150, 2.
kançık : Kançık, köpek, dişi köpek. 161, 12.
kandala : Tahta kurusu. 109, 2.
kanfor : Kâfur. 82, 1.
kangırıt-, kangırıldır : Mahcup etmek, birine takılmak, alay etmek. 161, 6 1.
kanga : Kanga, ince tahta, taban.
takta kana : Taban tahtası. 101, 18.

kanlı : Kanlı. 126, 13.
kanlık, hanlık, hanlıh : Hanlık, krallık. 126, 28; 148.
köktegi hanlık : Gökteki hanlık. 123, 25 f.; 28 f.
hanlık daçı : Krallık tacı. 138, 14.
kapsa (L.) : Sandık, tabut. 160, 24r.
kapuç (L.) : Kese. 82, 19.
kar : Kar. 37, 8; 73, 13.
kar yag- : Kar yağmak. 37, 6-7.
kara : 1. Kara, siyah 2. mürekkep, 92, 27; 127, 8, 14, 24.
kararak : Daha kara, daha koyu. 127, 14.
kara-kuş : Kartal, kara kartal. 109, 5; 130, 21, 1.
kara-küzen : Kokarca.
kara teyin : Sincap. 80, 15.
karabar (F.) : Kehribar. 82, 23.
karakçı : Dilenci. 149, 5.
karalık : Karalık. 127, 25; mürekkep hokkası. 590.
karandaş : (Bk.) karındaş.
karanggu, karanggı : Karanlık. 117, 21 1 Kapalı hava. 73, 19; 73, 10.
karar- : Kararmak.
künning yarıhı karardı : Güneşin parlaklığı karardı. 142, 12.
kararmak : Kararma. 76, 14.
karav, karov : Tazminat, ücret, ödül. 142, 14; 43, 8; 145, 12.
karav ber- : Ödüllendirmek. 45, 17-20.
karavaş : Hizmetçi kız, esire, halayık. 130, 37 1. ; 90, 25.

karçıga, karçaga : Aladoğan, atmaca. 109, 7; 130, 26 1.
karga- : Lânetlemek, beddua etmek. 113, 24.
kargaşa : Kavgacı. 162, 28 1.
kargışlı, kargışlu : Lânetli, mel'un, menfur. 125, 25; 74, 16.
karı 1 : Karı, yaşlı. 76, 26.
karı 2 : Arşın. 85, 22.
karı- : Yaşlanmak.
 karıdım : Yaşlandım. 113, 25.
 karımak : Yaş. 76, 13.
karıl- : Sesi kısılma.
 üni karıldı : Sesi kısıldı. 160, 40r.
karın : Karın. 151. 8; 95, 9.
karındaş, karandaş : Kardeş. 132, 10 1; 97, 8.
 kız karandaş : Kız kardeş. 97, 9.
karış, -ur : Karşı koymak, savunmak. 20, 1-3.
 karışmak : Savunma. 20,4.
karıştur-, -ur : Karıştırmak. 34, 11, 13.
karma- : Dokunmak, temas etmek. 94, 28.
 karmadım : Dokundum. 94, 28.
karmala-, -r : Acele etmek. 163, 28 1.
karov : (Bk.) karav.
karsak : Bozkır tilkisi, karsak ve derisi. 85, 9.
karşı : Karşı.
 öl frişte sövünüp karşı bardı : Melek sevindi ve onu karşıladı. 124, 13.

kart : Kart, yaşlı. 98, 21.
kasap (A) : Kasap. 87, 29.
Kasartka, kasartkı : Kertenkele. 114, 10r; 120, 15, 16.
kastana : (Y. veya A.) Kestane. 106, 11.
kaş : Kaş. 94, 12.
 allındaki kaş : Eyerin ön kemeri. 107, 7.
 artındaki kaş : Eyerin arka kemeri. 103, 8.
kaşa-, kaşı-, kaşır : Kaşımak. 26, 21-22; 27, 13-15.
kaşka : Kabak kafalı. 164, 19 1.
kaşrav : Kaşağı. 102, 25.
kaşuk : Kaşık. 104, 303.
kat 1 : Kat, tabaka.
 eki katnıng arasında : İki katın arasında. 61, 17.
 bir kat, ekki kat : Bir kat, iki kat. 73, 30-74. 1.
kat 2 : Huzur, nezd, yan, bir şeyin yan tarafındaki kısım (şahıs gösteren son eklerin önünde yer alır). 59, 5; 59, 17; 61, 22.
 tengeri katında : Tanrı katında. 123, 26, 31.
katı, kattı : Katı, sağlam, kuvvetli, 77, 16; 127, 14.
 katı kılı : Sert, katı yaradılışlı. 60, 21.
 ahım katıdır : Akıntı kuvvetlidir. 160, 33r.
 anı kattı urdular : Ona çok sert vurdular. 126, 20.
 kattı ölüm : Kötü ölüm, zor ölüm. 144, 14.
 kattırak : Daha sert. 127, 15.
katır : Katır. 107, 18.
 tişi katır : Dişi katır. 107, 21.

katıştır-, katıştıruru : (Şarabı) karıştırmak, katıştırmak. 54, 18-20.

katıştırmak : karıştırma. 54, 21.

katib (?) (A.) : Öğretmen = osta. 89, 27.

katifa (A.) : Kadife. 92, 21.

katolik (Hr.) : Katolik. 148, 16.

katra : Baca. 101, 23.

kattı : (Bk.) katı.

katulan- : Çabalamak, gayret etmek. 117, 12 1.

katun, hatun : hatun, kadın, hanım. 126, 34; 145, 15; 141, 4.

Mariam katun : Meryem Hatun. 121, 2, 7; 70, 7.

kan katunı : Han'ın hatunu. 90, 20.

sultan katunı : Sultan'ın hatunu. 90, 21.

hallal hatun : Eş, zevce. 117, 18r.

tul hatun : Dul kadın. 161, 9r.

kam katun : Büyücü kadın. 8, 24.

kavdan : çorak arazi. 162, 14r .

kavurkına : Kavurma tavaşı. 105, 7.

kavursın : Yazı kalemi (kuştüyü) sapı. 114, 16 1.

kaya : Kaya. 114, 281.

kay-; hay- : *Soru zamiri kökü* : Hangi, nasıl bir...

Tek başına kullanılamaz, aşağıdaki şekillerde karşımıza çıkmaktadır :

kayın :ki o. 63, 24.

kaysı : (Akk.) kaysın, kaysını....ki onu. 63, 27; 69, 22.

Relatifpronom olarak;

anın için bizge tengeri berir hormat sövünç egilik, kaysı heç tügenmez. : Bunun için Tanrı bize, hiç sonu olmayan lütuf, sevinç ve asillik bağışladı. 123, 24.

tigenek tacı kaysını başına urdılar : Kafasının üstüne oturttukları diken tacı... 126, 23 f.

kaçan sen sövinseng aning için kaysın tengri söver kim bu buyuruk tutar. : Tanrının buyrukları tutanları sevdiği için seviniyorsun... 123, 21.

kayda, hayda : ki orada, nerede. 122, 39, 65, 13; 161, 15.

hayda-tur ol kim tohdı : Onun doğduğu yerde. 122, 39.

(yılduz) bardı ilgeri anga degri ol evge, kayda Christus yatır : Yıldız, İsa'nın yattığı evin önüne kadar çekildi. 123, 4.

kişi yolsuz bara-bilmez kayda tiler: : Canının istediği yere yolsuz gidilemez. 123, 24.

kaydan : Nereden, ki oradan. 65, 14.

kayma : Her kim olursa olsun. 62, 18.

kayma kerekimizde utru kelgil : İhtiyacımız olan herşey karşımıza gelse. 131, 35r.

kaygı : Kaygı, tasa. 126, 11 f.; 137, 12.

kaygır- : Kaygılanmak, üzülmek. 123, 20; 125, 8.

kayın : Kayınbaba, kaynata. 97, 11.

kayın : (Bk.) kay-.

kayın : kayın ağacı.

iy kayın : Çam ağacı. 160, 29 1.

kayış : (Bk.) kay (-).

kayma : Her ne (kim) olursa olsun. 131, 35r.

kayma- : (Bk.) kay (-).

kayna- : kaynamak.

sarovum kaynay-dır : Midem yanıyor, kaynıyor.
161, 26 1.

kaynat-, -ur : Kaynatmak, pişirmek. 9, 9-11.

kayra, kayrı, kayırı : Geri.

kayra (v.s.) al- : Geri almak. 46, 5-7.

kayrı almak : Geri alma. 46, 8.

kayt-, (-ar) : Geri dönmek. 47, 20, 22.

geri kayt- : Geri dönmek, 46, 20-21.

ınanganlar algaç mengü uçmakning tınç(ın)a ya-
na kaytgay : O, insanları beraberinde alarak, ebe-
dî cennetin huzuruna geri döndü. 159, 7.

kaytar-; kaytaru : Geri vermek. 45, 2-4, 117, 10r.

kaz : Kaz. 109, 15.

kazan : Kazan. 104, 27.

kazan ayak : Saçayağı. 105, 4.

kazgan-, -ır; kazan-, -ur : Kazanmak 7, 23, 3, 7, 23-8,2.

kazma : Kazma (bir evin temelini). 88, 2.

kazna (A.) : Hazine sandığı. 144, 5.

kaznaçı (A.T.) : Haznedar. 163, 7r.

kebek : Kepek. 110, 10.

kebel- : Giyinmek. 74, 27.

kebelmiş : Giyinmiş.

keben : Yığın, öbek. 164, 21r .

kebensi- (-r) : Gürültü etmek, gürlemek, çınlamak, ötmek.
kebensir : Ötüyor, çınıyor. 161, 17 1.

kebit : Dükkan, oda. 78, 28.

keç-, (-er) : Geçmek.

keçer çaklı yazık : Affedilir gibi günah. 131, 11.

tınımdan keç- : Huzursuzlanmak, şüphelenmek.
19, 17-21.

keç, keçe : Geç. 65, 5; 71, 23.

keçe, kiçe : Gece. 71,15.

bu kiçe : Bu gece. 61, 19 a. R.

keçiktir-, : Geciktirmek, geçiştirmek, gizlemek.

kim bu cehanda yazuhın keçiktirse : Kim bu dün-
yada günahını gizlerse. 125, 13.

keçir- : Geçirmek, geçiştirmek, fırsatı kaçırmak.

yamanımıznı keçirgil : Günahlarımızı affet. 144,
18.

otdan keçirip : Ateşten geçirerek. 143, 3.

keçöv : Gevşek, tembel. 114, 4.

keger- : Rezil olmak; (ruhen) kirlenmek.

kek : kin. 131, 5r.

kekir- : Geyirmek. 114, 9 1.

kel-, (-ür, -ir) : Gelmek. 121, 16, 17; 122, 2, 35; 123, 1; 124,
10, 11, 14, 16, 17, 23; 125, 36; 126, 13; 132, 2r, 3r;
148, 12; 151, 11; 159, 5.

kelir aynada : Gelecek cuma gününde. 125, 27.

kelsin sening hanlığing : Hanlığın gelsin. 126, 27 f.

utru kel- : Karşı gelmek, karşılamak. 131, 36r.

kim egi köngül-bile bizim yihövge kelse : Kim bizim kilisemize iyi niyetle gelse. 121, 11.

Kökden kelip : gökten gelip. 138, 4.

kensi munda kelir-men : ben kendim gelirim. 161, 19r.

kelepen, keleppe : miskin hastalıklı. 124, 13'den 11, 12, 14, 17, 21'e kadar.

keli : Havan eli. 82, 16; 105, 3.

kelin : Gelin. 120, 4.

keltiriş- : Getirmede yardım etmek.

su keltirişti : Su getirirken yardım etti. 160, 6r.

keltür-, keltir- : Getirmek, 7, 3-5.

kuyaş tirilikni keltirdi : Gineş hayat getirdi. 145, 11.

keme : Gemi. 160, 34r.

kemeç : Mayasız, hamursuz. (?) 130, 18r.

kemesen : Levha altın. 119, 22.

kemir- ; Kemirri: kemirmek. 115, 1 m.

kemiş-, (-ür) : Fırlatmak, atmak. 42, 23-25.

kemişil- : Fırlatılmak, atılmak.

ol tengirning kütövden köpden kemişildi : O çoktandır Tanrı'nın katından kovuldu. 125, 40.

kendi : Kendi.

kendime tut- : Kendisi için tutmak yanında alıkoy-mak, bulundurmak. 46, 9-11.

kendir : Kendir. 88, 17; 91, 13.

kenete (M.) : Aniden. 164, 11r.

keng : Geniş. 115, 30 1; 130, 2.

kengeş : öğüt. 12, 8.

kengeş ber- : Öğüt vermek. 12, 5-6; 12; 7.

kengeş- : Düşünüp taşınmak. 125, 30f.

kenglik : Genişlik, enlilik. 75, 28.

kensi : Kendisi, bizzat.

kensi munda kelir-men : Ben kendim oraya gelirim. 161, 19r.

kim kensi çin tengri bizni üretti : ...ki, gerçek tanrının kendisi bizi eğitti. 159, 8.

tengri öz kensi algışlar : (Onu) Tanrı, kendisi bizzat kutsar. 141, 7.

kensining kanlı teri : Kendisinin kanlı teri. 126, 13.

boy yaratup kensine : kendisine vucüt yaratıp... 159, 3.

kim tengirni söver barçada(n) artuh dağı konşungni neçik kensingni : Kim herşeyden, kendi cinslerinden daha fazla, kendisinden daha fazla Tanrı'yı severse. 123, 33.

kensimizni aldar-biz : Kendimizi aldatırız. 124, 30.

kensi agızı : Kendi ağzı. 124, 25; 125, 33.

kensi yazukı : Kendi günahı. 124, 19, 28; 125, 17; 122, 30; 123, 6; 126, 11, 12.

kensi yazuhung : Kendi günahın. 125, 9.

kensi yazuhunguz : (Sizin) kendi günahınız. 121, 1; 125, 22.

kent : Kent, şehir. 78, 23.

kepes : Şapka. 102, 3.

ker- : Germek.

haç üstünde kerdiler : Haça gerdiler. 126, 25.
haçka gerip öltürdiler : Haça gerip öldürdüler.
143, 10.

kerek : Gerek, gerekli olan.

kayma kerekimizde : Bütün ihtiyaçlarımızda. 131,
35r.

kerek yarov : Teçhizat, gerekli şeyler. 151, 8r.
anga kerek tört neme: burun kaygırmah kerek
kirti köngül-bile kensi yazuhung üçün : Ona
lört şey gerekli; birincisi, samimi kalple kendi gü-
nahlarına üzölmeli. 125, 8.

bizge sagınmah kerek Christusnung kınla-
rın : Bize İsanın acılarını düşünmek düşer. 126, 1.
sövünüp tözme kerek : Sevinçlerle üzölmek gerek.
123, 32.

kerek bizge sağışlamaga neçik : Şunu bilmeliyiz
ki... 126, 14.

kerek kim biz köngöl közi-bile bakkay-biz : Kal-
bimizin gözü ile bakmalıyız. 126, 4.

kerek tur : Gerektir.

kerek-edi : Gerek idi. 39, 14-15.

anar... övünçli tabunmakımız kerek turur : onu
tanrı sayıp tapınmalıyız. 148, 15.

kerek-tir-biz Christus-bile tözme : İsa ile beraber
üzölmeliyiz. 125, 39.

kerekli : Gerekli.

kerekli çahta : Gerektiği zaman. 117, 16 1.

keri : Geri, arkaya.

emdiden keri : Şimdiden sonra. 60, 5.

keri kayt- : Geri dönmek. 46, 20-21.

keril-, -ir : 1. Gerilmek, gerinmek. 114, 8 1.

2. Gerilmek, asılmak.

haçka gerilmiş : Haça gerilmiş. 148, 9.

keriş : Tartışma, çekişme. 162, 35 1.

kerki : Nacak, küçük balta. 86, 15.

kermen : Şehir. 141, 6.

kerpiç : Kerpiç.

bişmiş kerpiç : Tuğla. 101, 21.

kersenç (F) : Tembel uyusuk. 114, 5 1.

kert-, (-er) : Kertmek, çentik açmak. 164, 5 r.

kertek : Gelin odası, gerdek. 151, 15; 138, 9.

kerti kirti : doğru-hakiki- gerçek. 58, 25.

kerti söymek : hakiki sevgi. 123, 13; 125, 4.

kerti kelemenler tengri allında : Gerçek yalancı-
lar miskin Tanrı önünde. 124, 3.

kerti sion : Gerçek sion. 144, 2; 142, 1.

kerti nişan : Hakiki nişan. 123, 20.

kerti yargu : Doğru yargı. 125, 12.

kerti (kirti) köngöl-bile : Samimi, doğru gönöl ile,
tüm kalbiyle. 122, 26; 124, 31; 125, 9, 26.

kirti köngölünden : Tüm gönlün ile. 123, 11.

kertilep, kertlep : Hakiki, doğru samimi. 65, 12.

sanga kertlep kim sığınır yek tüşmandan ol kut-
tultur : Kim samimiyetle kurtuluş için sana kucak
açarsa, kötü düşmanlarından kurtulur. 137, 10.

kertilik : Hakikat. 123, 37; 124, 30.

kertir-, -ir : Anlamında olmak anlamına gelmek.

Jesus Christus bitik tilinçe, tatarça kutkardaçı ol kertirir barça elni kutkardaçı : Jesus Christus kitap dilince, kurtarıcı, o, bütün halkların kurtarıcısı demektir. 122, 25.

kertme : Armut, 105, 27.

kes- : Kesmek.

kişi kesmey : Bir insan kesmeksizin. 143, 7.

kese : (kesilmiş) kesilmiş ekmek. 131, 9 1.

keset- : Şaşırtmak, cesaretini kırmak.

kesetmek için : Şaşırtmak için. 164, 3r.

keş : Okdan, içine ok konulan kap (kubur). 120, 8.

keşene : Mezar hüyükü. 160, 23r.

keşke (F.) : Keşke 65, 15 (İstek cümlelerini oluşturan bağlaç; genellikle cümlede oplatif formdan önce “-gay” gelir).

keşke eşitkey-edi : Keşke eşitseydi.

keşke eşitmiş bolgay-edi : Keşke eşitmiş olsaydı; 2, 22; 3, 16.

ket-, (-er) : Gitmek. 46, 17-19.

şişik ketken : Daha fazla şişmeyen (katlamak, kendinden geçmek). 75, 1.

ketan, katan (A.) : Keten. 93, 6.

conban ketan : Şampanya keteni. 92, 12.

rusi ketan : Rus keteni. 92, 13.

almani ketanı : Alman keteni. 92, 14.

orlens ketan : Orleon keten. 92, 15.

lonbardi ketanı : Lombardi keteni. 92, 18.

astehan ketanı : Asti (?) keteni. 92, 19.

ostume ketanı : Ostuni keteni. 92, 20.

bergonia katanı : ? 93, 6.

bergamaske ketanı : Bergama keteni, 93, 7.

ketir- : Gidermek.

yemiş....Hava sıgıtın ketirgen : Havva'nın utançlığını gidermiş meyve. 143, 5.

key-, kiy-,er : Gitmek. 151, 4, 14; 61, 3; 163, 24 f., 30, 7-9.

etik key- : Ayakkabı giymek. 12, 25-27.

könceküngni kiygil : Donunu giy. 61, 3.

çüvre kiydi : (Elbiseyi) ters giydi. 163, 24 1.

etiz keydi : Vücuda girdi; vücut buldu. 151, 14; 151, 4.

keydir- : Giydirmek.

ogulung saa keydirdi türlü türlü keyitler-

ni : Oğlun sana türlü türlü elbiseler giydirdi. 141, 4.

hanlık daçını keydirdi : Hanlık tacını giydirdi. 138, 14.

keyik : Vahşi, yabani hayvan. 74; 14.

keyik tonguz : Yabanî domuz. 107, 23.

keyin- : Giyinmek.

ten keyinip : Vücut bulup. 142, 16.

keyit : Giysi, elbise 132, 7r; 141, 5.

kez-, -er : Gezmek. 160, 28 r.

kez: (F.) : Kez, defa. 128, 5.

bir kez : Bir kere, 128, 6.

bir kez algışlı kişi yolga bardı : Bir defasında kut-sal bir kişi yola çıktı. 124, 6.

keziv : Salgın. 160, 3 1.

kıçkır, - (-ır) : Bağırarak, çağırarak, seslenmek. 125, 38; 10, 14-16.

kıçkırıp sen tengrige : Sen Tanrı'ya seslendin. 137, 5.

kıçkırmak : Bağırarak, çağırarak. 10, 17.

kıl- : Yapmak, etmek, kılmak. 157, 4.

sıy tabuhnı kılalım : Tanrıya saygı ve sevgi gösterelim. 145, 17.

erksiz kıl- : Güçsüz kılmak (=erksiz et-). 138, 16.

usingrı tengri tamam tügel kıldı : Tanrı senin aklını mükemmel kıldı.

aypsız kıl- : Lekesiz (günahsız) kılmak. 138, 3.

kılı : Yaradılıştan, yaradılış itibariyle.

canıng andan tındı tolu-kılı : senin canın bunun sayesinde tamamen dinlendi. 140, 4.

kılıç, kılıç : Kılıç. 126, 9; 100, 12.

kılıç ostası : Kılıç yapan usta. 87, 14.

kılıklı, kılıhlı : Kılıklı, belirli bir karaktere sahip olan.

yengil kılıhlı kişi : Hafifmeşrep kişi. 161, 31 r.

kılın- : Yapılmak, edilmek, kılınmak. =kıl-, 157, 4.

kımatsız (A., T.) : Paha biçilmez, çok kıymetli. 147, 9.

kın : Kın. 115, 12.

kın : ıstırap, acı çekme. 125, 37; 126, 2.

kın çakları : İsa'nın ıstırap zamanları. 147, 14.

kın kör- : Eziyet çekmek. 148, 9.

kın tözt- : İşkence yapmak, eziyet etmek.

kaçan köp kın töztdi : Ona birçok işkenceler yaptırınca (yaptıklarında). 122, 14.

kına- : Bk. kıyna-.

kınal- : Eziyet, elem, ıstırap çekme. 113, 22.

kıncır : Şaşı gözlü. 161, 5 1.

kingır : Eğri, büğrü, kambur. 116, 12.

kıptı : Makas. 85, 21.

kırgıy : Atmaca kuşu. 109, 8.

kırhma : Kırkılmış koyun pöstekisi. 111, 12.

kırıl- : Ölmek, gebermek. 162, 19r.

kırk-, -ar : Kırmak.

kırlış-, -ır : Kavga etmek, hırlaşmak. 111, 14.

kırlıv : Yırtık, yarık. 162, 34r.

kırmızı : Kırmızı (Tic.). 92, 29.

kırov : Kırağı. 164, 19r.

kıs-, -ar : Kısmak, sıkıştırmak. 51, 24-26.

kısga, kıska, kışa : Kısa. 120, 17; 123, 33.

kıskaç : Kıskaç, kerpeten. 84, 5; 84, 7.

kıskalık : Kısalık. 76, 11.

kısta-, -r : Sıkıştırmak, kilitlemek. 115, 2r.

kıstalış- : Birbiriyle sıkışmak.

kıstalışıp keli-yorlar : Çok sıkışmış şekilde geliyorlar. 160, 18 1.

kıstrak : Kısarak. 107, 17.

kış : Kış. 73, 24; 130, 40r.

kış ay : Kış ayı. 72, 18.

orta kış ay : Orta kış ayı. 72, 19.

kışla-, -r : Kışlamak, kışı geçirmek. 119, 23, 24, 25; 120, 12.

kış kışla- : Kışlık kampta oturmak. 120, 1.

kıyna-, kına-, -ır : Eziyet etmek, ısırap vermek, elem çektirmek. 126, 8; 115, 5r.

ne kıynar -sen boyungnı : Ne eziyet edersin... vücuduna. 149, 4.

kız : Kız. 137, 5. 15, 23; 138, 4, 9, 15; 139, 3, 5, 11; 140, 5; 141, 2, 6, 8, 14; 143, 1; 151, 5, 10, 12; 144, 3.

kız ana : Bakire ana. 151, 2.

arı kız mariam : kutsal kız Meryem. 122, 23; 123, 6; 145, 6, 8, 19; 159, 2; 145, 10, 13, 14.

evdegi kız : hizmetçi kız. 90, 23.

kız karandaş : kız kardeş, 97, 9.

kız-, -ar : Kızmak, alevlenmek. 162, 16r.

kızar- : Kızarmak, alevlenmek. 163, 4 1.

kızgan- : Hasis, pinti olmak.

kızganıp : Seyrek, tek tük. 4.20.

kızgançı : Hasis, pinti. 130, 14r; 132, 15 1.

kızıl : Kızıl. 92, 29.

kibi : Gibi. 127, 17 f.

tonguz kibi : Domuz gibi. 127, 18.

sevgil sening karındaşın sening gibi : Kendi kardeşini kendin gibi sevmelisin. 32, 10 1.

aning-kibi : Onun gibi. 64, 14.

muning-kibi : Bunun gibi. 65, 11.

kibrit (A.) : Kükürt. 79, 21.

kiçe : Bk. keçe.

kiçi : Küçük. 68, 20-23; 70, 3-4.

burnu kiçi : Burnu küçük. 99, 9.

kiçi agulu-bile : Alçak gönüllülükle. 61, 9.

kiçi- : Gidişmek, kaşınmak. 11, 29 1.

kilim (F.) : Kilim. 104, 5.

kim : Kim.

Zamir olarak kullanılan şu çekimler mevcuttur:

Nom. : kim : Kim. 143, 8; 144, 4; 139, 9; 140, 1; 141, 14; 142, 3, 15; 140, 19; 147, 10.

Gen. : kimning : Kimin. 59, 21; 139, 11; 137, 15, 21, 23; 138, 2, 4, 5, 9; 141, 12, 16; 142, 11; 143, 17.

Akk. : kimni : Kimi. 122, 37; 138, 3; 143, 3; 144, 10.

Dat. : kimge : Kime. 142, 9; 143, 13; 15; 139, 7; 144, 5; 142, 9; 143, 13, 15; 144, 5.

Abl. : kimden : Kimden. 145, 15.; 138, 15.

Çoğul : Kimler. 143, 6.

Soru zamiri olarak :

kim sasır : Kim kokuyor? 61, 29.

kim unutgay munça iygilikni : Bu kadar iyiliğini kim unuttur? 149, 2.

muning-dey tangış kim kördi : Böyle bir mucizeyi kim gördü? 151, 13.

kimning-tur : Kimin. 59, 20, 21.

İlgi zamiri olarak.

isim olarak "kim?" :

ayttı kütövçige kim koylar küter : (Melek) koyun-
larını güden çobana ne dedi?... 122, 2.

hayda tur ol kim tohtı cuhutlar hanı : Doğmuş
olan Yahudilerin hanı nerededir? 122, 39.

Atamız kim kökte-sen : Sen, gökteki babamız. 126,
27.

Ave saa kim ıgladıng : Havva sen kime ağladın?
139, 15.

Zamirin tekrarlanması ile :

vay sen yazuklı kişi kim sen yazukungnı...
yeşerri-sen: : Yazık sana, günahlarını saklaya gü-
nahlı kişi. 124, 38.

Cansız nesnelerde :

mengü yıllar... kim ertmez : Geçmeyen sonsuz
yıllar. 144, 4.

ne kim ata aytır : Vaftiz babanızın (atanın) söyle-
diği şey. 125, 10.

kim unutgay munça iyilikni kim içip tatlı çok-
rak suvunu toydırdı canını : Canını doyuran, kay-
nak suyu içmiş biri böyle bir iyiliği nasıl unutabilir.
149, 2.

Objekt olarak 'kim' :

ol körkli kişi kim sen körding : Senin gördüğün
güzel insan. 124, 19.

ol boşak kim men ayttım : benim adlandırdığım
(söylediğim) günahlardan arınma. 121, 19.

Genetif kim :

ave kız kimning ogulu bizni tiley yarlı bol-
dı. : Oğlu bize can veren o kız, Havva, fakirleşti.
137, 15.

anda tapgay-siz yangı han togurmuş kimni siz
izder-siz : Orada aradığınız, doğmuş olan yeni hanı
bulacaksınız. 122, 37.

Datif olarak 'kim' :

ave tengrining kaznası mannasın kimge asrat-
tı : Kudretine güvenen, Tanrı'nın hazinesi sen,
Havva. 144, 5.

Ablatif olarak 'kim' :

e ol algışlı hatun kimden beyimiz togdı : Bizim
beyimizden doğmuş, o kutsal kadın. 145, 15.

Ana cümlelerin önüne konulmuş kim :

kim etir benim buyruhun ol meni söver : Beni
seven benim buyruklarımı tutar. 123, 13.

İşaret - relatif zamiri olarak kim :

kim ol atını köngülde tutar, kirti köngül-bile sö-
ver : Kim onun ismini kalbinde tutarsa, onu bü-
tün kalbiyle sever. 122, 26.

bu karavnı saa berdi toguz ay kim sende kon-
dı : Dokuz ay sende kalan kişi, bu ödülü sana ver-
di. 142, 14.

ave kim bolmuş sen aar ana ave : Havva, ona an-
ne olan sen. 142, 15.

ave kimning sözlemeki erür kümişning ava-
zı : Sesi, gümüş gibi olan, Havva. 138, 3.

Ave... aypsız anda kimni kıldı : Onu günahsız kı-
lan... ave 138, 3.

ave kimge yaş yaşından us övretmiş tengri tuv-
gan söz : Küçük yaşlarında Tanrının sözleri ile eği-
tilmiş Havva. 143, 13.

Indefinites Relatifpronom olarak : Kim olursa olsun,
ne olursa olsun.

ave kız elbekliginden kim tilese alır raygan su-
sun canını kim esirtir ham aş tını kim toydı-
rır : İsteyen herkesin bolluğundan canı sarhoş eden
içkiden ve ruhu doyuran ytiyeceklerden aldığı, sen
kız Havva. 140, 5.

tengirning sövmekinden başka ne kim yol bar
köktegi hanlıkta baralmaz-biz tengeri kattın-
da : Nasıl bir yol olursa olsun, Tanrı'nın sevgisi ol-
maksızın o gökteki hanlıkta Tanrı önüne çıkama-
yız. 123, 25.

ne kim ese : Nasıl olursa olsun. 121, 26.

kim - ese : Kim olursa olsun.

yazuhun aytmasa dağı yuk tu(t)masa kim-ese
bolmagay arı : Günahlarını çıkarmayan, tövbe et-
meyen, hiç kimse saf olamaz. 124, 34.

*Fiilin kondisyonel olmadığı zaman, zamir çoğu kez
çift kullanılır :*

kim-kim egi köngül-bile eşitmese : Eğer herhan-
gi bir kimse İncil'i iyi gönülle dinlemezse... 121, 14.

bu yolunga kim-kim girer Jesusinga magat ye-
ter : Kim senin bu yoluna girerse, muhakkak İsa'-
ya ulaşacaktır. 141, 15.

angar kimler kim inangay tengrini körüp kovan-
gay : Ona devamlı kim inanırsa, Tanrı'yı görüp, se-
vinir. 143, 6.

*Devamlı kondisyonel ile bulunan idefinit olarak
"kim" zamiri : eğer biri, ...se, ...sa.*

kim maga berse men-d-agar bereyim, kim maga
bermese men-d-agar bermen : Kim bana verirse
ben de ona veririm, kim bana vermezse ben de ona
vermem. 21, 13.

kim tengriden korhsa dağı kim köngül-bile bu-
run sağışlasa neçik uyat bolgay : Kim Tanrı'dan

korksa, kim her şeyden önce kalbinde onu düşü-
nürse, ona günah olmaz. 125, 19-20.

kim her yılda anı etmese, ol tengirden dağı pap-
dan kargışlu-dur. : Kim her yıl onu etmezse, Tanrı
tarafından ve dahi papaz tarafından lanetlenir. 125,
24.

kim kensi yazuhın aytsa aythanda songra koy-
sa, tengri anı (yar(ı)lgagay : Kim günahlarını çı-
kartsa, sonra tövbe etse, Tanrı ona acır. 124, 28.

kim bilip bir yazuhun tengirning yetesin alsa,
anga yakışrah-tur ılan alsa kensi ağız(ı)na : Gü-
nahlarını bilen, Tanrı'nın Komuniona'nu kabul
eden bir kimse, ağzına yılan alsa, daha iyi olur. 125,
32.

*Bağlaç olarak "kim" : İstek cümlelerinde Bağlaç ola-
rak "kim".*

kim biz ol yol-bile barsak : Ah, o yola varsak. 123,
26.

Objektif ve eylen cümlesi: ...ki...

yakşı bilir-sen kim ol cehanda yaşınmaz sen : Çok
iyi biliyorsun ki, öbür dünyada kendini gizleyeme-
yeceksin. 124, 39.

kim egi köngül egi erk kunda tutsa, ol boluşsun
bizge ata ogul dağı arı tın : Bütün güçlerden iyi
niyet muhafaza edilse, böylelikle bize baba, ogul
ve kutsal ruh yardım eder. 122, 9.

boluş kim baralı : Yardım edin ki, varalım. 150, 5.
yalbarsın kim.... : Yakarsın ki... 144, 8.

men körer-men kim : Görüyorum ki... 122, 17.
körgüzdiler alarga kim : Onu açıkladılar ki... 123,
1.

biz okur - biz arı Stefandan kim : Biz aziz Stefan'dan okuyoruz ki... 122, 12.

sagınmangız kim.... : İnanmayınız ki... 121, 20.

İsimden türetilerek :

kerek kim biz köngül közi-bile bakkay-biz : Gön-lümüzün gözü ile bakmalıyız. 126, 4.

ulu sövünç kim : Büyük sevinç ki... 122, 3.

ol-tur kerti nişan kim sen tengirni söver-sen : Bu Tanrı'yı sevdiğinin (yalan olmayan) alametidir.

sebebi kim : sebebi şudur ki... 147, 5.

saa ıglap kim yügünür magat-tur kim yarılga-tır : Muhakkak ki, kim önünde diz çöker ağlarsa, lütuf bulur. 141, 11.

Gerekçe cümlelerinde : ...öyle ki...

egir biz yazukımızı kerti köngül-bile aytsak kim tengeri önünde olturur : Eğer biz günahla-rımızdan tüm kalbimizle tövbe etsek ondan sonra Tanrı önünde durabiliriz. 124, 31.

ança-mı köp sövmekten esirding kim haça min-mege uyalmadıng : Sevgiden bu kadar sarhoş ol-muşken, haça çıkmaya utanmıyor musun? 149, 8.

ave saa kimning tili mengü sözden bilik aldı an-ça çaklı kim frişteler saa yetmeyin tanglarlar : Di-li ebedi kelimelerle bilgi yaratan, öyle ki bütün meleklerin ulaşmaksızın hayran oldukları sen hav-va. 138, 6.

tengeri manga bersin andı köngül kim men ter-çe dagı yakşı til ürengey-men : Tanrı bana öyle bir akıl versin ki, dili çabuk ve iyi öğreneyim: 121, 24.

Karşılaştırma bağlacı olarak :

bolsun sening tilemegin neçik kim kökte alay yerde : İsteklerin gökte olduğu gibi yerde de olsun. 126, 29.

Nedensellik belirten cümlelerde :

kaçan sen anıng üçün kaygırsang kim tengeri sövmez : Eğer sen, Tanrı seni sevmiyor diye üzü-lüyorsan... 123, 21.

ave kız kim erdenliking erür kermen mengü han-ning : Havva, sen kız, senin kızlığın ebedi hanın şehri olduğundan... 141, 6.

çün-kim : Çünkü. Bk. üçün.

Kasıt cümlesi :

bizni çıkarıp-turgan ölümning kabakından, sion-da biz kim turalım. : Biz Sion'da yaşadığımız için bize ölüm kapısını açtın. 137, 18.

sövdüng bizni kim seni söveli : Seni sevdiğimiz için, bizi seviyorsun. 150, 2.

Güçlendirme :

neçik kim eşittik : İşitince.... 3, 22-24.

haça kaçan kim asıldı : Haça asılınca (gerilince) 142, 11.

kinde : sonra, daha sonra. 71, 21.

kindik : Göbek. 95, 8.

kir : Kir. 151, 14.

kir-, -er : Girmek, içeri girmek.

kirdiler ol evge : Eve girdiler. 123, 5.

bu yolunga kim kim kirer : Senin yoluna giren... 41, 15.

kondur-; kondurı : Barındırmak. 6, 4; 29, 5.
küyövnı kondurđıng : Güveyini barındırdın. 138, 10.

kongrov : Çingırak, zil, küçük çan. 164, 24.

kongrang-, -ır : Sokranmak, kendi kendine mırıldanmak. 114, 7r.

kongranış-men : Sokranıyorum. 114, 7r.

konşı, konşu : Komşu, 97, 21; 123, 23.

konuş : Konut, oturulan ev. 151, 6; 139, 21; 142, 13.

kop-, hop- : Çıkmak, kalkmak, yükselmek, yeniden dirilmek. 2, 19-20.
kom koptı : Dalga çıktı. 115, 18r.
ölümden koptı : Öldükten sonra tekrar dirildi. 48, 10.

kopar- : (Bk.) kobar-.

kopmaklık : Ölümden sonra dirilmek. 148, 18 f.

kopsa- : İlahiler söylemek. 141, 9.
daud kopsaganı : Hz. Davud'un ilâhileri.

kopuzcı : Kopuzcu, çalgıcı. 89, 12.

korgaşın : Kurşun (madeni). 84, 13; 115, 5.
ak korgaşın : Kalay. 84, 12.

korguy : Bülbül. 109, 18.

kork-, korh- : Korkmak. 43, 4-6.
korkmagıl : Korkma. 151, 11.
tengriden korh- : Tanrı'dan korkmak. 125, 19.
kormak : Korku. 43, 7.

korku : Korku. 126, 12.

korkunç : Korkunç.

korkunç-bile : Korku ile, korkarak. 60, 9.
korkunçı : Korkak (=yirençi). 114, 31, 1.

korkut- : Korkutmak.
korkutmak üçün : Korkutmak için. 164, 4.

koşıcı : Koşma, yazan, âşık, yazar, şair. 131, 33r.

koşıl- : Koşulmak, birisiyle bağlanmak.
alganım hallalım koşıldım : Karım ile bağlandım. 116, 15.

kotur : Yara Üzerine kabuk. 99, 6.
koturlu : kabuk bağlamış. 99, 12.

kov : Kor, külün altındaki ateş. 79, 20.

kovah : Kepek, kabuk, pul. 160, 90 r.

kovan-, hovan- : Sevinmek, kıvanç duymak. 140, 3; 143, 6; 145, 2; 160, 16 1.

kovanç : kıvanç, sevinç. 142, 1.

kovat (A.) : Kuvvet. 139, 11.

kovra : Ekin sapı, saman, ot. 113, 23.

kovun, huvun : Kavun. 106, 20.

kovuş : Boş, boşluk. 111, 29.

kovuş- : Kavuşmak, birleşmek. 114, 37, 1.

koy-, -ar : Koymak, bırakmak, koyvermek. 43, 13-15, 17, 13-16.
(kültebegni) könglümize koygay-biz : Dikenli tacı kalbimize koyacağız. 126, 6.

öpkessin koyup : Öfkesini koyuverip. 138, 12.
 yazıklarını koyup : Günahlarını bırakıp. 150, 4.
 koy, koy : Koyun. 122, 2; 113, 2; 108, 1.
 tişi koy : Ana koyun. 107, 28.
 koy sürüki : koyun derisi. 86, 9.
 koyan : tavşan. 84, 23; 108, 17.
 koygaş- : Koyun koyuna uyumak.
 biz koygaşıp yattık : Koyun koyuna yattık. 113, 18.
 koymış : Kuyruk kemiği.
 koyul- : koyulmak- biçenlikle koyulmuş : Yemliğe koyulmuş.
 122, 6.
 koz, hoz : Ceviz. 120, 22; 91, 26; 106, 3.
 kozgalış-, -ır : Karıştırmak, karıştırarak aramak. 163, 16r.
 kozı : kuzu. 108, 2; 130, 5r .
 köbelek : Kelebek. 160, 32 r.
 köbö- : Kabartmak, artmak: 115, 38 1.
 köç- : Göçmek.
 kaçan köçti bu cahandan : Bu cihandan göçtüğü
 zaman. 142, 9.
 köçürmek : Göçürmek.
 tengri köçürdi hazız boyıng mengülükge : Tan-
 rı senin kutsal vücudunu ebediyete göçürdü. 140,
 15.
 kögen : Halat urgan. 119, 31.
 kögüs, kövüs : Göğüs. 144, 2; 126, 35; 147, 3; 151, 6; 151, 5;
 132, 13r.

kök 1 : Kök.
 köküm-tur : Ben onlara aidim, onlarla akrabayım.
 42.15.
 kök 2. : Gök 2. Mavi. 70, 26; 143, 19; 145, 3.
 kök yer : Gök ve yer. 137, 16; 143, 8, 21; 144, 12;
 148, 1.
 köktegiler : Gökteki azizler. 125, 3; 143, 18.
 kökre-, (-r) : Kükremek, gürlemek. 55, 3-4.
 kökremek : Gök gürlemesi. 55, 5.
 köl : Göl. 120, 12.
 kölege : Gölge. 105, 24; 114, 23r.
 köm : Bk. köp.
 köm- : Gömmek. 53, 15-17.
 kömiş : Bk. kümüş.
 kömül- : gömülmek. 148, 9.
 kömüldrük : Gömüldürük, göğüş kemeri. 103, 17.
 kömür : Kömür. 84, 20.
 kön- : Bk. kün-.
 könçek : Don, pantolon, 101, 30; 61, 3.
 könder-, (-ir); könderü : Doğrultmak, düzeltmek. 46, 12-14.
 egrimizni ol könderir : Yanlışımızı o doğrultur.
 139, 2.
 yolumnu köndergil-sen : Beni doğru yola yönelt.
 131, 21r.
 köne suvı, köne suvu : Civa. 82, 22; 28, 1.

könel- : Birşeye kabiliyetli olmak.

tatar tilge könel-di : Tatarca'yı doğru konuştu. 162, 32 f.r.

könen- : Tatmin olmak, memnun kalmak.

eygi keyitge könenmedim : Güzel elbiselerde tatmin olmadım. 132, 8r.

könglü (köngüllü) : Gönüllü olarak.

ulu könglü : Kibirli, azametli. 99, 18.

köngül : 1. Gönül, kalp. 95.12.

2. Akıl, bilinç, ruh.

Kültebegni bağlagay-biz dağı könglümize koygay-biz : Dikenli bir tel öreceğiz ve onu kalbimize basacağız. 126, 5f.

Tengeri manga bersin andı köngül kim men terçe dağı yakşı til ürengey-men : Tanrı bana öyle bir akıl versin ki, dili çabuk ve öğreneyim. 121, 24.
kim ol atını biz... köngülde tutsak : Onun bu adını gönülde tutsak. 122, 28.

köngül közi-bile bak- : Gönül gözü ile bakmak. 126, 4.

köngüldegi sagınç : Gönüldeki düşünce. 141, 12.

köngül aç- : Gönül almak. 12, 1-4.

köngül içinde ayt-, köngülde ayt- : Birşey hakkında eninne boyuna düşünmek, birşey için karar vermek. 23, 18, 21.

köngül açırgamah : Pişmanlık. 14, 8.

3 Mizaç, huy, düşünce, niyet.

egi köngül : İyi niyet. 121, 11, 13, 14, ; 122, 9, 10; 123, 27.

yaman köngül-bile : Kötü niyetle. 69, 9.

kerti (kirti) köngül-bile : Açık kalplilikle. 122, 26; 124, 31; 125, 9, 26.

kirti könglüngden : Tüm kalbinle. 123, 11.

hoş köngül-bile : Dostça. 59, 15; 61, 24.

comart köngül-bile : Cömertçe. 61, 26.

yengil köngül-bile : Alçak gönüllülükle. 61, 27.

arıksuz köngül-bile : Temiz olmayan kalple. 128, 28.

4. Eğilim, zevk.

enç köngülingden : Kendi isteğinle. 142, 3.

könglüm aynır, könglüm bulganır : Gönülüm kararır. 164, 30-31.

köni, könü : Doğru, âdil, dürüst. 74, 8; 46, 15; 117, 25; 142, 7.

köni yargıçı : âdil yargıç. 125, 2.

tingu-köz-könü öpkesi : Onun haklı öfkesi. 138, 12.

könülük, könilik : Adalet. 139, 10; 127, 26; 142, 7.

könülükçe : âdilce. 163, 6 r.

köp : Çok, daha çok. 62, 3; 62, 16; 65, 18; 64, 10.

tekbaşına durursa.

köpge deyri : Uzun. 60, 10.

köpden, köpten : Çoktandır. 125, 40.

anını canı tengri allında köpten öldi : Onun canını Tanrı önünde çoktan öldü. 124, 20.

nominal attribut olarak :

köp kın : Çok ızdırap. 122, 14.

köp egilik : Çok iyilik. 151, 9, 18.

köp tanglar : Birçok mucizeler. 122, 13; 143, 14.

bal şekerden-tur köp tatlı : (dudakların) baldan ve şekerden daha tatlıdır. 141, 16.

köp kurla : Çok sık. 60, 22.

Verbal attribut olarak :

ança-mı köp sövmekten esirding : Sevgiden bu kadar çok mu sarhoş oldun. 149, 8.

köp (köm) tözdi : Çok çekti. 122, 12.

olca köp çıkardı : Bütün ganimetleri dışarı çıkardı. 147, 12.

köprü : Köprü 79, 2.

köptelük (F.T.) : undan ve etten yapılan bir yemek. 110, 23.

kör (F.) : Mezar. 101, 15, 1.

kör (F.) : Kör. 99, 5.

kör-, (-er) : Görmek, bakmak. 56, 15-17; 138, 11; 140, 18; 143, 6,9.

ol aytır-idi yoharı bahıp: körüngiz, men körer-men kim kök barça açılıp-tur : Göge doğru baktı ve şöyle dedi: ben görüyorum, bakın, gök tamamen açıldı. 122, 16.

biz anıng yulduzun kördük (kördüh) : Biz onun yıldızını gördük. 122, 40.

körgeim : Gördüğüm. 121, 3.

kurbanını yavlı körüp : Kurbanının yağlı olduğunu görüp. 138, 11.

tüş-kör- : Düş görmek. 164, 8r.

kör alma- : 1. Görmek, istemek, çekmemek. 2. Yaşamak, görmek, çekmek.

kın kör- : İşkence çekmek. 148, 9.

körmek : görme. 56, 18; 72, 23; 58, 15.

köre : Göre.

atınga köre : Adına göre, münasip. 139, 9.

ol rahiminge köre : Merhametin sayesinde. 144, 17.

tengrining yarılıklına köre : Tanrı'nın ışığına göre. 117, 21r.

körgüz-, (-ür) : 1. Göstermek, açıklamak, anlatmak. 35, 23-25; 38, 19-21.

tengeri bizge körgüzür evangelim içinde nişan kerti söymeking : Tanrı bize, İncil'de gerçek sevginin alametini gösteriyor. 123, 13.

barungız körgüzüngiz papazlarga : Gidin ve kendinizi papazlara gösteriniz. 124, 1.

körgizdiler alarga kim Christus betlemde tohay : Onlar ona, İsa'nın Beytullahim'de doğmuş olabileceğini anlatıyorlardı. 123, 12.

2 Yaptırtmak, yaşatmak.

tengri körgüzmesin : Allah göstermesin. 115, 20, 1.

körk : Güzellik. 139, 13; 75, 21; 143, 19; 147, 7.

körklü, körklî : Güzel. 124, 9, 16, 19; 76, 18; 97, 28.

körksizlik : Çirkinlik. 76.10.

körksüz, körküsüz : Çirkin. 76, 19; 55, 7 .

körle-, (-er) : horlamak, horuldamak. 133; 8-10.

körövül : Set, duvar. 160, 25 1 .

körpe : Kuzu pöstekisi, körpe. 111, 10.

körük : Körük. 84, 18.

körümli : Güzel, gösterişli. 142, 1.

körün-, -ür : Görünmek. 6, 16-18; 58, 12-13.

anda ulu çeri köründi : Orada büyük bir ordu göründü. 122, 7.

ol yulduz köründi togusu ol üç hanga : Yıldız, doğudan üç hana göründü. 122, 32.

barça körünür körünmez : Görünen görünmeyen hepsi. 148, 2.

maga körünür : Bana görünür. 58, 14.

körövse- : Görmeyi arzulamak.

tengring körövsep : Tanrı'sını görmek isteyerek. 140, 17.

kösöv : Ocak demiri. 115, 14r .

kösül- : Uzanmak.

ayak kösülgil : Ayakları uzatma. 163, 32r.

kösürükle- : Atın ayağına zincir takmak.

at kösürükler-men : Atın ayağına zincir takarım. 160, 38r.

köşegen : Dantelalı yatak perdesi. 104, 7.

köt : göt, kış. 95, 20.

kötür-, köter-, -ir : 1. Kaldırmak, götürmek. 138, 14.

terezü dek bir başını indirip birin kötürdi : Terazî gibi bir başını indirip diğerini kaldırdı. 147, 11.
küşimizni kötürir : İçimizdeki zayıflığı götürdü. 139, 2.

köterding barça tügel küsençlering tengrige : Bütün mükemmel isteklerini Tanrıya götürdü. 140, 9.

tengrige kötürding kurban öz bavursakıng Jesusı : Tanrı'ya senin kendi sevgili oğlun İsa'yı kurban olarak götürdün. 142, 3.

2 Kaldırmak, ve alıp götürmek.

yazılımızni kötürding : Günahlarımızı götürdün. 144, 14.

kötürdi kız.... emanuelni : Kız Emanuel'i götürdü. 151, 12.

yovık kötürmelik : Günah çıkarma. 70, 20.

kötürem : zayıf, cılız. 115, 25r.

kötürül- : Kaldırılmak. 75, 6.

kötürülmüş : Kaldırılmış. 75, 6.

kövlek : Gömlek. 101, 29.

kövrük : Kükürt. 83, 27; 92; 11.

kövüs : Bk. kögüs.

köydür- : Bk. küydür-.

köyöv : Bk. küyegü.

köz : könü kelimesini pekiştiren ön takı.

tıngu-köz-könü : Yüksek adaletli. 138, 12.

Köz : Göz. 126, 4; 147, 14; 94, 15; 137, 23.

köz yaruhı : Göz ışığı. 94, 16.

közsiz : Kör, köstebek. 99, 5; 108, 21.

kreç : Bk. kireç.

kristian (Hr.) : Hristiyan. 125, 38.

kriv (kriv) krıv : Kenar, ufuk.

kir- : Güneşin batması. 151, 1.

kşı : Bk. kişi.

kuburçuk : Kutu: 82, 18.

kuç-, (-ar) : Kucaklamak. 124, 18; 7, 6-9.

öpti kuçti ol keleppenni aştı : O cüzzamlıyı öptü, kucakladı ve yoluna devam etti. 124, 13.

kul : Kul, köle. 149, 1; 151, 4.

kula : (?) Tamamen, büsbütün.

kula tüz : Tamamen aynı. 144, 33 1.

kulak : Kulak. 94, 14.

kulaksız : Sağır. 99-13.

kulluk : 1. Kulluk, kölelik.

kulluk et- : Kulluk, kölelik etmek. 53-8-10.

2 Saygı, itaat, hürmet, alçak gönüllülük, tevazu.

kulluk birle : alçak gönüllülükle. 61, 9.

kullukçı : Hizmetçi. 89, 5.

kulunla- : bereket saçmak. 120, 12, 34.

kum : Kum. 101, 15; 130, 24r.

kuma : Kuma, nikahsız kadın. 130, 34 I.

kumartkı : Vasiyet, miras, geride kalan. 160, 13 1.

kun : Güç kuvvet, kudret. 26, 10.

egi erk kunda : Bütün güçlerden. 122, 10.

kur : Kemer, kuşak. 101, 32.

altın kur : Altın kemer. 115, 13.

kur-, (-ar) : Kurmak, düzenlemek.

kurulta kurar : Kurultay kurar. 162, 36 1.

ya kurar-men : Yay kuruyorum. 130, 12r; 162, 1r.

kurban (A.) : Kurban. 140, 13, 14.

kurban kötür- : Kurban olarak götürmek. 142, 3.

kurban bayram ay : Kurban Bayramı ayı. 72, 20.

kuş : Çelik. 130, 34r; 160, 43r.

kurgak : kurak. 115, 19r.

kurgan : Kurgan, mezar hüyükü. 160, 22r.

kurla : Defa.

ming kurla : Bin defa. 117, 20r.

köp kurla : Çok defa. 6, 22.

kursak : Kursak, mide. 95, 11; 71, 8.

kuşovla- : Kemerle bağlamak, sarmak. 163, 19 1.

kurt : Kurt, solucan. 108, 28.

kurtka : Yaşlı kadın. 130, 10; 163, 25r.

kuru : Kuru. 77, 1.

kuru çibuh : Kuru çubuk. 145, 12; 151, 13.

kuru yüzüm : Kuru üzüm. 106, 10.

kurulta : Kurultay. 162, 36 1.

kurum : Kurum, is. 160, 2r.

kus-, (-ar) : Kusmak. 57, 16-17.

kustun-, (-ar) : Sık ve şiddetli nefes almak, içini çekmek, inlemek. 7, 12-14.

kuş : Kuş. 130, 20 1.

kutkar-, kuthar- : Kurtarmak, serbest bırakmak. 137, 24.

tutgunlarını sen kutkardın : Esirleri sen kurtardın. 144, 16.

barça yamandan bizni kuthargıl : Bütün kötülüklerden bizi kurtar. 126, 32.

kutkardaçı : Kurtarıcı. 138, 8.

Jesus Christus bitik tilince, tatarça kutkardaçı, ol kertirir barça elni kutkardaçı : İsa, kitap dilinde ve Tatarcada kurtarıcı anlamına gelir, o bütün halkların kurtarıcısıdır. 122, 25 f.

bizing kutkardaçı : Bizim kurtarıcımız. 159, 7.

kutkaruvsa- : Kurtulmayı dilemek. 151, 4.

kutlu : Kutlu. 147, 7, 14.

kuttul-, kutul-, -ur : Kurtarılmak, kurtulmak. 22, 21-24.

yek tuşmandan ol kuttulur : O kötü düşmandan kurtarılır. 137, 9 (10).

kuttulmak yoh : Kurtulmak yok. 1127, 5.

kutuluş : Kurtuluş. 143, 12.

kutur- : Hiddetlenmek, çıldırmak, kudurmak. 160, 20 1.

kuv : Soluk, uçuk sarı. 115, 3 m.

Kuv : Kof, boş.

kuv ağaç : Kof ağaç. 119, 10.

kuvuh : Kovuk, süprüntü. 164, 24 1.

kuyaş : Güneş, gün. 117, 19r; 145, 10.

kuyşkan : Kuskun, atın kuyruğu altından geçen kayış. 103, 19.

kuyruh : Kuyruk. 16, 17.

kuyu : Kuyu. 79, 3; 113, 13.

kübe : Örme zırh. 100, 10.

küç : 1. Güç, kuvvet. 126, 16; 40. 4.

küç suna-dır men : Gücümü (boşuna) zorluyorum. 162, 16 1 62, 16 1.

barça küçüngden : Bütün gücünden. 123, 12.

küçüm yeter : Gücüm yeter. 40, 2-32.

2. gayret, çaba. 90, 3.

3. Zor (kullanılarak).

erki bile... küç-bile : Kendi isteğiyle... zorla. 125, 12.

küçsiz : Gücsüz, zayıf. 139, 2.

küçe-, (-r) : Zorlamak, baskı yapmak. 162, 28r.

küçen- : Zorlanmak. 117, 11 1.

küçlü : Güçlü, kuvvetli. 122, 24; 124, 32; 98, 4; 113, 32.

kügürçin : Güvercin. 142, 5.

kükel (M.) : (göven, gögem) yabani erik. 113, 23.

kül-, -er : Gülmek. 47, 8-10.

külmek : kahkaha, gülme. 98, 18.

külaf : Bk. **gülaf**.

külik : Çabuk, enerjik. 114, 6 1.

külte-beg : Burmalı, karışık şerit, çelenk, yumak.

kültebegni bağlagay-biz : Bir çelenk örmeliyiz. 126, 5.

kültkün : Gülüş, gülme. 47, 11.

kümüş, kümiş, kömiş : Gümüş. 119, 11; 84, 9; 137, 21; 143, 4.

kün : 1. Güneş (kuyaş) 138, 9; 142, 12; 161, 11, 1.

kün toğuşı (tovuşı, tuvuş) : Gün doğuşu. 151, 1 doğu 122, 33, 40.

kün batışı : (Güneşin batışı) batı. 73, 4.
kün tuv- : Güneşin doğması. 114, 19 1.
kün uyah- : Güneşin batması. 161, 11 12.
2. gün. 121, 14; 122, 22, 148, 10.
bukün, bugün : Bu gün.
ozav kün : Dün değil, evvelsi gün. 114, 8 r.
tünekün : Dünkü gün.
birisi kün : Yarın değil, öbürsü gün. 78, 28.
şabat kün : Cumartesi. 72, 6.
ulu kün : Bayram günü, yevmüssept. 132, 2, 1; 121, 11, 16; 122, 32.
kün erte : (kanonik saat) dini gün. 71, 19.
künde künde : Günde günde, günbegün. 60, 3.
kündegi : Gündelik. 60, 3.
kündegi ötmek : Günlük ekmek. 126, 29.

kün-, -er : İtiraf etmek, kabul etmek. 131, 13r.
küner-men bir baptisma : Bir vaftizi kabul ediyorum. 148, 17.

küng : Esire, carıye. 90, 25 .

küni : Bir erkekle nikâhsız yaşayan kadın. 97, 19.

künilemek : Kıskanma. 117, 14r.

künüçi : Kıskanç. 132, 18, 1; 132, 12, 1.

küre (F.) : İzâbe fırını, maden eritme fırını; döküm ocağı. 84, 17.

kürek : Kürek. 88, 20.

kürük : (Bk.) körük.

küsemek : Arzu, istek. 20, 13.

küsen-, -ür : Arzulamak. 20, 10-11.

küsengen : Arzu. 114, 31 r.

küsenç : Arzu, hasret, talep. 146, 1; 137, 5; 140, 9.

küşen- : Tekrarlamak. 162, 23 1.

küt-, -er : Gütmek, otlatmak.

koylar küter : Onun koyunlarını güderler. 122, 2.

kütöv : Otlak, mer'a. 125, 40 .

kütövçi : Çoban 122, 2, 6.

küvezlü : Gururlu. 132, 11, 1.

küvür- : Yönelmek, doğrultmak, götürmek<kigür-.

bizni yürgen yollarına küvürüp : Bizi gittiğin yola yönelterek. 139, 6.

yekning sinamakına bizni küvürmegil : Bizi şeytanın yoluna sevketme! 126, 32.

küy-, (-er) : Bşi. beklemek. 21, 20-22.

küyüp-turup-tır-men ölülerning kopmaklıkın : Ölülerin yeniden dirilmesini bekliyorum. 148, 18.

küydür-, köydür-; küydürü, köydürü : Yakmak, ateşlemek. 6, 1-3.

küyegü, küyöv : Güvey. 151, 16; 138, 10 *Nişanlı*. 97, 12; 115, 6r.

küyge : Bekleyen. 4, 8.

küygelek : Hoppa, hafif meşrep. 161, 32r.

Küyöv : Bk. Küyegü.

küz : Güz, sonbahar.

küzün : Güzün. 130, 39r.

küz ay : Güz ayı. 72, 15.

orta küz ay : orta güz ayı. 72, 16.

song küz ay : Son güz ayı. 72, 17.

küzen : Sansar.

kara küzen : Kokarca. 108, 18; 85, 11.

küzgü : Ayna. 86, 29.

— L —

laal (A.) : Badakşan yakutu, yakut. 98, 13; 93, 24.

laçato : Bir çeşit çizgili örtü. 85, 23.

lahab (A.) : Lakap, Takma ad. 68, 12-15.

lahan (F.) : Leğen, vaftiz leğeni. 131, 10 1.

lahan (Y.) : Lahana. 107, 3.

lak (Tic.) : Vernik.

rang-i-lak : Plastik cila. 81, 8.

last (Tic.) : Ham ipek. 92, 3.

layh (A.) : Layık, uygun. 147, 10 .

lengger (Tic.) : Çapa, gemi çapası. 130, 1r.

limen (Y.) : Liman. 40, 25.

limon (Tic.) : Limon. 106, 17.

— M —

-ma : Bk. -mü.

maacun (A.) : Macun. 82, 13.

maana (A.) : Tarz, karakter. 26, 12; 26, 13.

maçı : Erkek kedi. 108, 8.

maçı tişi : Dişi kedi. 108, 7.

magar (F.) : Belki (meğer). 60, 23 .

magat (M.) : Muhakkak, şüphesiz, gerçekten. 62, 19; 117, 19, 1.

magat-tur kim yarılgatır : Onun lütûf bulacağı muhakak. 141, 11.

Jesusinga magat yeter : O muhakkak İsa'sın ulaşacaktır. 141, 15.

maguh (?) : Bk. mamuh.

mahak (A.) : Mihenk. 80, 16.

mahsıt (A.) : Maksat. 132, 6r.

mahta-, (-r) : Övmek methetmek. 164, 25 1.

makala (mahala?) : Yer, meydan. 79, 11.

malaham (F.) : Melhem. 87, 2.

mamuh (manguh?) : Pamuk. 81, 18; 115, 13r.

man-, (-ar) : İçine daldırmak. 162, 34 1.

manaysız : Sınırsız, hudutsuz, ölçüsüz. 164, 5 1.

mangdanus (Y.) : Maydanoz. 106, 26.

manglay (M.) : Alın. 94, 11.
mangra- : Melemek.
 koy mangray-dır : Koyun meliyor. 113, 2.
manguh (?) : Bk. **mamuh**.
mankakak : Mankafa, uyuşuk. 114, 6 1.
manna (Hr.) : Kudret helvası. 144, 5.
marcand (A.) : Mercan. 83, 2.
marcumak (F.) : Mercimek. 110, 7.
marul (Y.) : Marul. 106, 27.
maskara (A.) : Maskara. 89, 13.
maşa : Maşa. 84, 19.
matel (A.) : Bilmece. 137, 22.
mayan : Başlıca, esas olarak. 63, 1.
maydan (A.) : Meydan, düzlük. 79, 12.
maymun (A.) : Maymun. 108, 15.
meçele : Sert kabuk, deri. 163, 26r.
medet (A.) : Medet, yardım.
 arılarning küsençi barçağa medet bolgul : Aziz-
 lerin özlemi, sen, hepsine çare olasın. 146, 1.
 medet etti : Yardım etti. 145, 14; 157, 3.
men : Ben. 66, 2; 128, 14-15, 25f.; 113, 17.
 Gen. benim : Benim. 67, 1-2; 62, 5; 117, 1, 8 1.;
 18r; 121, 9, 10; a.R.; 121, 23; 122, 36; 123, 14; 163,
 31 1.

Akk. meni : Beni. 66, 5.
Dat. manga, maga, maa : Bana. 121, 24; 125, 17;
 21, 13; 151, 9; 66, 4; 58, 14.
Lok. mende : bvende. 29, 1.
Abl. menden : Benden. 66, 6.
men : İsim olarak. 21, 13, 14; 111, 15; 115, 31r; 117, 17r; 121,
 6, 9, 19, 22, 24; 122, 2, 16; 124, 22; 125, 18, 23, 29;
 149, 5 .
meng : Beyin. 194, 26.
mengü, mengi : Ebedî. 142, 13; 144, 4; 164, 27r.
mengüdeş : Başka birisi ile ebedî olan.
 ata ovul-bile mengüdeş tengri : Baba ve oğul ile
 bir(likte) ebedî olan Tanrı. 148, 14.
mengülük, mengilük, mengülik : Ebedilik, ebediyet. 147, 16.
 mengülükge, mengilükke : Bütün sonsuzlukla-
 ra kadar. 144, 4; 145, 2.
 mengülük ong : Son. 141, 3.
 mengülük tav : Ebedî dağ. 141, 1.
meyiz : Yüz, çehre. 96, 24.
mıh : Mıh, çivi. 147, 2; 102, 22.
-mi : Bk. **-mü**.
mihir (F.) : Aşk, iştihak duyma. 139, 11.
min-, -er : Binmek. 5, 21.
 haçka mindi : Haç'a çıktı. 138, 4.
ming : Bin (1000), 117, 20r.
miret (A.) : Miras. 138, 4.

miron, mirron (Hr.) : Melhem. 123, 8; 141, 19.
miskin : miskin, zavallı, sefil. 117, 2; 159, 2.
mişmiş (A.) : Mişmiş, kayısı. 106, 7.
miyançi (F.) : Titiz, müşkülpesent. 87, 25; 91, 7.
mohdak (M.) : Küt, kör. 164, 9 1.
mohor (F.) : Mühür. 49, 29.
mohorla-, -r (F., T.) : Mühürlemek. 49, 26-28.
molla (A.) : Molla, hoca, papaz.
mondobarı (?) : Bir çeşit çizgili bez. 85, 23.
-mu : Bk. -mü.
muhtaç (A.) : Muhtaç.
**uruhların muhtaç devül bu dünyanın ötme-
kine** : Çocukların bu dünyanın ekmeğine muhtaç
değil. 140, 7.
muna : (İşaret kelimesi) şuraya bak! İşte! 60, 12.
munça : O kadar çok. 65, 7.
munça iygilik : Bunca büyük bir iyilik. 149, 2.
munça ulu baha : Bunca yüksek fiyat. 149, 7.
munçagina : Biraz (bu kadarcık, buncacık). 59, 11.
munda, mundan, muni, munıng, mungar : Bk. bu.
munduz : Saf, temiz. 142, 5.
mungra- : Kükremek, bağırarak, böğürmek.
sır mungray-dır : Sığır böğürüyor. 113, 3.

murad (A.) : Murad, hedef.
muradına emdi teyding : Muradına şimdi erdin.
140, 18.
muradımızga teyire : Muradımıza erdire. 144, 18.
murdar (F.) : Murdar, kokmuş, çürük.
bir murdar sası kişi : (Leş gibi) murdar kokan ki-
şi. 124, 17.
astrı murdar sasıdı : Çok fena koktu. 124, 12.
murrançlık : İffetsizlik. 132, 21 1.
murvat (A.) : Mürüvvet. 144, 13.
-mü; -mi, -mı, -ma : Soru takısı : -mı, -mü, -mu, -ma. 131, 9r.;
161, 4r.; 163, 23r.; 127, 32-33.
bilir-me-sen : Bilir misin? 127, 33.
tiler-me-sen : Diler misin? 127, 34.
kerek yarov bar-mü : Gerekli şeyin var mı? 131, 9r.
tuvra-mü arkırı-mü : Doğru mu, eğri mi? 161, 4.
sen anı yibek-mü dep-tir-sen : Sen onu ipek mi
zannediyorsun? 163, 23r.
ança-mı köp : O kadar çok mu? 149, 8.
söver-mi tengirni : Tanrı'yı (benim canım) sever
mi? 123, 17.
yükke kire-mi-sen : (ona) kefil olur musun. 160,
191.
uyuy-mı-dır oyov-mı-dır : Uyuyor mu, uyanık
mı? 115, 25r.
mülkre-, mülkle-, (-r) (A.T.) : Miras edinmek. 28, 15-17.
mülklemek : Miras. 28, 18.

müngüş : Köşe, açı. 130, 4r.

müz : Boynuz. 143, 20.

- naal (A.) : Nal. 102, 21.
- naamatlu (A.T.) : Nimetli, sevgideğer, sevgili. 98, 3.
- nafas (A.) : Nefes, soluk. 96, 7; 97, 28.
- nak (Tic.) : Altın sırmalı bir kumaş türü. 91, 27.
- nakara (A.) : Köçek (çengi) zili. 89, 16.
- nakş (A.) : Nakış, resim. 20, 8.
- nakşla-, (-r) : Nakşetmek, resmetmek. 20, 5-7.
nakşlagan : Nakkaş, ressam. 88, 7.
- nakt (naht?) (A.) : Nakit para. 80, 10; 91, 11.
- narangi (F.) : Narenci, portakal rengi. 93, 4.
- nardan (F.) : Nar. 105, 29.
- narinç (F.) : Narenç, portakal. 106, 16.
- naşıç (nasiç ?) (Tic.) : Altın sırmalı ve incili bir kumaş türü.
91, 28.
- ne : Ne. 149, 4.
- Dat. nege : Neye.
- Abl. neden : Neden.
- Akk. neçe : Neyi.
- soru olarak ne. : 63, 18.
- ne üçün : ne için. 63, 21.
- ne kıynar-sen eç yazıksız egeç öz nezik boyung-
nı : Günahın olmamasına karşı niçin zarif vücudu-
nu üzüyorsun? 149, 4.
- nege tabunır-sen : Niçin dua ediyorsun? 132, 19r.
- ne kişi-sen : Nasıl bir adamsın sen? 124, 15.

anda ne uyat bolgay sanga : Böylelikle nasıl bir
günaha gireceksin! 125, 1.

Belgisiz zamir olarak :

kerek ... ne kim ata aytır yuvukkun tutma-
ga : Vaftiz babası, günah çıkarmak için ne derse ...
yapılmalıdır. 125, 10.

ne kim yol bar : Nasıl bir yol olursa olsun. 123, 25.

ne kim ese : Nasıl olursa olsun. 121, 26.

İlgi adılı olarak :

kılıçlar, bulovlar, sünüler, suruklar, özge sagıt ne-
bile tuttular, isi fanarlar-bile, cıraklar-bile ne-bile
anı izdediler bahçada : Kılıçlar, topuzlar, sırıklar,
mızraklar ve diğer silahları ellerine almış kişiler,
yanan meşale ve fenerlerle bahçede onu arıyorlar-
dı. 126, 10-11.

kim ol kınını, ol ölümni yakşı sagınma tilese, ol
Christusnung sagıtın (tamamlamak için sagınsın
veya benzeri) neden Christus tözdi : Eğer biri o
avcılar ve o ölümü düşünmek isterse, İsa'nın işken-
ce çektiği Hıristiyanların araçlarını düşünsün. 126,
3.

anınğ üçün ... ne üçün : ... bu yüzden, -diğından.
123, 28.

ne üçün alar algışlı-dır, anınğ üçün köktegi han-
lık alarnınğ-dır : Aziz olduklarından, gökteki han-
lığa aittirler. 123, 28.

ne (F.) : (olumsuz bir fiilin pekiştirilmesi) ne.

(mengü yıllar kim) mengülükge ne tügen-
mez : Ebediyetin sona ermeyeceği sonsuz yıllar.
144, 4 (= Heç tügenmez).

ne... ne : ne ... ne.

ne artuh ne eksik : Ne fazla ne eksik. 123, 16.

neçe : Ne çok, ne kadar çok. 63, 19.

neçe çağırsa eşitmeh yoh hergiz : Ne kadar çok (Allah'a) yalvarırsa yalvarsın, hiç duyulmaz. 117, 5.
anča ... neçe : ... kadar çok. 123, 15.

neçe köp sabur eter tengeri üçün, anča köp ülü-
şü bolgay tengeri kattında, anča tengeri anı ar-
tuh sövgey : Tanrı için ne kadar çok acıya
katlanılırsa, o kişi Tanrı katında o kadar çok lûtuftan pay alır ve Tanrı onu o kadar çok sever. 123, 30.

neçe kelip tengirge yalbarsa yemese sadagasın-
dan bizge berse, anča ana (anga) papdan yuvuk-
kun boşak : Ne kadar sık gelir ve Tanrı'ya dua
ederse ve bize sadakasından verirse, buna uygun ola-
rak da papaz tarafından o kadar çok günahları af-
folunur. 121, 17.

neçik : Nasıl, gibi. 63, 26.

neçik sav bolgay-sen : Nasıl iyileştirileceksin? 125, 15.

neçik uyat bolgay : Nasıl bir günah olacak. 125, 20 (= ne uyat bolgay).

arı lukas aytır evangelim içinde neçik bugün, ka-
çan Christus tohdı, keldi frişte yışda : Aziz Lu-
kas İncil'de bugün gibi anlatıyor ki, İsa doğduğunda
bir melek tarlaya geldi. 122, 1.

kerek bizge sağışlamaga neçik ol düşmanlarına
utru bardı ... neçik ... neçik : Düşünmeliyiz ki,
düşmanlara nasıl karşı geldi, nasıl... nasıl... 126, 14,
16, 18, 19, 24, 25.

körgüzme sanga neçik sasır yazuklı can tengri
allında : Günahlı canların Tanrı önünde nasıl kork-
tuklarını sana göstermek için... 124, 23.

Karşılaştırma bağlacı olarak : 64, 15.

kim tengirni söver barçadan artuh dağı konşung-
nı neçik kensingni : Kim Tanrı'yı herşeyden, ken-
disinden ve hemcinslerinden daha çok severse...
123, 23.

ol yulduz neçik bir oğlan bigev-edi : Yıldız bir
oğlan gibi görünüyordu. 122, 33.

bolsun sening tilemeging neçik kim kökte alay
yerde : İsteklerin gökte olduğu gibi yerde de ger-
çekleşsin. 126, 28.

andı... neçik : nasıl... öyle, biyle bir ... gibi. 125, 19.
bar-mu andı kın neçik benim kınım : Benim acı-
larım gibi bir acı varmıdır acaba? 125, 37.

cümleleri karşılaştırma bağlacı olarak : 123, 30; 124, 5.

anı kattı urdılar, neçik paygambar aytır : Peygam-
berin dediği gibi, ona sert vurdular. 126, 21.

dağı yazuklarımızı bizge boşatkıl, neçik-biz bo-
şatır biz-bizge yaman ethenlerge : Bizim suzçu-
larımızı bağışladığımız gibi, günahlarımızı bağışla.
126, 30.

yazuklı kişi kim tiler kensi yazuhın aytma, ne-
çik tengri tiler dağı sening canı arıngay, anga ke-
rek tört neme : Tanrı'nın istediği gibi günah
çıkartmak, günahlarını temizletmek isteyen günah-
lı bir kişiye dört şey gereklidir. 125, 7.

ınanmagıl, kaçan tapmaz-sen sening triling, işing, sözing, sağınçing necik tengeri buyur-
du : Eğer hayatını, eserlerini, sözlerini ve düşün-
celerini Tanrının sana emrettiği gibi bulmuyorsan,
ona inanma. 123, 19.

igrenmedi kişi kelepelden neçik tengri igrenir
dağı frişteler yazuklı kişiden : İnsanlar, Tanrı'nın
ve meleklerin günahlı kişiden nefret ettiğı kadar,
hastalıklı kişiden nefret etmediler. 124, 4.

neçik ... alay : Gibi ... öyle. 121, 6; 124, 24.

neçik yara yahşı bolmaz içinden temeri çıkma-
yınca, alay yazuklı can sav bolmaz arınmaz ya-
zuhi çıkmayınca : İrin çıkmayınca yaranın
iyileşmediğı gibi, günahları çıkmayınca insan da
sıhhatli ve temiz olamaz. 124, 35.

neme yok neçik : Hiç bir şey yok ki...

neme yoh dünyüstünde neçik yaman sasır, ne-
çik sasır yazuklı can tengeri allında : Dünyada,
günahlı bir kişinin Tanrı önünde pis koktuğı ka-
dar pis kokan bir şey yoktur. 124, 5.

Yan cümlelerde : neçik eşitting ese, neçik eşitt(i)
ese, neçik kim eşittik, neçik kim eşittingiz, ne-
çik kim eşittiler : Nasıl işittin ise, nasıl işittik ise,
nasıl işittinizse, nasıl işittilerse. 3, 19-24.

bugün sekizinci kün ağırlalık, neçik beymiz ten-
geri arı kız mariamdan tohdı : Tanrımızın Aziz
kız Meryem'den doğduğı yerde, sekizinci günü kut-
lamak istiyoruz. 122, 22.

nek : Niçin, hangi yüzden.

eç bolmaçı nemege nek berding, munça ulu ba-
ha nek töleding : Böyle çok önemsiz bir şey için,
niçin bu kadar yüksek para ödüyorsun? 149, 6f.

neme : Şey, nesne, herhangi bir şey. 119, 8; 76, 8.

özge kişining nemesi suhlanmagıl : ? 132, 9 1.

anga kerek tört neme : One dört şey gerekli. 125,
8.

eç bulmaçı neme : Hiç önemsiz şey. 149, 6.

Bir olumsuz kelime ile bağlantıda:

neme yoh yerde neçik tengeri söver kökte dağı
barça arılar neçik sabırluk-tur : Yeryüzünde, Tan-
rı'nın ve azizlerin gökte şehiri sevdikleri kadar, sev-
dikleri insan yoktur. 123, 29.

ol uyat neme-de boluşmagay sanga : O utanç sa-
na kesinlikle yardım edemez. 125, 5.

anga heç neme yuvuk boşak : Günah çıkarma ve
affedilmeden hiç pay alamaz. 121, 14 f.

heç neme-tagı : Kesinlikle değıl! 62, 14.

net-, (nedir) ne et- : Ne etmek.

bilmezler nedirler : Ne yapacaklarını bilmezler.
22, 20.

nezik (F.) : Nazik. 149, 4.

nil (F.) : Çivit. 81, 4.

nişan (F.) : Nişan, alâmet. 49, 23.

onglık nişan : Azizlik nişanı. 137, 4.

kerti nişan kim sen tengirni söver-sen : Tanrı'yı
sevdiğimiz kesin alâmetidir bu. 123, 20.

ol bolgay sizge nişan : Bu size nişan olsun. 122, 4.

nişanla- (FT.) : Nişanlamak, bellik koymak. 49, 20-22.

nizam (A.) : Örnek, kıyas. 124, 6.

nohut (F.) : Nohut. 101, 6.

nokta (A.) : An. 71, 17.

nokta (M.) : Nokta. 102, 26.

nouma ? : Portakal. 106, 18.

nöger (M.) : Yoldaş, arkadaş, çağdaş. 97, 20.

nur (M.) : Nur, ışık. 137, 7; 151, 14.

— O —

O : (nida) ooo...

o siz barıngız : Ooo, siz gidiniz. 125, 36.

oba (M.) : Tepe. 78, 5.

oçak : Ocak. 105, 4.

oglan : Oğlan, yardımcı, hizmetçi. 123, 6.

togırgan oğlan çuprakka çulganmış : Yeni doğmuş çocuk kundağa sarılmış. 122, 5; 122, 33, 35.

gibi oğlan : (Genç kızlar hakkında) saf bakire. 151, 6.

oglanlar : Oğlanlar. 89, 29; 82, 11.

ogrı, ogur : Hırsız. 26, 20.

ogur bolmagıl : Çalmamalısın. 132, 6 1.

ogrılayın : Gizlice. 60, 19.

Bk. ovrula, ovrun.

ogrula-, ogurla- : Çalmak. 25, 21-23; 25, 21.

ogrulamak : Hırsızlık. 25, 24.

ogul, ovul; oğlanlar : Oğul, oğlanlar. 122, 10; 139, 15; 140, 13; 142, 7, 10, 11; 144, 9; 145, 13; 145 1., 148, 3, 14; 151, 3, 9, 17; 97, 6; 137, 15; 140, 12; 141, 4; 142, 8; 143, 9; 144, 7.

1. **şahıs ovlum** : Oğlum : 151, 9; 151, 3.

2. **şahıs oglung, ovling** : Oğlun 140, 13; 142, 7; 142, 8; 143, 9. (=oğulung, oguling)

3. **şahıs oğlu, ovlı** : oğlu. 142, 11; 142, 10; 140, 12; 144, 7.

ogulı, ovulun : Oğul. 137, 15; 151, 17.

hallal ogul : Meşru oğul. 97, 29.

oglanlarım : Oğullarım. 121, 1.

ogulak : Oğlak. 108, 5.

ogur : Bk. ogrı.

ogurla- : Bk. ogrula-.

ogut- (-ur) : Eğitmek, okutmak. 14, 15-17.

oh : Ok. 120, 8.

oh : Bk. ok.

ohçı : Okçu. 89, 7.

ohşaş : Bk. okşaş.

ok, oh : Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan ek.

aar-ok singding : Onun içine sindin (nüfuz ettin). 140, 10.

anda-oh : O zaman. 65, 4.

alay-oh : Böylece, yani, o halde. 65, 10.

ne-k : Niçin, neden.

okşa-, oşka-, ovşa-(-r) : Birşeye uymak, benzemek. 76, 15 benzetmek 52, 21-23.

töre oşka- : Adeti olmak, alışkın olmak. 57, 9.

ovşar : Benzer. 162, 7 1.

zeytin ağaçga ovşadı : Zeytin ağacına benzedi. 141, 18.

okşamak : Benzeme. 76, 15.

okşas- : Birbirine benzemek. 64, 25.

okşaşb : Benzer biçimde.

okşaş, ohşaş, uvşaş : Benzerlik. 75, 10; 164, 6 1.

okşat- : Alışmak, intibak etmek.

töre okşat- : Bir şeye alışmak. 57, 11.

okt (A.) : Zaman, vakit. 71, 16.

aş oktı : Yemek vakti. 71, 19.

oku-, (-r) : Okumak.

biz okur-biz arı steffandan kim... : Biz Aziz Steffan'dan okuyoruz ki... 122, 13.

ol : İşaret : amiri "o". 67, 3-13.

genitif : aning : Onun. 63, 22; 64, 14, 17; 61, 13; 114, 29r; 139, 14; 143, 14; 147, 8; 139, 20; 60, 14; 122, 23, 40; 123, 20, 21, 28, 32, 33; 124, 7, 20, 21; 23; 125, 16, 39; 126, 1; 142, 40; 122, 40; 123, 15; 126, 7.

Akk. anı : Onu. 67, 6; 111, 4; 122, 15; 123, 32; 124, 9, 29; 125, 24; 125, 11, 16, 17, 18, 19, 20; 137, 4; 139, 18; 163, 23r.

Dat. angar : Ona. 67, 5; 143, 6; 147, 5; 148, 14.

agar : Ona. 21, 13, 14.

aar : Ona. 67, 5; 113, 23; 131, 10r; 140, 8, 10; 142, 15.

anga : Ona. 145, 4; 121, 12, 13, ; 123, 4; 125, 8, 14, 33.

annga : Ona. 147, 10; 121, 18; 125, 27.

Lok. anda : Ondan. 61, 20; 65, 4; 117, 4; 122, 77, 4, 36; 125, 1, 3; 138, 3; 140, 10, 139, 12.

Abl. andan : Ondan. 61, 15; 53, 13; 67, 7/113, 22;

122, 18, 37; 124; 11, 18; 26; 148, 6; 151, 8, 9, 11; 138, 2; 140, 2, 4, 14; 141, 7.

Ekuatif : ança : Ona göre, o kadar, ona kadar.

Çoğul şekilleri :

Nom : anlar, alar : Onlar. 67, 9; 68, 3/147, 5; 128; 29; 128, 30; 113, 19; 122, 38; 122, 38; 123, 27, 28; 126, 16.

Gen. : anlarning, alarning : Onların. 67, 10; 123, 29.

Akk. : anlarını, alarnı : Onları. 67, 12; 68, 4/147, 4; 122, 7.

Dat. : anlarga, alarga : Onlara. 67, 11/122, 35; 123, 1; 126, 16; 122, 19 f.

Lok. : anlardan : Onlardan 67, 13/141, 17.

yalguz ol : Yalnız o. 64, 24.

"o" ile ilgili diğer belgeler : (daima özne olarak).
yollarıngnı ol başladı : Yolunu açtı (hazırladı).
141, 1.

ol bolgay sizge nişan : Bu size nişan olsun. 122, 4.
arı Augustin ol alay aytır : Aziz Augustin şöyle diyor. 123, 15.

ol boluşsun bizge ata : Tanrım, o bize yardım etsin. 122, 10; 123, 9.

Genetif olarak değişik kullanımlar için belgeler :
aning, anıngnı : Onların. 62, 1-2.

köktegi hanlık alarning-dır : Gökteki hanlık onlarındır. 123, 29.

Ablatif için örnekler :

andan kattı : Ondan kuvvetli. 122, 18.

andan yamanrak : Ondan kötüsü. 63, 13.

bahtlı canıng andan tındı tolu-kılı : Şanslı canın
bunun sayesinde şifa buldu. 140, 4.
andan başka : Ondan başka. 138, 2.
andan ulam : Onun sayesinde. 148, 6; 137, 20; 140,
2.
yer belirteci olarak : oradan. 122, 37; 124, 18, 16;
151, 9, 11.
zaman belirteci olarak : Bunun üzerine, bundan
sonra, o zamandan sonra. 140, 14; 143, 12.
andan songra : Ondan sonra. 124, 11.

olça (M.) : Savaş ganimeti. 147, 12.

oltur-; olturu : Oturmak. 148, 11; 50, 9-11; 127, 30; 140, 18.

olturguç : Koltuk, sandalye. 100, 30; 50, 12.

olturguz- : Oturmak.

öz angında olturguzdı : O (senin) sağına oturdu.
141, 4.

olturt- : Oturtmak.

olturttı öz-öz ongında : O (seni) sağ tarafına oturt-
tu. 140, 16.

ong : 1. sağ taraf. 77, 12.

ong kolu : Sağ kolu. 143, 17.

ongında : Sağında. 140, 16; 141, 5.

atanıng ongında oturup-turur : Babanın sağın-
da oturuyor. 148, 11.

2. İyi, selâmet. 148, 7; 141, 3.

ters sözler, ong söylemez : Ters söyler, lütûfkâr
söylemez. 161, 32 1.

ong-, -ar : Sararıp solmak. 35, 5-6.

ongaldı : Şifa buldu. 115, 11 m .

ongalt- : İyileştirmek. 137, 12.

agrığımıznı ongaltgıl : Hastalıklarımızı iyileştir.
137, 12.

onglık : Şifa, sağlık, selâmet. 137, 8.

opea : Bk. közsiz.

oprak : Elbise. 30, 13; 101, 31; 101, 3.

or : Çukur, hendek. 160, 27 1.

orbu : Taş fırlatan sapan. 160, 26 1.

orda : Belediye (?), köy yeri (?). 90, 19.

organa (Hr.) : Organ. 139, 13.

orman : Orman. 79, 4.

orna-, (-r) : İkamet etmek. 115, 35r.

oroz : Bk. roz.

orta : Orta, tarz.

orta küz ay : Orta güz ayı. 72, 16.

orta kış ay : Orta kış ayı. 72, 19.

orta kılı : Normal olarak, alışıldığı gibi. 59, 18.

ortak : Ortak. 97, 20.

oruç : Oruç. 125, 23, 29, 10.

oruç tut- : Oruç tutmak. 29, 8-9.

orun : Yer, mahal. 143, 18.

osal : Tembel, ihmalkâr. 131, 2r.

men tengrining işine osal boldım : Ben Tanrı'nın işini ihmal ettim. 117, 17r.

osta : Bk. usta.

oş : (Yorum kelimesi) İşte.

oş ol rahiminge göre : İşte, herkese (senin) merhametine göre. 144, 17.

oşka- : Bk. okşa-.

ot : 1. ot, yabanî bitki. 78, 16.

2. Sebze. 82, 12.

3. İyileştirici ot, ilaç, melhem. 35, 10; 83, 24; 87, 2.

ot : od, ateş. 125, 29; 137, 22; 71, 5; 143, 3.

otaçı : Hekim. 87, 17.

otala-, -r : Şifa vermek. 35, 7-9.

otalamak : Otlak, mera. 78, 17.

otluk : Yiyecek (belki sebze). 79, 19.

otraç : Küçük ada. 115, 16 1.

otuz : Otuz. 120, 10.

ovdarı : Yere, sırtüstü.

ovdarı yihıldım : Sırtüstü yıkıldım. 113, 14.

ovrula : Gizlice. 60, 19.

ovrun : Gizli. 60, 19.

ovşa- : Bk. okşa-.

ovuç : Avuç. 95, 27.

ovul : Bk. ogul.

ovulduh : Balık yumurtası. 150, 30 1.

ovus (R.) : Çavdar. 110, 11.

oyın : Oyun. 32, 8.

oyınçı : Oyuncu, çalgıcı. 89, 13.

oymak, oymah : Yüzük. 84, 27; 115, 27r.

oyna-, -r : Oynamak. 32, 15-17.

oynaş, oynaş : Oynaş, yavuklu. 97, 19.

oynaş-siz : Siz bir oynasınız. 114, 21r.

oyov : Uyanık.

uyuy-mı-dır oyov-mı-dır : Uyur mu uyanık mı?

115, 25 1.

oyovla-, -r : Hakketmek, oymak. 162, 26r.

oyul- : Batmak, oyulmak.

yer oyuldu : Yer oyuldu. 115, 9 1.

oz- : Asmak, öne geçmek.

barçalarını ozdın : Hepsinin önüne geçtin. 142, 6.

ozav : Geçmiş.

ozav kün : Evvelki gün. 114, 8r.

— Ö —

öbüge : Dede. 114, 22r.

öceş-, -ir : Yarışmak. 114, 5-6r.

öç : Öç. 131, 6r.

öç al- : Öç almak.

ogulung öçin kaçan alsa : Eğer oğlun öcünü alsa.
142, 8.

öç alguçı : öç alıcı. 131, 7r.

öçü- : Tahrik etmek, kışkırtmak. 164, 12r.

ög-, öv-; över, övger : Övmek. 145, 16; 147, 5; 151, 1.
frişteler ırlarlar övgerler tengerni : Melekler şarkı
söyleyip Tanrı'yı överler. 122, 8; 141, 14; 143, 2;
144, 10.

öğünç, öygünç : Övgü.
ataga öğünç ... bolsun : Babaya övgü olsun. 151,
17.
öğünç ber- : Birine övgüler yağdırmak, pohpoh-
lamak. 141, 9.
öygünç ırı : Mersiye. 137, 18.

ögür- : Ögürmek. 114, 23 1.

ögüz : Irmak. 26, 19.

ögüz : Öküz. 107, 25.

öktem : Gururlu, kibirli, azametli. 131, 26 1; 143, 20.

öktemlen-, -ir : Gururlanmak.
öktemlenir : Gururlanır. 160, 23 1.

öktemlik : Gururluluk. 131, 25 1 .

öktün- : Gücendirmek, gurur kırmak, rencide etmek. 39, 2-3.
öktünmek : Hakarat, tahkir. 39, 4.

öl-, (-er) : Ölmek (=hovar-, kırıl-). 124, 20; 139, 15; 142, 4,
7; 34, 1-2; 142, 2.

ölç-, ölçer : Ölçmek. 34, 20-22.

ölçe : Ölçü. 34, 23.

uzun ölçe : Uzunluk ölçüsü. 75, 24.

öldür-, öltür-, (-ür) : Öldürmek. 122, 15; 125, 35; 126, 9, 25;
138, 16; 143, 10.

kişini öltürmegil : Öldürmemelisin. 132, 5 1.

öltürül- : Öldürülmek. 139, 14.

ölü : Ölü. 148, 18; 77, 25.

tirilerni ölülerni yargulama : Ölülere ve dirileri
yargulamak için mahkeme kurma. 148, 12.

ölüm : Ölüm. 125, 30; 126, 2; 137, 17; 139, 16; 144, 14; 148,
10; 159, 3 f., 4.

ölümlüh : Ölümlü. 145, 13; 157, 2.

ömed (F) : Ümit. 70, 14.

ön : Ön taraf, ön.

tengeri önünde : Tanrı önünde. 124, 31.

ön-, (-er) : Bir şeyden ortaya çıkmak.

(arı tın) kim ata ovuldan öne durur : Baba ve
oğuldan ortaya çıkan (kutsal ruh). 149, 14.

öng : Bk. ön.

öngü : Çıplak, yalın; yalnız, biricik. 160, 5 1.

öp-, (-er) : Öpmek. 124, 13, 18; 126, 16; 38, 23-25.

öpmek : Öpme. 38, 26.

öpke : Akciğer (?) 120, 21; öfke : 30, 14; 131, 4r; 138, 12.

öpkele-, (-r) : Öfkeliendirmek. 30, 11-13 .

öpkelmekçi : Öfkeli. 132, 13 1.

örgüz-, (-ür) : (koyunları) otlağa salmak.
örgüzür-men : Otlatırım. 163, 18r.

örken : Urgan. 126, 23; 114, 17 1.

örleş : Tepe. 78, 18.

örs : Örs. 84, 13.

örtli : Alevli.

örtli tamuk : Ateşli cehennem. 117, 3.

örümçik : Örümcek. 115, 21r.

ös- : Yetişmek, gelişmek.

taş tavga kim bitip östi : Dağ gibi büyüyen taş...
143, 8.

öskür-, öskürü : Öksürmek. 55, 19-20.

öskürmek : Öksürük. 55, 21.

öşeng : İnatçı, dikkafalı. 162, 11r.

öte : Arasından, içinden, tesirli, şiddetli, sert.

eki karın öte kördi mengü yarılılık tengrini : İki
karın arasından ebedî nurun Tanrı'sını gördü. 151,
8.

ötkek : Öksürük. 115, 10r.

ötli : Ödlü, şafralı.

ötli sirke : Ekşi sirke. 143, 10.

ötmek, ötmekçi : Bk. etmek, etmekçi.

ötrükçi : Yalancı, yalan. 99, 17.

ötünç : Ödünç. 35, 30.

ötünçe ber- : Ödünç vermek. 35, 27-29.

öv- : Bk. ög-.

övdü : Övgü. 145, 3.

övdür- : Övülmek.

övdürgen ana : Gıpta edilen ana. 144, 8.

övger : Bk. ög-.

öven-, üren-, (-ür, -ir) : Öğrenmek. 5, 18-20.

til üren- : Dil öğrenmek. 121, 25.

övert-, üret-, (-ür, -ir) : 1. Öğretmek. 17, 9-11.

ave kimge ... us övretmiş tengri tuvğan söz : Hav-
va, sana Tanrı'nın sözleriyle bilgeliği öğreten... 143,
13.

Jesus Christus buyurur üretir bizge evangelim
içinde alay aytır : İsa bize emretti ve öğretti ve İn-
cil'de böyle dedi. 123, 10.

2. Teşvik etmek, akıl öğretmek, yol göstermek. 8,
15-17.

tengri bizni üretti : Tanrı bize yol gösterdi. 159,
8 r.

öyük : Değirmen taşı. 115, 42 1. mk. övüt-.

övün-, övnir : Övünmek. 160, 22 1. mk. ög-.

övünçlü, övünçli : Övgülü. mk. ögünç.

övünçli (-ü) tabunmak : Övgülü tapınmak. 148,
15.

övüt- : 1 (Öğütmek) silmek, temizlemek.

kensini(ng) kanlı teri (tü)şti yerge, frişte kelip
övütti : Kendisinin kanlı teri yere düştü, melek ge-
lip temizledi (sildi). 126, 13.

öygünç : Bk. ögünç.

öz : Öz, kendisi (=kensi, kendi; öz kensi, öz-öz).

Attribut olarak : 151, 2, 15; 159, 2.

öz bavursaking Jesusnı : Senin çok sevgili İsa'nı.
142, 4.

öz ongında : Kendi sağında. 141, 5.

öz nezik boyung : Kendi nazik vücudun. 149, 4.

öz yazuhı : kendi günahı. 124, 27. (=kensi yazuhı).

öz kensi : Kendi.

tengri öz kensi algışlar : Tanrı kendisi (onu) kut-
sar. 141, 7.

öz-öz : Bizzat, kendi.

öz-özing körüp-turganda : Kendisi görüp durur-
ken. 143, 9.

çohrah öz-özinden ... ahaturur : Kaynak kendi-
liğinden akar duru. 145, 9.

öz-özumden tuvurdum : Ben kendimden doğur-
dum. 132, 26r.

öz-öz ongında : Bizzat kendi sağında. 140, 16.

özden : Hür, asil. 98, 1.

öze : Aracılığıyla, yüzünden.

küsenç öze : Hasretlik yüzünden. 137, 5.

yolunganlar haç öze : Haç sayesinde kurtulanlar.
147, 16.

özge : Diğerleri, başkaları. 68, 5, 9; 69, 24-25; 130, 7r.

özge kişi : Başka bir kişi. 132, 9 1.

özge sagıtlar : Diğer silâhlar. 126, 10; 126, 10; 117,
20 1.

özgeçe : Diğer bir suretle, başkaca. 162, 30 1.

özme : ? 164, 14 1.

— P —

palang (F.) : Leopar. 85, 15.

pan-şanbe (F.) : Perşembe. 72, 4.

pap (Hr.) : Papa. 121, 19; 125, 25.

papaz, bapas (Hr.) : Papaz. 124, 1 f.; 70, 12.

ulu papaz : Yüksek papaz. 142, 2.

pargal (F.) : Pergel. 86, 22.

pater nostar (Hr.) : Hristiyan kiliselerinde Hz. İsa'dan ha-
variler vasıtasıyla intikal etmiş olan dua: Pater Nos-
tar. 121, 27 f.

paygambar, peygambar (F.) : Peygamber. 123, 2; 126, 21; 70, 9.

peç (R.) : Fırın. 88, 19.

peşa (F.) : Sanat, meslek. 90, 1; 164, 7r.

peşman (F.) : Pişman. 42, 9.

peşman bol- : Pişman olmak. 42, 7, 8, 10.

yazuktan peşman olmak : Günahlardan dolayı
pişmanlık. 70, 20.

peygambar : Bk. paygambar.

piroza (F.) : Firuze taşı, türkiz. 93, 19.

pil (F.) : Fil. 108, 9.

pistak (Yun.) : Antep fıstığı. 106, 19.

piş : Bağırma, çağırma. 163, 28r.

piyala (F.) : Bardak, tas, kupa. 104, 14.

profet (Hr.) : Peygamber. 151, 12.

psalmo (Hr.) : Kilise manzumeleri (dinî şarkılar, ilâhiler). 137,
4.

— R —

rahim (A.) : Rahim, acıyan. 144, 17.

rañçılık : Kehanette bulunma.

rañçılık et- : Kehanette bulunmak. 8, 21-23.

rang (F.) : Renk, boya. 88, 9; 92, 24, 25; 54, 12.

rang-i-lak : Cila yapmakta kullanılan bir çeşit reçine. 81, 8.

ravand (F.) : Ravent kökü. 81, 28.

raygan (F.) : Bedeva, karşılıksız.

raygan al- : Bedeva almak. 140, 5.

raziyana (F.) : Rezens kökü. 107, 8.

rebe (A.) : Haraç, faiz. 75, 12.

roz, oroz (F.) : Talih, baht, kader. 26, 11.

rusi (F.) : Rus(ca).

rusi ketan : Rus keteni. 92, 13.

rustai (F.) : Köylü, köye has. 98, 25.

— S —

sa : Bk. sag.

saadat (A.) : (Küçük değnek?). 88, 16.

saar : Utanma.

saarga tuştı : Utandı. 151, 10.

saarla-, (-r) : Utanmak, mahcup olmak = **emen-**. 164, 3 1.

saarlap : Utanarak, mahcup. 60, 9.

saat, sahat (sagat?) : Saat. 71, 16.

saban : saban. 79, 9.

saban temir : Saban demiri. 130, 25r.

saban yeri : Tarla. 130, 28r.

saban sür- : Saban sürmek. 7, 20-22.

sabançı : Çiftçi. 130, 27r.

sabur (A.) : 1. Sarı, sabur otu. 82, 21.

2. sabır, dayanma.

sabur et- : Sabretmek, dayanmak. 123, 30.

saburluh, sabırluk (A., T.) : Din uğruna canını feda etme. 123, 30.

saburluh et- : Din uğruna canını feda etmek. 123, 28.

saç : Saç. 94, 9.

saç-, -ar : (Tohum) saçmak, ekmek. 113, 23; 50, 18, 20.

saçak : Saçak. 103, 5.

sadaf (F.) : Sedefotu. 106, 22.

sadaga (A.) : Sadaka. 121, 18; 70, 16.

safar (A.) : Sefer. 56, 14.

safar ay : Sefer ayı. 72, 10.

sag, sav : 1. sağ, sağlık, sıhhat.

sav bol- : İyileşmek. 124, 37; 125, 15.

sagsız : Sağlıksız, hastalıksız. 76, 23; 99, 1.

2. sağ (taraf).

Christus turur atasının sa-kolında : İsa babasının sağında duruyor. 122, 17.

sagak : Şafak. 95, 2.

sagın-, (-ur, -ır) : 1. Düşünmek, hatırlamak. 126, 1, 3; 13, 5-7.
sagınsa-men bahasız kanını : Eğer onun kıymet
biçile-meyecek kanını düşünürsem. 149, 1.

2. Birşeyi kastetmek, inanmak, demek. 121, 20; 42,
3-5.

ol sagınır: emdi men arı-men : O, şimdi arılaştım
diyor. 125, 29.

sagınmak : Hatırlamak. 8, 18; 42, 6.

sagınç : Düşünce. 121, 5; 123, 19; 13, 8; 141, 8, 12.

sagındır-; sagındırı : Hatırlamak. 8, 15-17.

sagış : Niyet.

almazlıkga sagış etti : Evlenmeye niyet etti. 151,
11.

sagışa- : Niyet etmek.

sagışay-dır-men : Niyetleniyorum (niyetim var).
163, 32 1.

sagışla- : Düşünmek. 125, 20; 126, 14.

kim anı burun sagışlasa, ol uyalmaz : Onu önce
düşünen, utanmaz. 125, 21.

sagıt : Alet, edevat. 126, 3, 6, 7, 8, 9, 10.

sagıtlan-, -ur : Silâhlanmak. 8, 7-9.

saglık : Sağlık. 75, 26.

saglık bile : Sağlıklı. 64, 4.

sagrı, savrı : Deri. 91, 15; 113, 10 .

sah : Uyanık. 164, 22r.

sahat : Bk. saat.

sahav (M.) : Kekeleyerek. 163, 9r.

sahtiyan (F.) : Sahtiyan deri. 86, 8.

saka : Saka kuşu. 109, 26.

sakal : Sakal. 96, 25.

sakal yülüçi : Berber. 86, 27.

sakız : Sakız. 81, 9.

sakla-, (-r) : Saklamak, korumak. 11, 1-3.

saklan-, (-ur) : Saklanmak, korunmak. 11, 5-7.

saksızlık : Zayıflık, hastalık, sağlıksızlık. 76, 1.

salam (R.) : Selam. 103, 26.

salam ber- : Selâm vermek. 52, 24-26.

salamatlık (A.T.) : Selâmetlik, sağlık, sıhhat.

salamatlık-bile : Selâmetle. 64, 8.

salç (salh) : Adaçayı. 106, 24.

salın-, (-ır) : Salınmak.

salınır-men : Salınıyorum. 164, 27 1.

salkum : Üzüm (salkımı). 131, 6, 1.

salkun : Esinti, rüzgâr. 71, 2; 131, 2 1.

yaman salkun : Fırtına. 130, 27 1.

samala (R.) : Talihsizlik. 83, 15.

samuk : Etli kökleri yenen bitkiler. 106, 29.

san : Sayı. 36, 24.

yıllar sanı : Bin yıl. 73, 2.

sana-, (-r) : Saymak, hesaplamak. 36, 21-23.
sanar takta : Hesap tahtası. 80, 8.
sanç-, (-ar) : Delmek, delip geçmek. 41, 23-25.
sarp süngü kövüsin sançıp : Sert süngü göğsünü delip... 147, 3.
sançış : Savaş, çatışma. 100, 3.
sandıra- : Azmak, kudurmak, kendinden geçmek. 163, 25 1.
sap- : Birinden ayrılmak (üstünlük sağlamak). 143, 18.
sar : Doğan, akbaba. 109, 10; 109, 11.
saraf (A.) : Sarraf. 80, 2.
saray (F.) : Saray. 78, 26.
sarhıt : Artık, geri kalan. 114, 14r; 143, 16.
sarhıt-, (-ır) : Damlatmak. 163, 12, 1 .
sarı : Sarı, safra. 92, 32.
sarı : Karşı. 65, 20; 118.
sarınçka : Çekirge. 114, 11r.
sarmısak : Sarmısak. 107, 4.
sarov : Mide.
sarovum kaynay-dır : Midem yanıyor. 161, 26 1.
sarp : Sert, sarp. 147, 3.
sarpan : Masa örtüsü. 104, 11.
sarrakine : Sarımsı, az sarı.
sas : Sis, buhar. 160, 38 1 .

sası : Sası, kokmuş. 124, 17; 151, 15.
sası-, (-r) : Sasımak, çürük kokmak, fena kokmak. 124, 5; 12, 23; 41, 9-10.
sasımış : Kokmuş. 76, 24.
kim sasır : Kim kokuyor? 61 u.
ol kensi yazukından asrı yaman sasır : O kendi günahından daha fena kokar. 124, 20.
sat-, (-ar) : Satmak. 56, 2-4.
satmak : Satış. 56, 5.
satka- : Hasta etmek? Hakaret etmek? 163, 13.
satov : Satış, ticaret.
satov eter-men : Satış ederim. 111, 25.
satuhçı : Satıcı. 91, 6.
satuk, satuh : Satış, satın alma. 91, 4; 56, 5.
satun : Ticaret (yalnız şu ifadelerde kullanılır).
satun al- : Satın almak. 21, 16-18.
satun almak : 'Satın alma' 21, 19.
sav : Bk. sag.
savda (A.) : Karasevda.
savrak : İçki tası. 163, 14 1.
savrı : Bk. sagrı.
savsar (F.) : Sansar ve derisi. 85, 5.
savuk, savuh, suvuk : Soğuk, soğukluk. 77, 19; 25, 6.
say : Sığ. 115, 33 1.

saz : Batakılık. 151, 15.

saz (F.) : Sada, ses. 50, 4.

sazagan : Yılan, ejderha. 108, 29; 108, 12.

sebep : Sekiz. 120, 23.

segiz : Sekiz. 120, 23.

sekir-, sekirü : Sekmek, sıçramak. 53, 11-13.

sekirmek : Sekme, sıçrama. 53, 14.

sekizinci : Sekizinci. 122, 22.

semir-, -ir : Semirmek, yağlanmak. 119, 31.

semiz : Yağ. 77, 6.

sen : Sen. 66, 13; 128, 16, 26; 131, 24r; 142, 1, 5; 147, 15; 163, 23r, 66, 13-18.

Gen. : sening : Senin. 36, 11; 123, 17, 18, 19; 125, 17; 126, 27, 28, 34, 35.

substantiv olarak : sening, seningni : Seninki. 67, 26-27.

Akk. : seni : Seni. 66, 16; 116, 8; 132, 22r; 139, 21; 111, 3.

Dat. : sanga : Sana. 66, 16; 145, 4; 147, 13; 125, 2, 4, 5; 137, 10.

saga : Sana. 29, 3; 124, 23.

saa, sa : Sana. 66, 15; 1409, 12; 141, 4; 143, 19; 144, 3; 138, 5, 6; 139, 15, 22; 140, 1, 9, 11, 12; 141, 4, 11; 142, 14, 17; 143, 3, 12, 19; 144, 3.

Lok. : sende : Sende. 142, 14, 19.

Abl. : senden : Senden. 66, 18; 143, 7, 22.

“sen” in diğer kullanış şekilleri :

ay sen : ay sen! 66, 17.

sen tın atam : Sen benim ruhanî babam. 121, 9.

sen ağırîh kişi : Sen hastalıklı kişi. 125, 15; 124, 37.

ave sen kız : Havva, sen bakire. 139, 3; 141, 8; 143, 1.

seng : buz-topağı. 115, 14r.

sengir : Açı, köşe.

sengir tav : Kayalık, dağlık kesimin ön kısmı. 119, 15.

sergek (M.) : Uyanık. 164, 23r.

sergiz-, (-ır) : Evcilleştirmek, eğitmek. 160, 21 1.

seriv : Ehli, uysal. 161, 25 1.

serövün (M.) : Serin. 115, 37 1.

serpildi : Serpinti. 162, 10 r.

sesken-, -ir : Korkmak.

seskenir-men, seskendim : Korkarım, korktum. 111, 1-2.

seskendir-, serskendirri : Korkutmak.

seni seskendirri-men : Seni korkuturum. 111, 3.

anı seskendirdim : Onu korkuttum. 111, 4.

se-şanbe (F.) : Salı. 72, 2.

seş-, -er : Çözmek, bağını açmak. 19, 1-3.

seşmiş : Çözölmüş. 77, 27.

sev-, söv-, söy-, sever, söver : sevmek = tile-. 131, 22r; 122, 26, 28, 29; 123, 11, 15, 17, 18, 20, 21, 22, 29, 32;

132, 1 1, 101; 138, 13; 139, 4, 8; 149, 1; 150, 1, 2; 5, 1-9; 142, 6.

ol meni söver : O beni sever. 123, 14.

söver kişi : Sevimli kişi. 98, 10.

sövmek, söymek : sevmek, sevgi, aşk. 123, 13, 25; 149, 8, 5, 11.

sevmeklik, sövmeklik, söymeklik : Sevgi. 126, 7; 144, 11 (Bu kelimelerin yerini daha sonraları "söyüşlih" almıştır).

tengri sövmekligi : Tanrı sevgisi. 70, 19.

sevün-, sövün-, sövin-, söyn; -sevünür, sövünür : Sevinmek. 121, 22; 123, 21, 32; 124, 13; 151, 16, 27, 2-4; 140, 4; 142, 8.

sevünür kişi : Sevinçli kişi. 98, 14.

ulu sövünç sövündiler : Büyük bir coşkuyla sevin-diler. 123, 5.

sövünmek : Sevinme.

seyrek : Seyrek, büyük aralıklarla. 74, 17.

sez-, -er : Sezmek. 51, 20-21.

yüsüp kızının bollaşmışı sezdi-ese : Yusuf, kızının hamile olduğunu görünce... 151, 10.

sezmek : Sezme, seziş. 51, 23.

sıçkan : Sıçan, fare. 108, 22.

sığın-, sını-, -ır : Sığınmak.

sana kertlep kim sı(g)ınır : Sana kim samimiyetle (dürüst kalplilikle) sığınırsa... 137, 10.

sığınç, sınıç : Sığınma. 137, 9.

sıgır : Sığır. 107, 25.

sıgırçık : Sığırçık (kuşu). 109, 23.

sıgıt : Matem. 143, 5.

sıh- : Bk. sık-.

sıhan- : Kol yenini sıvamak.

sıhandı : Kollarını sıvadı. 161, 21 1.

sın-, sınıç : Bk. sığın-, sığınç.

sık : Sık. 74, 18.

sık-, sıh-, (-ar) : Sıkma, bastırma, sıkıştırmak. 52, 15-17.

sıhar-men : Bastırıyorum. 160, 37 1.

sıkrık : Haberci. 87, 20.

sıla-, (-r) : Sıvazlamak, okşamak.

sılar : Sıvazlıyor. 160, 13r.

elim sılay-dır : Elimi sıvazlıyor. 161, 14 1.

siltov (M.) : İftira, suçlama. 164, 2 1.

sın : Yazılı mezar taşı. 160, 24r.

sın- : Kırılmak. 143, 7.

sına- : Sınamak, denemek. 143, 3.

sınamak : Sınama, deneme. 126, 31.

sınal-, -ır : Sınalmak, denenmek. 117, 17, 1.

sınçla- : Gözlemek, göz önüne almak, düşünüp taşınmak. 117, 6 1.

sınduk : Bk. sunduk.

sındur-, -ur : Kırmak, parçalamak. 25, 14-15; 25, 16.

Öktemning müzin sındurgan : boynuzlarını kıran sen... 143, 20.

sınuk : Sınık, kırık.

sıpa-, (-r) : Okşamak.

sıpar : Okşar. 160, 14r.

sır : (uzun "ı" ile = *sızır*) sığır. 113, 3.

sır (A.) : Sır, giz, saklı olan. 142, 19.

sır-, sırrı : Üzerine bir şeyi sürmek, yağ sürmek. 161, 10, 1.

sırh : Sırık, olta sırgı. 164, 32r.

sırla-, -r : (ağaç) oymak, işlemek. 162, 27 1.

sırt : Dağ sırtı, tepe. 126, 12.

sıy : Şeref.

sıy tabuh : Haysiyet, namus ve saygı, hürmet. 145, 16.

sıy-, (-ar) : Uymak, yakışmak. 163, 14r.

sız- : Sızmak, akmak, eriyip akmak. 140, 10.

sızdı : Sızdı. 115, 4m.

sızgan kümüş : Erimiş gümüş. 143, 4.

sızgır-, sızgur-, (-ur) : Cızırdamak, ıslık çalmak. 52, 7-9.

sibürtki : Süpürge. 88, 21.

sidik : Sidik. 96, 12.

sik : Sik. 95, 17.

silevsün (M.) : Vaşak ve kürkü. 85, 8 .

sili : Saf, temiz, iffetli. 151, 6; 137, 14.

silk-, -er : Silkmek. 52, 4-6.

silkin- : Silkinmek. 163, 10 1.

sim-, -ir : Yutmak. 162, 11 1.

sindan (F.) : Zindan. 162, 25r.

sing-, -er : Sinmek, emilmek, masedilmek. 140, 10; 115, 14 1.

singir : Sinir. 96, 5.

singir- : Sindirmek, içine almak.

içip-tir-sen etezge singirip-tir-sen : Onu içtin ve vücudunda sindirdin. 142, 18.

singir-, singiri : Solumak. 114, 13 1.

siriş (F.) : Talihsizlik, müşkül durum. 131, 11 1.

sirke : Sirke. 130, 30 1; 143, 10.

siy : Sidik. 39, 8.

siy-, (-er) : Siymek, işemek. 114, 38r; 39, 5-7.

siz : Siz (2. çoğul şahıs) 66, 19; 128, 19, 28; 141, 4.

Gen. : **sizing** : Sizin. 66, 20.

Akk. : **sizni** : Sizi. 66, 20.

Dat. : (F.T.) 162, **sizge** : 66, 21.

Abl. : **sizden** : 66, 24.

"siz" : *in diğer kullanılış şekilleri:*

ay siz : ay sizl. 66, 23.

siz üçövge : Siz üçler. 145, 4.

skinçe (A.F.) : Marangoz? (marangoz mengenesi? Moğolcadan Farsçaya geçmiştir). 86, 25.

soçul-, suçul-, (-ur) : Soyunmak. 20, 22-24.

sogan : Soğan. 107, 5.

soh-, (-ar) : Sokmak, vurmak, çarpmak.

avzun artına sohup uyur : (köpek) burnunu altına sokup uyur. 120, 13.

sohti : Vurdu. 164, 31 1.

tamar sohar : Damar atıyor. 115, 21 1.

sohran-, -ır : Matem tutmak.

sohranır-men : Matem tutarım. 115, 6 1.

sohta : Kan sucuğu. 113, 20.

sok- : Bk. soh-.

sokur (M.) : Şaşı (?) tek göz? 99, 4.

sol : Sol, sol taraf. 77, 13.

solagay : Solak. 162, 4r.

solu- : Solumak.

soluy-dır-men : Soluyorum. 111, 27.

sonbul (A.) : Sümbül. 81, 24.

song : Son.

song zamanda : Sonunda, nihayet. 144, 12.

song küz ay : Son güz ayı. 72, 17.

songı, songu : sonı künde : Kıyamet gününde. 142, 8.

songı kündı : Son günde 148, 8.

songu yaz ay : Son yaz ayı. 72, 14.

songgur : Doğan, şahin. 109, 20 .

songra, songıra : Sonra. 62, 23.

kökge bardı, songra gelip ... : Göge çıktı, sonra geri gelip ... 159, 5.

(yazuhın) aythanda songra : Günâhını kabul ettikten (söyledikten) sonra ... 124, 28.

andan songra bir kelepen kişi keldi : Ondan sonra hastalıklı (cüzzamlı) bir kişi geldi. 124, 11.

İsim olarak.

songrasında : Ondan sonra ... 122, 15.

sor-, -ar : Sormak. 123, 17; 31, 1-3.

alay sordular herodes hannı : Onların hepsi herodes hanı sordular. 122, 39.

sovaş-, -ur : Savaşmak. 14, 18.

sovunçak : Ökçe. 96, 20.

soyurga-, soyurga- (M.) : Lütuf bahşetmek, rahmet eylemek.
tengri seni soyurgadı : Tanrı sana lutuf verdi. 151, 3.

soyurgamak, suyurgamah : Rahmet, lûtuf. 126, 33; 143, 11.

soyurgal (M.) : Lûtuf, ihsan, inayet. 143, 15.

soyurgat- : İnayet bulmak. 137, 6.

ave kız kim soyurgating : Havva, lûtuf bulan sen... 139, 5.

sök-, (-er) : Sövmek, küfretmek, tan etmek. 126, 24; 10, 1-3.
sökmek : Küfretmek. 10, 4.

sökül- : Sökülmek, ayrılmak. 160, 9r.

söküş : Namusuna dokunma, hastalanma. 61, 21.

söndür-, -ür : Söndürmek. 22, 4-6.

söv- : Bk. sev-.

sövek : Kemik. 95, 25.

sövlün : Sülün. 109, 22.

sövmeklik : Bk. sevmeklik.

sövün-, sövin- : Bk. sevün-.

sövünç : Sevinç. 122, 3; 123, 34; 145, 1, 6; 151, 17; 139, 16.

ulu sövünç alıp andan : Büyük sevinçle alıp ondan. 151, 8.

ulu sövünç sövündiler : Büyük sevinçle sevindiler. 123, 5.

sövünç ay : Sevinç ayı.

sövünçle-, -r : Sevinç vermek, muştulamak.

mariamga sövünçledi : Meryem'e sevinçle haberi getirdi (müjdeledi). 151, 2; 8, 10.

sövünçlü : Sevinçli. 126, 33.

sövündirgiçi : Sevindirici, sevindiren. 131, 31r.

sövündür- : Sevindirmek.

barçalarını sövündürding : Hepsini sevindirdin. 138, 10.

sövüş : Dost, arkadaş. 5, 10.

söy-, söymeklik, söyün- : Bk. sev-, sevmeklik, sevün-.

söyüşlih : Karşılıklı sevgi. 144, 11.

söz : Söz. 117, 1, 3; 121, 6; 122, 6, 21; 123, 19; 124, 2, 24; 125, 37 f.; 126, 15; 137, 6; 138, 6; 139, 20; 145, 6; 151, 3, 7; 161, 24r.

teng(e)ri sözi : Tanrı sözü. 121, 22, 25, 27; 139, 17; 141, 17.

tanguş söz : Mucizevî söz, İncil. 121, 13.

sözley : Söz gibi. 142, 16.

sözle-, (-r) : Söylemek, demek. 32, 15-17; 127, 10, 11; 128, 14, 15, 17, 20, 21, 21f.

bügülerden ulam ol sözlep-turur : Peygamberler yoluyla konuştu. 148, 16.

ters sözler, ong sözlemez : Ters söyler, doğru söylemez. 161, 32.

ol kişi sözledi feriştege : Ol kişi meleğe söyledi. 124, 15.

sözlegen : Söz, kelime. 141, 12.

sözlemek : Söyleme, konuşma. 32, 18; 137, 21.

su : Su. 147, 3; 71, 3; 101, 16; 116, 14; 160, 6.

çokrak suvu : Kaynak suyu. 149, 3.

İssi su : Sıcak su, ılıca. 9, 19.

gülağ suvı : Gül suyu. 82, 20.

köne suvı, köne suvu : Civa suyu. 119, 3.

su-sıgır : Manda. 108, 20.

suçuh : Bağırsak. 95, 20.

suçul- : Bk. soçul-.

suf (A.) : Yün. 92, 4.

frangi suf : Frenk yünü. 92, 4.

sufra : Baca. 101, 23.

sufra (A.) : Sofra. 164, 12 1.

suh : Haris.

suh kişi : Haris kişi. 99, 20.

suhlan-, -ır : Harislenmek, göz dikmek. 16, 8.

özge kişinin nemesi suhlanmagıl : Kardeşlerinin sahip olduğu şeye göz dikme. 132, 9 1.

sukluk, suklık : Hırs, arzu, heves, nefis, bir şeye düşkünlük.
boy suklukı : Şehvet. 131, 29 1.

sultan (A.) : Sultan. 90, 7, 8.

sultan katunu : Sultan hatunu. 90, 21.

sun-, -ar : Sunmak, sarfetmek. 162, 2 1.

küç suna-dır-men : Güç sarfederim. 162, 16 1.

sındur-, (-ur) : Kırmak, parçalamak. 25, 14-15; 25, 16.

öktemning müzin sındurgan : Gururun boynuz-
larını kıran sen... 143, 20.

sunduk, sındık (A.) : Sandık. 91, 17; 100, 31; 104, 9.

sungira : Bk. songra.

surat (A.) : Suret, resim. 160, 1 1.

suruk : Sırık. 126, 10.

suruna (F.) : Zurna. 89, 15.

sus-, -ar : Su çekmek. 162, 17r.

susa- : Bk. suvsa-.

su-sıgır : manda. 108, 20.

sust (F.) : Çürük. 98, 28.

susun : İçki.

susun canını kim esirtir : Ruhu sarhoş eden içki.
140, 6.

suvlu : Kılçıksız buğday. 110, 22.

suvsa-, susa-, -r : Susamak. 51, 9-10; 140, 17.

tengrige ... susap-turup : Tanrı'ya susayıp durur.
142, 18.

suvsgan : Susamış. 51, 12.

suvssamak : Susama. 51, 11.

suvuk : Bk. savuk.

suvul-, -ur : Geri çekilmek. 161, 27 1.

sülük : Sülük. 115, 14m.

süngü : Süngü. 126, 9, 23; 147, 3.

süngülçe : Küçük süngü. 86, 31.

sür-, -er : Sürmek.

tüşman yek sen sürgül : Düşman şeytan(dır), sen
sür (defet)! 146, 2.

saban sür- : Saban sürmek. 7, 20-22.

sürt-, -er : Sürtmek. 58, 17-19.

sürü : Sivri.

anın uçu sürü-dir : Onun ucu sivridir. 114, 29r.

sürü çibin : Sivri sinek. 109, 1.

sürük : İnce yumuşak deri. 86, 7.

koy sürüki : Koyun derisi. 86, 9.

sürüv : Sürü. 114, 26r.

süt : Süt. 110, 12.

süyen- : Bir şeye dayanmak.

süyendim : Dayandım. 161, 23r.

süz-, (-er) : Süzmek. 16, 1-2.

süzer-men : Süzüyorum.

süzdüm : Süzdüm.

süzük : Süzülmüş, berrak.

süzük su : Berrak su. 116, 14.

şabat (Hr.) : Sahbat.

şabat kün : Çumartesi. 72, 6.

şaftalu (F.) : Şeftali. 106, 4-5.

şahar (F.) : Şehir. 78, 23.

şakar : Bk. Şeker.

şalgam (F.) : Şalgam. 106, 29.

şanbar (F.) : .

heyar şanbar : Hint hıyarı. 81, 10.

şaytan (F.) : Şeytan. 141, 2.

şeir (F.) : Şair. 131, 33r.

şeker, şakar (F.) : Şeker. 141, 16; 80, 22.

şeriyat (A.) : Hakim, şeriyat. 90, 14.

şirdak : Kuduz (atlarda beyin hastalığı). 100, 7.

şingar (?) (F.) : Zincifre, civa sülfidi (ufak tefek öteberi?). 83, 1.

şir-i-hişt : (Pamuk çiçeğinden yapılan kuvvet macunu). 81, 19.

şira (F.) : Şıra. 79, 17.

şiracı (F.T.) : Şiracı. 87, 31.

şiş-, (-er) : Şişmek. 31, 16-18.

şişmiş : şişmiş. 74, 28.

şişmek : şişkinlik, yumru.

şişe (F.) : Şişe. 104, 13.

şişik : Şişkinlik, şişmiş, yumru.

şişik ketken : Daha fazla şişmeyen. 75, 1.

şügür (A.) : Şükür.

şügür barçadan beyik tengrige : Şükür, hepsinden büyük Tanrıya. 122, 8.

tabak (A.) : Tabak. 104, 21.

taban : Taban (ayak). 96, 22.

tabanından tebesine degri : Başından ayağına kadar. 126, 21; 86, 6.

tabuh : Saygı, hürmet. 151, ad 17.

tabun-, (-ır) : Tapınmak, saygı göstermek. 151, 9; 132, 19r.

anlar angar kim tabunsın : ... ki, ona dua etmelidir. 147, 5.

tabunmak : Tapınma. 148, 15.

tabuş-, (-ır) : Tartışmak. 21, 11-12; 162, 4 1.

tabuvs- : Bulmayı dilemek.

itlenmişlerini tabuvsap : Yitirdiklerini bulmayı dileyerek. 151, 4 f.

taç, daç : Taç. 126, 23; 90, 18; 138, 14; 141, 4.

taf (A.) : Tef. 89, 14.

tafarik (A.) : Fark. 132, 1 r.

tafaruç (A.) : Eğlence. 164, 8 1.

tafaruçga : Eğlence olarak. 164, 8 1.

tafş (A.) : ?.

tafş et- : Bırakmak, vazgeçmek. 44, 11-14.

taftar (F.) : Defter, kütük, tutanak. 80, 5; 80, 14.

tag, tav : Dağ. 138, 3; 141, 1; 35, 31; 78, 4; 143, 7, 8.

taglar : Dağlar, dağlık bölge. 35, 32.

tagay : Dayı. 97, 16.

tagı : Bk. dagı.

tah (F.) : (Belki 't'si unutulmuş olabilir) taht.

tak (F.) : Tek. 73, 27.

tak- (tah-?); tagır : Takmak, asmak.

at tak- : Ad takmak. 37, 10-12.

takta (F.) : Tahta.

takta kanga : Tahta zemin. 101, 18.

sanar takta : Hesap tahtası. 80, 8.

yez taktası : Pirinç levha. 91, 20.

talal (A.) : Tellal, komisyoncu. 87, 25.

talaş-, (-ır) : Dalaşmak, kavga etmek. 111, 14.

talaşman : Dalaşan, kavgacı.

talaşman sözü : Nifakçının sözü. 117, 3.

tam : Dam. 101, 22.

tam-, (-ar) : Damlamak. 119, 9, 10.

tama (A.) : Tamah, aç gözlü. 131, 28 1.

tamak : Boğaz. 95, 1.

tamagın besle- : Beslenmek. 113, 22.

tamaker (A.F.) : Tamahkâr. 131, 27 1.

tamam (A.) : Tamam, tam. 12, 12.

tamam et- : Tamam etmek. 12, 9-11.

menim küsengenimni tamam etkil : Arzularımı yerine getir. 114, 32r.

tamam tügel : Tamamen mükemmel. 139, 19.

tamar : Damar. 95, 23; 115, 21 1.

tamaşa (F.) : Tamaşa. 89, 17; 89, 20.

tamha : Damga. 161, 22r.

tamu, tamuk, tamuh : Cehennem. 117, 3; 125, 5, 12, 13, 29; 144, 15; 147, 12; 159, 5.

tamuhdagılar : Cehennemdekiler. 125, 3.

tan-, (-ar) : İnkâr etmek, yalan söylemek. 36, 18-20.

tanda : Bk. tangda.

tang : Tan, şafak, gün doğumu.

tan erte : Sabah. 71, 18; 71, 19.

tang : Mucize. 122, 14; 143, 14.

tang (F.) : Eşya dengi. 88, 15.

tang- : Bağlamak, desteklemek = bavla-. 163, 16 1.

tang-sara : Şafak, tan kızılığı. 71, 29; 130, 32r.

tangda, tanda : Şafakta. 60, 2; 71, 27.

tangış- : Kızarmak, ateşlenmek. 163, 3.

tangışıp yatır : Alevlenmeye başlıyor. 163, 3 1.

tangla-, tanla-, (?), -r : Arayıp bulmak, seçmek. 15, 15-17.

seni tanlap-tur konuşğa : Seni evinde arayıp buldu. 139, 21.

tanglançık, tanglançih : Harikulade. 145, 19; 157, 6.

tangsık : Fevkalade, muazzam. 160, 10 1.

tanguş, tangış : Mucize. 151, 13.
tanguş sözü : Mucize sözler, İncil. 121, 13.

tanı-, tanır, tanur : Tanımak, görmek, bilmek. 125, 36; 14, 3-5.
tanur kişi : Bilgili kişi. 98, 9.
ovlum beyini tanımış : Oğlum beyini tanımış. 151, 10.

tanıklat-, (-ır) : Bildirmek.
men tanıklatır-men sizge ulu sövünç : Size büyük bir sevinci bildiriyorum. 122, 3.

tanla- : Bk. tangla-.

tanla-, (-r) : Hayret etmek. 138, 7; 34, 8-9.

tanglaş- : Bk. tanlaş-.

tanlaş-, (-ur) : İncelemek, denemek. 22, 14-16.

tanuk, tanık : Tanık. 123, 14; 55, 18.

tanukluk, tanıhlık : Tanıklık.
tanukluk ber- : Tanıtlamak, tanık göstermek, tanıklık etmek. 55, 15-17; 42, 21.
yalgan tanıhlık bermegil : Yalan tanıklık etme. 132, 8 1.

tap-, (-ar) : Bulmak. 122, 4, 27 f., 36; 123, 6, 18; 124, 6.
arı seni tabup-tur ham sili : O seni dürüst ve temiz buldu. 137, 14.

tapta- : Bastırmak.
taptar-men : Bastırıyorum. 114, 34r.

tar : Dar. 115, 31 1.

tar-ançubin (F) : Elhacı bitkisinden yapılan kuvvet macunu. 81, 19.

tar : Dar, 73, 27.

tarac (A.) : Taraça. 101, 25.

tarar : Bk. tatar.

tarazu, tarazü (F) : Terazî. 80, 3; 147, 11.

targat- : Dağıtmak.
kaygılarımızı sen targatgıl : Kaygılarımızı sen dağıt. 137, 12.

tarı : Darı. 110, 21.

tarıma : Düz olmayan, engebeli. 75, 4.

tarlov : Tarla. 130, 26r; 161, 6r; 162, 36r.

tart-, (-ar) : 1. Çekmek, sıkmak. 54, 5-7.
teğirmen tart- : Değirmen çekmek, tahıl öğütmek. 35, 14-16.
ayl tart- : Kemer sıkmak. 11, 24-25.
2. Dayanmak, sabretmek.
emgek tart- : Acılara katlanmak. 150, 3.

tartın-, (-ur) : Birşeyi tasarlamak. 30, 17-19.

tas 1 : Tas. 86, 30.

tas 2 : Kayıp yok olmuş.
tas bolmak : Kayıp. 138, 2.

tastar (F.) : Masa örtüsü. 104, 11.

taş : Taş. 122, 15; 143, 8; 78, 11; 101, 13.

acı taş : Şap, kan taşı. 81, 15.

taşı- : Taşımak. 162, 9 1.

taşak : Taşak. 95, 18.

taşaksız : Hadım edilmiş. 99, 10.

taşımak : Taşımak. 162, 9 1.

taşkarı : Dışarı, dışarda. 108, 60, 17; 60, 16.

taşla-, (-r) : Taşlamak.

kaçan anı taş-bile taşlar-idi : Onlar onu taşlar-ken... 122, 16.

taşkın : Dışarı, 22, 10; 60, 16.

tat-, (-ar) : Tatmak. 27, 18-20; 127, 4; 51, 6-8.

tatmak : Tad, tad alma, tadmā. 27, 21; 72, 25.

tatar : Tatar.

tatar til : Tatar dili. 162, 32r.

tatarça : Tatarca olarak. 122, 25.

tatıglı : Tatlı, lezzetli. 75, 2.

tatır-, (tattır-?) : Tattırmak. 140, 2.

anı bizge sen ta(t)ırgıl : Onu bize sen tattır. 139, 18.

tatlı : Tatlı. 122, 24; 141, 16; 149, 3; 150, 1; 161, 7 1; 74, 9; 125, 8, 9.

tatlı kılı : Sevimli yaradılışlı (iyi yaradılışlı). 60, 8.

baldan tatlı : Baldan tatlı. 139, 17.

tatlı ovling : Tatlı oğlun. 143, 9.

tatov, tatıg : Tat, lezzet. 76, 7; 113, 30.

taus (A.) : Tavus. 109, 21.

tav : Bk. tag.

tavuk, tavoh : Tavuk, horoz. 113, 5; 109, 16.

tavul : Fırtına. 115, 17 r.

tavus-, tuvus- : Tamamlamak, bitirmek. 115, 7-8 m.

tayak : Dayak, sopa. 139, 1.

taz : Dazlak. 99, 3.

tebe : Tepe. 94, 10.

tabanından tebesine degri : Baştan ayağa kadar. 126, 21.

teg-, tey-, (-er) : Değmek, dokunmak, ulaşmak, pay almak. 54, 2-4.

muradınga emdi teydin : Muradına şimdi erdin. 140, 18.

azıhga teyip-tur : Ulaştı, başardı. 132, 16r.

bir yügünç teysin siz üçövge : Bir ve aynı saygı erişsin siz üçünüze. 145, 5.

üstüngü orun saa teydi : Yüce mevki sana nasip oldu. 143, 18.

Jesusga övdü teydi : Övgü İsa'ya ulaştı. 145, 3.

alay bizge teydi ... tengri sözi : Tanrı'nın sözü bize böyle geldi. 142, 16.

boşov teysin yaşlı közge : Kurtarılma, yaşlı göze nasip olsun. 147, 14.

tegme : Deger, paha. 58, 11.

tegene : Tekne. 84, 21; 104, 28.

tegirmen : Değirmen. 35, 17.

tegirmen tart- : Değirmen döndürmek, tahıl öğüt-mek. 35, 14-16.

tegirmençi : Değirmenci. 35, 18.

tegirme : Değirmi, yuvarlak. 74, 2.

tegme : Her. 69, 7-9.

tegmek : Değer. 58, 11.

tek tek : Sık sık. 64, 23.

tek 1 : Boş, insan ve hayvanın bulunmadığı yer, sakın, sessiz.

tek tur- : Tekdurmak, uslu durmak, susmak. 55, 9-11.

tek 2 < terk : Hızlı.

teksir (A.) : Değiştirme, kâr, kazanç. 33, 17.

tekşi : Tekdüze. 141, 9.

tel-buga : Yular. 163, 1 1.

teli : Deli. 98, 22.

temen : Çuvaldız. 130, 32 1.

temeri : Temriye, iltihap.

neçik yara yahşı bolmaz içinden temeri çıkma-
yınça alay ... : Bir yaranın içinden irin çıkmadık-
tan sonra iyileşmediği gibi... 124, 36.

temir : Demir. 26, 17; 84, 8.

saban temir : Saban demiri. 130, 25 r.

temir mih : Demir çivi. 142, 2.

temirçi : Demirci. 84, 2.

ten : Bk. tın.

ten (F.) : Ten, et, vücut. 137, 6; 142, 16.

heç bütün yohadı teni : Vücudu (kırbaçtan dola-
yı) tamamen yara idi. 126, 22.

canıng ham tening : Canın ve ruhun. 142, 17.

mengü tengrining öz sözi keydi kuluning teni-
ni, ten ten-bile kut-karuvsap : Ebedî Tanrı'nın
kendi sözü, vücudun vücutla kurtulmasını dileyey-
rek bir kölesinin vücudunu girdi. 151, 4.

tenin tenni kim yarattı haça, temir mih kada-
dı : Vücut yaratan vücudu demir çivilerle haça rap-
tetti. 147, 1-2.

ten işi : Vücut işi, bedenî karışım. 139, 20.

ten al- : Etilenmek, insan olmak. 148, 8.

ten key- : Vücut bulmak. 151, 4 (=ten keyin-), 142, 16.

teng : Denk.

teng tabuh : Aynı saygı. 151, ad 17.

tengdeş : Aynı değerde, eşit değerde.

atanga tengdeş : Babana denk. 144, 17.

üç tengdeş : Üç denklik, yani üç birlik. 151, ad 17.

tengrilik : Tanrılık, ilâhî.

tengrilik us : İlâhî akıl. 141, 13.

tengiz : Deniz. 139, 9; 78, 3.

tengizde yür(ü)- : Denizde kayıkla gitmek. 36, 2-5.

tengiz yeli : Deniz yeli, güney rüzgarı. 131, 3 1.

tengri, tengeri : Tanrı. *Gen.* : Tengerning (=tengrining)
Akk. : Tengerni. 117, 17, 20; 121, 17, 23; 122, 6,
8, 9, 13, 14, 21, 29, 30; 123, 8 t., 11, 12, 15, 17, 19,
20, 21, 22, 23, 25, 26, 29, 30, 31, 33; 124, 3, 4, 6,
20, 22, 24, 27, 29, 31, 32; 125, 7, 19, 25, 26, 28, 32,

34, 40; 132, 1 f., 137, 4, 5, 9, 13; 139, 8, 12, 19, 22, 140, 3, 10, 17; 141, 14; 142, 3, 15, 17; 143, 2, 3, 12; 144, 5; 145, u; 147, 8, 15; 148, 3, 4, 5, 8, 15; 151, 3, 6, 8; 159, 1, 7, 8; 70, 6; 132, 2 1; 132, 28r 140, 15; 141, 7; 142, 10, 1 9; 143, 6, 13, 15; 147, 5; 115, 20, 1.

tengri sövmekligi : Tanrı sevgisi. 70, 19.

bey tengri : Bey Tanrı. 121, 2, 7, 9; 126, 33; 144, 3.

beym tengeri : Beyim Tanrı. 122, 19, 20.

beymiz tengeri : Beyimiz Tanrı. 122, 22; 123, 10.

ata tengri : Tanrı baba. 140, 19; 148, 1.

tengiri ata : Baha Tanrı. 145, 3.

teng(e)ri sözi : Tanrı sözü. 121, 22; 139, 17; 1241, 17; 142, 16.

tengeri söz : Tanrısal söz, İncil. 121, 25, 26.

tengrilik us : Tanrısal akıl. 141, 13.

tengu : Bk. tingu.

tenli : Vücutlu.

aning sözi ten işi-siz tenli boldı : Vücudun bir işi olmaksızın kelimesi vücut buldu. 139, 20.

tepret-, (-ur) : Harekete geçirmek. 35, 19-21.

tepretmek : Hareket etme. 35, 22.

tepsi : Tepsi. 105, 14.

ter : Ter. 126, 13; 96, 27.

terçe : Tez, çabuk. 121, 24.

kelingiz terçe : Çabuk geliniz. 122, 35.

terek : Ağaç. 147, 7; 78, 14; 89, 2; 105, 16.

terek tik- : Ağaç dikme. 42, 11-13.

Terek tikmek : Ağaç dikmek. 42, 14.

tereng : Derin. 115, 32 1.

terge- : Tetkik etmek, araştırmak. 160, 35r; 162, 3 1.

teri : Deri. 95, 16.

eriklegen teri : Tabaklanmış deri. 111, 13.

teri ton : Kürklü elbise. 85, 17; 101, 4.

terk : Hızlı, çabuk, tez. 77, 14; 59, 16.

terkey : Tez, çabuk. 63, 14.

terklep : Çabucak. 65, 19; 59, 13.

terle- : Terlemek. 113, 22.

terme : Kutsallık. 138, 2.

ters : Ters. 161, 28 1.

ters sözler : Ters konuşuyor. 161, 32 1.

ters (Tic.) : Bir çeşit bez. 92, 6.

tesnif (A.) : Kalem alma, şiir yazma. 131, 34r.

tesnif etti : 'yazdı' 92, 6.

teşik : Deşik. 26, 16.

teşmek : Çukur. 103, 16.

tetik : Akıllı, zeki, bilge.

bilge tetik kişiler : Akıllı ve bilge kişiler. 117, 1.

tetik salomon : Bilge Süleyman. 124, 26.

tey- : Bk. teg-.

teyin : Sincap. 85, 1.

kara teyin : Kurşunî sincap.

teyir-, teyirü : Ulaştırmak, yönetmek, nasip aldirtmak.
yemişing bizge teyirding : Yemişini bize ulaştırdın. 137, 2.
asroving bizge teyirgil : Bizi koru. 141, 3.
miskini bahtga teyirgen : Alçak gönüllüye rahmet verdin. 143, 20.
muradımızga teyire : Muradımıza erdire. 144, 19.
hak teyir- : Ödemek. 49, 16.

teyiş- : Saygı sunmak, arz etmek, sunmak (ulu bir kimseye hediye sunmak).
anınğ üçün keldik ol hanga teyişmege : Han'a saygı sunmaya geldik. 123, 1.
teyişdiler altun miron tımean : Ona altı mür ağacı buhur sundular. 123, 7.

teyişli : (alın yazısıyla) belirlenmiş, gerekli, mecburî. 138, 2.

teyre : Çevre. 78, 21.

tez (F.) : Tez. 77, 14; 98, 8.

tezigin- : Dönmek.
başım tezgindi : Başım döndü. 161, 13 1.

tıha-, (-r) : Tıkamak. 24, 5.

tılmaç : Bk. tolmaç.

tılta- : Bahane olarak göstermek.
tıltağan söz : Bahane söz. 162, 17 1.

tım : Sakin.
tım boldı : Sakin oldu. 55, 6.

tın : Sessiz, sakin.
tın yer : Dinlendirilmiş toprak. 162, 35r.

tın : Zekâ, ruh. 123, 8; 123, 12; 140, 6, 8; 161, 7 1; 96, 23; 130, 18 1; 140, 7; 141, 17.

tın israhel : Rûh-u İsrail. 142, 10.

tın ata : Vaftiz babası, papaz. 121, 3, 9.

menim tınım algıl : Benim ruhumu al. 122, 20.

uçmaklı tınlar : Cennetteki mutlular. 144, 10.

arı tın : Aziz ruh. 122, 11; 137, 19; 145, 5; 148, 7, 13; 151, 11, 17; 159, 2; 139, 11.

tın-, (-ar) : Dinlenmek. 140, 4; 163, 6 1.

tınç : Sakin, sükunet, huzur. 142, 13.
uçmakning tınç(ı) : Cennetin sakinliği. 159, 6f.

tingla-, -r : Dinlenmek. 44, 2-4.
tinglamak : Dinlenme. 44, 5.

tingu : Çok (?).
Tingu-köz-könü : En uygunu. 138, 12.

tınım : Huzur.
tınımdan keç- : Şüphe etmek, ümitsizliğe düşmek. 19, 17-19.
tınımdan keçmek : Şüphelenme, ümitsizliğe düşme. 19, 21.

tınlıvar : Canlı varlıklar (daha sonraları "canavar" anlamını kazanmıştır). 130, 19 1.

tırak : Çabuk. 114, 7 1.

tırmak : Tırnak. 96, 6.

tıy-, (-ar) : Engellemek, tutmak. 19, 10-11.
tıy-alman yaşımını : Gözyaşlarımı tutamıyorum. 149, 2.

tıyıl-, (-ur) : Tıkılmak, son vermek, kesilmek, dinmek, sonu-
olmak. 12, 18-20.

tigenek : Dikenli çalı. 113, 23.

tigenek tacı : Dikenli taç. 126, 23.

tik : Dik.

Tik ağaç : Direk, sütun. 101, 20.

tik-, -er : Dikmek. 15, 18-20.

terek tik- : Ağaç dikmek. 42, 11-13.

tikmek : Dikme (elbise). 101, 7.

tikme : 1. Dikiş dikme. 75, 8 : 2. Sırık dikme. 126, 19.

til : 1. Dil (ağızdaki dil). 125, 9; 94, 25; 125, 18.

toga tili : Toka dili. 103, 15.

2. Dil (konuşulan dil). 121, 22, 25; 125, 18.

bitik tili : Kitap dili. 122, 25.

tatar tili : Tatar dili. 162, 32r.

tilsiz : Dilsiz. 99, 14.

tile-, (-r) : Dilemek, istemek. 56, 6-8; 127, 9, 10, 34; 128, 14,
15, 17, 19, 21, 25, 26, 27, 28, 29; 137, 15; 140, 5.

men tilemen eşitme : Ben (bunu) duymak iste-
mem. 125, 23.

tiler-men sizge bir az tengeri söz aytmaga : Size
bir kaç Tanrı sözü söylemek istiyorum. 121, 26.
bara-bilmez kayda tiler : O, istediği yere varamaz.
123, 24.

bizni tiley : Bizi dinleyerek. 137, 15.

emgek ölümge azam yolunça tilep kirdi : Kendi
isteğiyle insanlar gibi işkenceli ölüme maruz kal-
dı. 159, 4.

tilegençe = Sövgençe. 131, 22r.

tilemek : İstek. 56, 9; 121, 6; 126, 28.

tilek : Dilek. 131, 29r.

tilim : Dilim. 131, 9 1.

timar (F.) : Timar. 137, 11.

timean : Buhur. 123, 8.

tingsi-, (-r) : (tingsı- ?) Birşeyin tadına bakmak. 162, 31, 1.

tint- : Araştırmak, incelemek, denemek. 137, 13.

tintövçi : Arayıcı, inceleyici. 115, 22r.

tirek : Direk. 143, 19.

tiren-, (-ir) : Katılaşmak. 95, 17.

tirgiz- : Diriltmek, canlandırmak.

bizni tirgizmekge öldi : Bizi canlandırmak için öl-
dü. 142, 4.

tirgizgiçi : Diriltici, canlılık verici. 148, 13.

tiri : Diri. 77, 24.

tiriler ölüler. : Diriler, ölüler. 148, 12.

tiri bulah : Canlılık kaynağı. 141, 7.

tiril-, (-ür) : Dirilmek, yaşamak. 58, 21-23; 46, 22-24.

tirilmek : Yaşama, dirilme. 58, 24; 76, 3; 46, 25.

tirilik : Dirilik, hayatıyet. 122, 27; 125, 27.

tügenmez tirilik : Tükenmez hayatıyet. 122, 27;
125, 27.

mengü tirilik : Ebedî hayat. 148, 19.

tirki : Kurban. 161, 7 1.

tiröv : Hayat, yaşama.

arı tiröv : Ebediyet. 121, 21.

tirpilde-, (tırpıl-da ?) : Titremek. 163, 26 1.

tiş : Diş. 94, 24; 127, 3, 4; 128, 3.

fil tişi : 81, 11.

tişsiz : dişsiz. 128, 3.

tişi : Dişi. 94, 5.

tişi eşek : Dişi eşek. 107, 20.

tişi katır : Dişi katır. 107, 21.

tişi tonguz : Dişi domuz. 107, 24.

tişi koy : Dişi koyun. 107, 28.

tişi ečki : Dişi keçi. 108, 4.

maçı tişi : Dişi kedi. 108, 7.

tişle-, (-r) : Dişlemek, ısırma. 35, 1-3.

tişlemek : Isırma. 35, 4.

tişsizlühle- : Bş. ile dişlerini karıştırmak. 11, 19.

titre-, -r : Titremek. 54, 13-15.

yer titremeki : Yer sansıntısı. 54, 17.

tiz : Diz. 117, 23r; 122, 18; 128, 3.

tizsiz : Dizsiz. 128, 3.

tizge : Çorap bağı. 102, 10.

tizgi : Diz. 96, 15.

tizgin : Dizgin. 103, 1.

toba (A.) : Tövbe, pişmanlık. 164, 14r.

tob-ay : Tövbe ayı. 72, 19.

tobalak : Toparlak. 164, 21 1; 163, 30r.

todak : Bk. totak.

tog-, tov-, tuv-, -ar : 1. Doğmak. 122, 2, 3, 39; 123, 2; 138, 15; 139, 12; 145, 8, 15a; 148, 3, 15; 151, 14, 17.

beymiz tengeri arı kız mariamdan tohdı : Beyimiz Tanrı bakire kız Meryem'den doğdu. 122, 23.

tovgan : Doğan, doğmuş olan. 37, 4.

tu(v)gan : Çocuk. 137, 23.

küniden tovgan : Gayrımeşru çocuk. 99, 7.

2. Yaratılmak, meydana getirilmek. 142, 15.

kim-atadan tuvup-turur : Babadan yaratılan... 148, 4.

3. (Güneş) doğmak.

kün tovmazdan b(u)run : Gün doğmazdan önce. 114, 19, 1.

togmak : Doğum, doğma. 37, 4.

toga : Toka. 103, 18; 103, 2.

toga tili : Toka çengeli. 103, 15.

togru : Doğru. 74, 8.

togruluk : Doğruluk.

togruluk-bile : Doğrulukla. 64, 2.

togu-, -r : Dokumak.

böz togur : Bez dokur. 164, 15 1; 162, 12 1.

togur-, tuvur-, -ur : 1. Doğurmak. 132, 26r; 137, 2, 3; 139, 10; 138, 1; 141, 2.

yulduz kuyaşnı togurdı : Yıldız güneşi doğurdu. 145, 10.

tuvurmagannı tuvurdı : (Meryem) kimsenin doğurmadığını doğurdu. 151, 5 f.

togurgan oğlan : Doğan oğlan. 122, 5.
yangi han togurmuş : Yeni han doğmuş (yeni hanı doğurmuş). 122, 37.

2. Yaratmak, üretmek. 137, 4; 140, 19.
tuvurur ata : Yaratan baba. 151, 17.
tuvurdaçı : Doğurucu, doğuran. 141, 18; 151, 5; 131, 22, 1.

toguş, tovuş, tuvuş : (gün) doğuşu, doğu. 122, 33, 40; 73, 3.
kün toguşı : Gün doğuşu, doğu. 122, 33, 40; 73, 3.
kün tuvuş : Güneşin doğuşu. 151, 1.

toguz : Dokuz. 142, 14.

tohta-, -r : (hafızada) saklamak. 162, 24 1.

tol- : 1. Dolmak.

bu cehan toldı barça sarhıtingdan : Bu cihan senin artıklarından doldu. 143, 16.

2. Yerine getirilmek, olmak.

tolsun daud kopsaganı : Davud'un şarkılarında söylediği olsun, yerine gelsin. 147, 6.

tolmaç, tılmaç : Tercümen. 121, 23; 125, 18, 21; 90, 26.

toltur- : Doldurmak.

kök yerni barça tolturdı : (taş) yeri göğş tamamen doldurdu. 143, 8.

tolu : Dolu. 63, 11.

soyurgamah-bile tolu-sen : Lütuf ile dolusun. 126, 33.

tombur : Davul. 161, 3r.

ton : Kıyafet, elbise. 30, 10.

teri ton : Deri elbise, kürklü elbise. 85, 17; 101, 4.

tonçı : Kürkçü. 84, 24.

tong-, -ar : Donmak.

tongar-men : Donuyorum. 164, 18r.

tonguz : Domuz. 107, 22; 127, 18.

tişi tonguz : Dişi domuz. 107, 24.

keyik tonguz : Yabanî domuz. 107, 23.

tontarma : Toka. 115, 4 1.

top (F.) : Top, yuvarlak. 160, 35 1.

topra : Torba. 102, 29.

toprak : Toprak, kir, pis. 117, 19r; 145u; 78, 13.

tokluk : Tokluk, bolluk, fazlalık. 161, 20r.

tokmak : Tokmak. 86, 24.

toragı : Doruk, kale. 114, 18 1.

tornakıy : Kuzey rüzgârı. 130, 2r.

totak, todak : Dudak. 94, 22; 141, 16.

tothar (M.) : Papağan. 109-25.

totu (F.) : Tuğ, sancak. 100, 4.

tov : Tuğ, sancak. 100, 4.

tov- : Bk. tog-.

tovram : Kırıntı, küçük parça. 122, 22; 131, 5 1.

tovulga : Mihver. 100, 9.

tovuş : Bk. toguş.

toz : Toz. 117, 19r; 78, 12.

toy : Ziyafet. 150, 5; 151, 16; 16, 7.

toyga ünde- : Ziyafete çağırmaq. 16, 5-6.

toydır-, toydır-, -ır : Doyurmak. 144, 19; 140, 6; 144, 6.

(suv kim) toydırdı canını : Canları doyuran su.
149, 3.

töben : Altında, aşağı, geri.

töben tüşti : Sırtüstü düştü. 113, 16.

eng töbengisi : En altında. 114, 32 1.

tögül- : Dökülmek, dışarı akmak. 141, 17.

tök- : Dökmek. 141, 9, 19; 147, 4.

kanıng töktüng : Kanını döktün. 150, 2.

tökme : Çevik. 98, 5.

töle- : Ödemek.

munça ulu baha nek töleding : Bunca yüksek fi-
atı niçin ödedin? 149, 7.

tölemek : Ödeme. 91, 9; 70, 22.

töleç : Beleş, parasız.

töleç bergil : Bedeva ver. 115.

tön- : Dönmek, ters çevrilmek.

sövünçge açuving töndi : Acıların sevince dönüş-
tü. 139, 16.

töre : 1. Töre.

barç(a) törede : Genelde, alışıldığı gibi. 61, 2.

töre okşa- (oşka-) : Bir şeyi âdet haline getirmek,
birşeye alışmak. 57, 9, 11..

2. Kural. 70, 13; 131, 18 1; 140, 14.

(Christus bizni) töresine bütün etsin : İsa bizi ku-
rallarına (yani Hıristiyan öğretisine) hazır etsin.
151, 18.

töre- : Türemek, doğmuş, yaratılmış olmak. 143, 4; 151, 14.

kız anadan ... töredi : Kız anadan doğdu. 151, 2.

törele-, -r : Yönetmek, hüküm vermek. 31, 23-24.

töret- : Yaratmak.

töret(t)eçi (<Töretdeçi) : Yaratıcı. 151, 14.

törkül : Dört köşeli. 74, 3.

tört, dört : Dört. 120, 25; 125, 8; 126, 18.

törtünçi : Dördüncü. 125, 10.

törtünçi ülüs : Dörtte bir kısım, çeyrek. 75, 16.
(Bk. : kögüs)

töş : Döş, göğüs. 95, 5, 7.

töşek : Döşek. 115, 11 1; 100, 32; 103, 23; 85, 25.

töşekning ayagı : Yatağın uç kısmı. 103, 25.

töve : Deve. 108, 10.

tövgüç : Havan ve havan tokmağı. 82, 15; 105, 2; 82, 16.

tövlük : Kör. 99, 6.

töz-, -er : İstirap çekmek, dayanmak. 123, 27, 32; 125, 39, 40;
19, 7-9; 51, 17, 79; 52, 11, 13.

köm (köp) tözdi : Çok acı çekti. 122, 13.

(ol sagıt) neden Christus tözdi : İsa'nın işkence
edildiği silâhlar, araçlar. 126, 5.

tözmey yertinçi titredi : Buna dayanamayarak yer
sarsıldı. 142, 12.

tözdeş : Özdeş, aynı nitelikte, aynı huyda, aynı seciyede. 148, 5.

tözlik : Öz, mahiyet. 140, 11.

tözmelüh : Acı, ıstırap. 123, 32 .

tözt- : İşkence etmek, ıstırap çektirmek. 122, 15.

tözümlü : Sabırlı, sebatlı.

tözümlü kişi : Sabırlı kişi. 98, 13.

tözümlük : Sabır. 131, 17 1.

trapes (Y) : Masa. 164, 11 1.

tu-, tuvir- (?) : Tıkamak. 114, 1-2.

tu-şanbe (F) : Pazartesi. 72, 1.

tuç : Tunç. 130, 32r.

tugan (A.) : Dükkan. 78, 28.

tul : Dul.

tul hatun : Dul kadın. 161, 9r.

tulkma : Kütük. 163, 19r.

tuluk : Balkon. 101, 25.

tulum : Melik, saç örgüsü. 116, 3.

tumak : Kör, küt. 144, 30r < tu-

tumala- : Bastırmak, sıkmak.

burnun-tumaladı : Burnunu tuttu. 124, 9.

**barça kişi borçlu-tur oruçta yazuhın aytma da-
ğı tumal(a)ma** : Bütün insanlar oruçta günahlarını itiraf etmeye, bunları bastırmaya mecburdur. 124, 24.

tuman : Sis, karanlık. 73, 15.

tuman betli : Karanlık yüz ifadesiyle. 162, 29r.

tumış- : Huysuzlaşmak.

tumışmış : Huysuzlaşmış. 99, 23.

tumov : Nezle. 115, 9r.

tunah : Rehin. 75, 11.

tunga-, -r : Bildirmek, ilân etmek. 116, 6.

tungovul : Bildirme, haber verme. 116, 7.

tur-, turur, tur(r)u : .

1. *Esas fiil olarak* : .

1.1. Durmak : 115, 31r; 137, 18; 53, 1-3; 127, 30.

Christus turur atasının sa-kolında : İsa, babasının sağında duruyor. 122, 17.

tura tüş- : Ayakları ucuna düşmek. 120, 11.

1. 2. Öylece durmak, kalmak. 33, 11-13.

turdu ol öv üstünde : (yıldız) o ev üstünde durdu. 123, 4.

1. 3. Ayağa kalkmak, yükselmek. 52, 18-20; 127, 30.

1. 4. *Deyim olarak*.

tek tur- : Tekdurmak, uslu durmak, susmak. 55, 9-11.

uyah-tur- : Uyanık olmak. 58, 1-3.

utru tur- : Nezaketle karşılamak, karşı gelmek. 142, 9.

turmak : Durma, bekleme. 127, 30.

2. *Tamamlayıcı ve yardımcı fiil olarak* :

2. 1. **-mak -turur** : Gelecek zaman eki.

yene haybat-bile kelmek-turur : Yine heybetle gelecektir. 148, 12.

2. 2. -a -turur (-duru, -dır, -dir) : Süreklilik bildiren ek olarak; genellikle şimdiki zaman.
çohrah öz özinden el üçün aha-turur yazuhın buza'turur : Kaynak, kendiliğinden halklar için ve onların günahlarını yok etmek için akar durur. 145, 9-10.

kamala-dır : Çalkanıyor. 163, 7 1.

silkine-dir : Silkiniyor. 163, 10 1.

uyuy-mı-dır : Uyuyor mu? 115, 25 1.

2. 3. -ıp -tur : -ıp duran, -ip duran...

yüzün köre olturup-turding : Yüzüne bakarak oturdun. 140, 18.

burulıp-turgan ılan : Çöreklenip duran yılan. 138, 16.

susap-turup : Sasatıp durup... 142, 18.

tutup-tur- : Yönetmek, idare etmek. 48, 17-21.

(-ıp -turur)un diğer kullanımları genellikle geçmiş zamandır:

söz etiz bolup-turur : Söz vücut buldu. 145, 6.

ataning ongında olturup-turur : Babanın sağ tarafına oturdu. 148, 11.

kök barça açılup-tur : Gök tamamen açıldı. 122, 17.

agaç ilip-tir : Ağaç eğildi. 116, 11.

Tekrar kullanılan yardımcı fiil ile.

kü(y)üp-turur-tir-men : Bekliyorum. 148, 18.

enger-men, engip-tir-men : Eğiliyorum. 114, 34 1.

3. Birleştirme edatı olarak.

Üçüncü tekil şahıs: a) -turur.

barça hakıl bilik-turur : (konuşmaları ve fikirleri) tamamen (veya baştan aşağı) akıl ve hikmettir. 141, 13.

kerek-turur : Gerektir. 148, 15.

andan ulam bar barça bolgan turur : Onun sayesinde herşey yaratıldı. 148, 6.

b) -tur : 123, 13, 19, 27, 30r; 125, 11, 33; 126, 9; 147, 7, 8:

aning canı astrı arı-tur : Onun canı saftır (günahsızdır). 124, 21.

kertilik bizde yok-tur : Doğruluk bizde yoktur. 124, 30.

hayda-tur ol kim tohdı : Doğan kişi nerededir? 122, 39.

kerek-tur : Gerektir. 39, 14.

c) -dur, -dır, -dir : Labial vokallerden ve diğer vokallerden sonra:

tengeri küçlü-dür dağı yarlıgançlu-dur : Tanrı güçlüdür ve insafıdır. 1232.

alar algışlı-dır : Onlar kutludur. 123, 28.

sürü-dir : Sivridir. 114, 29r.

amrak-dır : Azizdir, sevgilidir. 162, 39r.

Birinci ve ikinci tekil şahıs:

aç-tur-men : Açım. 24, 19.

yazuklu-tur-men : Günahlıyım. 121, 3, 5.

hovat-dır-men : Ben küçüğüm. 162, 31r.

kerek-tir-biz : Mecburuz. 125, 39.

Yükleme, özneye uygun olarak zamir eklenmesiyle karşımıza çıkan şekilleri:

Birinci tekil şahıs:

bernelü-(ı)-men : Borçluyum, suçluyum. 20, 14.

yazuklu-men : Günahlıyım. 121, 1.

men frişte-men : Ben meleğim. 124, 22.

emdi men arı men : Şimdi, ben saf (temiz)im. 125, 29.

İkinci tekil şahıs:

ne kişi-sen : Sen kimsin? nasıl bir insansın sen. 124, 15.

atamız kim kökte-sen : Sen gökte duran babamız. 124, 15.

üçlük sen-sen : Sen üçbirliksin. 147, 15.

Üçüncü tekil şahıs:

sövinüp tözme kerek : Sevinçlerle üzünülmelidir. 123, 32.

anınğ için aythıl ataga, kim sening canına hakim, sening agrıhın sening yazuhın : Senin canına, hastalık-larına (yani günahlarına) hekim olan vaftiz babasına itiraf et. 125, 16.

İkinci çoğul şahıs:

oynaş-siz : Siz hafif meşrepsiniz. 114, 21r.

men körer-men : Görüyorum. 122, 16.

aldar-biz : Aldanıyoruz. 124, 30.

turna : Turna. 109, 22.

tu-şanbe (F.): Pazartesi. 72, 1.

tuşman : Bk. düşman.

tut(t)ur- : Tutturmak. 139, 8; =tut-, 143, 17.

tut-, ar- : Tutmak. 121, 4; 122, 10; 126, 8, 10, 16; 13, 1-3.

cuhutlar anı tuttular : Yahudiler onu tuttular. 126, 17.

kendime tut- : Kendime tutmak, alıkoymak. 46, 9-11.

köngülde tut- : Gönülde tutmak. 122, 26, 28 f.

Deyim olarak.

tutup tut- : Yönetmek 48, 19-21.

buyruh tut- : Buyruk tutmak. 123, 16, 22, 23.

yuk (yavukkun) tut- : Günahlarından kurtarmak. 124, 34; 125, 11.

oruç tut- : Oruç tutmak. 20, 8-9.

töre tut- : Birşeyi adet haline getirmek. 57, 10.

tutmak : Duygu, dokunma duygusu. 72, 27.

tutgun, tutkun : Esir, hapis. 144, 15; 13, 4; 142, 2.

tutiya (Tic.) : Çinkosülfat. 81, 20.

tutkın : Cehennem. 130, 20r.

tutkun : Bk. tutgun.

tutsak : Tutsak, rehin. 75, 11 .

tutt(u)ruk : Tutkal.

Jesus bizim yulugnamız, söyüşlihning tuttrukımız : İsa bizim sevgi kaynağımız, kurtarıcımız. 144, 11.

tuturgan : Pirinç. 110, 4.

tuv- : Bk. tog-.

tuvra : Doğru = (togru). 161, 4r.

tuvur- : Bk. togur.

tuvus- : Bk. tavus-.

tuvuş- : Bk. toğuş-.

tuy- : Duymak, farkına varmak.

it urdı, men tuydım : İt havlamağa başladı, ben duydım. 113, 17.

tuyana : Alenî, açıkça. 63, 9; 115, 11r.

tuz : Tuz. 53, 7.

tuzak : Tuzak. 117, 4; 138, 5 .

tuzla-, -r : Tuzlamak. 53, 4-6.

tü : Bk. tüvi.

tüb : Bk. tüp.

tügel : Bk. tükel.

tügen- : Tükenmek, bitmek. 123, 34; 144, 4.

tügenmez : Ebedî, tükenmez, bitmez. 122, 27; 125, 30.

tügenmez tirilik : Ebedî hayat. 122, 27; 125, 27.

tükel, tügel : Mükemmel, tam, tamam. 140, 9; 139, 19.

törening tügeli : Kuranın uygulanması. 140, 14.

tüklü : Tüylü, saçlı. 74, 19.

tüksüz : Tüysüz, saçsız. 74, 20.

tükürmek- : Bk. tüpkür-.

tülkü : Tilki. 84, 30.

tümen : On bin. 120, 10.

tün : Akşam, gece. 71, 17; 71, 15.

tüne : Dün.

tüne-kün : Dünkü gün. 61, 7; 71, 26.

tüp, түb : Dip, temel, kök. 79, 1; 101, 12; 88, 30; 105, 17.

tübünde : Birşeyin altında. 64, 13; 61, 23.

kutlu tüpten terek bitti : Kutsal kökten ağaç bitti. 147, 7.

tüpkür-, түkür-, түpkürü : Tükürmek. 51, 1-3.

tükürmek : Tükürme. 126, 22.

türlendi : Türlü. 132, 25r.

türlü : O türde, o yaratılışta.

açı türlü : Acı. 59, 7.

türlü türlü : Türlü türlü.

türlü türlü keyitler : Türlü türlü giysiler. 141, 5.

tüş : Öğle. 71, 20.

tüş : Düş, rüyâ. 50, 8.

tüş kör- : Düş görmek. 50, 5-7.

tüş-, (-er) : 1. Düşmek. 11, 8-10.

tüşti : Düştü. 113, 16.

örtlik tamukka түşerler : Ateşli Cehenneme düşerler. 117, 4.

tura түş- : Ayak üstüne düşmek. 120, 11.

saarga түş- : Utanmak. 151, 10.

2. Batmak. 139, 22; 151, 5.

sazga түшти : Bataklığa (Cehenneme) düştü. 151, 15.

tüşman : Bk. düşman.

tüşür-, (-ur) : Düşürmek.

inanmaganlar örtli tamuh(ga) түşürgey-geç : İnanmayanları düşüreceği ateşli cehennemde... 159, 6.

yük түşür- : Yük boşaltmak. 18, 3-4.

tütün : Duman. 26, 15; 105, 10.

tüvi, тү : Darı. 110, 5.

tüvme : Dügme. 101, 5; 103, 4 .

tüvün : Kısır. 161, 8r.

tüvür-, tüvürü : Döndürmek, çevirmek.

tüvürü-men : Çeviriyorum. 115, 1r.

tüz : Düz, aynı, doğru. 75, 3; 114, 19r; 73, 28; 114, 33 1; 127, 15.

tüzrek : Tashih. 127, 15; 24, 4.

tüget-, (-r) : Düzeltmek. 24, 1-3.

tüznet-, -ür : Düzeltmek. 24, 1-3.

— U —

uç : Uç.

anınç uçu sürü-dir : Onun ucu sivridir. 114, 29r.
hanlıhınınç uçu bolmagay : Hanlığının sonu olmayacak (olmasın). 148, 13.

uç- : Uçmak. 57, 1-3; 142, 5.

uçā : Sırt.

uçamda yatır-men : Sırtüstü yatıyorum. 113, 15.

uçkun : Kıvılcım. 115, 15r.

uçmak : Cennet. 137, 1; 139, 5; 150, 4; 159, 9; 70, 24.

uçmaklı : Cennetli, Cennette bulunan. 144, 10.

uçuh : Samanlı buğday, tınaz. 164, 23 1.

uçuz : Ucuz, değersiz. 77, 21.

udaa (M.) : Ardarda. 163, 29 1.

eki kün udaa : İki gün ardarda. 163, 30 1.

ula-, (-r) : Ulamak, bağlamak.

ular-men, uladım : Uluyorum, uladım, bağlıyorum. 114, 2-3.

ulah : Oğlak. 119, 31.

ulam : Vasıtasıyla, yoluyla. 148, 7.

andan ulam bar barça bolgan-turur : Onun sayesinde her şey yaratıldı. 148, 6.

arı tından ulam erdeng ana mariamdan ten alıp kişi bolup-turur : Kutsal ruh sayesinde kız ana Meryem'den vücut bulup insan oldu. 148, 7.

bügülerden ulam ol sözlep-turur : Peygamberler aracılığıyla konuştu. 148, 16.

öz arı tın erkinden ulam arı kız mariamdan boy yaratup kensine : Kendi kutsal ruhunun gücü sayesinde kutsal kız ana Meryem'den vücut bularak. 159, 2.

ulgay-, (-ur) : Büyümek, gelişmek. 13, 9-11.

ulu : Ulu, büyük. 121, 5; 122, 3, 7; 123, 5; 125, 4; 147, 9; 149, 7; 151, 8; 68, 16-19; 111, 26.

ulu ata : Büyük baba. 97, 10; 130, 15r.

ulu papaz : En büyük papaz. 142, 2.

ulu kün : Kutsal gün, bayram günü. 121, 11, 16; 122, 32.

ulu könglü : Kibirli, yüksek gönüllü. 99, 18.

ulu- : Ulumak.

böri uluy-dır : Kurt uluyor. 113, 6.

ululuk : Ululuk, büyüklük. 75, 27.

umunç : Umut, umunç. 147, 13.

un : Un. 110, 9.

una- : Kabullenmek, anlamak, itaat etmek. 9, 3-4; 114, 12-13.

unamaz : (bıçak) Körleşmiş, keskinliğini yitirmiş. 113, 9.

unamak : Rız olma, anlaşma. 117, 14 1.

unut-, (-ur) : Unutmak. 149, 2; 38, 6-8.

dünyeni unutup : Dünyayı unutup. 150, 2.

unutkan : Unutulmuş. 38, 10.

unutmak : Unutkanlık, unutma. 38, 9.

unutçang : Unutulabilir. 115, 2.

ur(u)şu : Vuruşma, savaşma, karşı koyma. 163, 10r.

ur-, (-ur) : 1. Vurmak. 122, 18; 126, 20; 42, 18-20.

urdım : Vurdum. 113, 21.

barçası(n) yerge urdı : Hepsini yere vurdu. 126, 15.

yanak(ı)na boyuna urdılar : Yanağına, vücuduna vurdular. 126, 18.

2. Koyma, yerleştirme, yere koymak.

tigenek taçı kaysını başına urdılar : Başına koydukları dikenli taç. 126, 24.

deyim olarak :

baha ur- : Tahmin etmek, paha biçmek. 23, 22-24.

baş ur- : (yere kadar) eğilmek. 123, 7.

höküm ur- : Hüküm vermek. 125, 14.

urmak : Kamçı, kırbaç.

urgur- : Bk. yügür-

urluk : (Bitki) tohumu. 50, 21; 88, 29.

urmak : Kamçı, kırbaç. 26, 14 .

urtu : Bk. utru.

uruk, uruh : Uruk, ahfad, çocuk, nesil. 138, 1.

uruhlar : Uruklar. 140, 7.

daud urugı : Hz. Davud'un nesli. 151, 11.

urun- : Vuruşmak, savaşmak. 162, 12r.

uruş-, (-ır) : Vuruşmak, döğüşmek. 111, 14.

ur(u)şu : Vuruşma, savaşma, karşı koyma. 163, 10r.

us : Akıl. 49, 8; 141, 13; 143, 13; 139, 19.

us-bile : Akıl ile. 65, 1.

us (M.) : Islak, yaş. 77, 2.

us et- : Çimmek, yıkanmak. 9, 16-18.

usta, osta (F.) : Usta. 17, 12.

bitik ostası : Öğretmen. 89, 26 = **kâtip**. 89, 27.

k(ı)lıç ostası : Kılıç ustası. 87, 14.

dıvar ostası : Duvar ustası. 88, 1.

ustlu : Akıllı, zeki. 97, 27.

uşah : Kırıntı.

ötmekning uşahı : Ekmek kırıntısı. 160, 11 1.

uşakçı, uşahçı, uyşahçı : Hain, iftiracı. 116, 16; 132, 19 1; 131, 18r; 161, 2 1.

uşaldı : Ufantı. 131, 19r.

uşku : Marangoz rendesi? 86, 23.

uşuk : Çok, çokluk.

ol sözning uşugın : O sözün geniş kapsamlılığı (tam olmayan eksik ifade). 161, 24r.

utru, urtu : 1. Karşı, karşılık. 60, 1; 65, 20.

ave kimge... utru turdı Christus : İsa'nın karşı geldiği (karşıladığı) sen, Havva. 142, 9.

ol düşmanlar(ı)na utru bardı : Düşmanlara karşı durdu. 126, 14.

utru kel- : Karşı gelmek, karşılamak. 131, 35r.

utru beyin- : Karşı karşıya dans etmek. 151, 9.

2. Eşit değerli, uygun, aynı değerde.

dunya yetmez barça anga kim layh bolgay utru-sına : Bütün dünya onun değerine eşit gelmeye yetmez. 147, 10.

uv : Av. 57, 15; 114, 38 1 .

uv- : Kırma, parçalamak. 163, 15r.

uvsınla-, -r : ? 160, 26r.

uvşa- : Okşamak. 163, 22 1.

uvşaş- : Bk. okşaş-.

uvut-, (-ır) : Avutmak, teskin etmek, yatıştırmak, susturmak. 161, 8 1.

uyah : Uyanık.

uyah-tur- : Uyanık durmak. 58, 1-3.

uyah- : (Güneş) batmak.

kün uyahtı : güneş battı. 161, 11 1.

uyal-, (-ur) : Utanmak. 125, 1; 57, 21-23.

uyalmanız manga yazukıngız aytma tolmaç-bile : Günahlarınızı bana bir tercüman aracılığıyla bile itirafta bulunmaya utanmayınız. 125, 17.

haçka minmege uyalmadıng : Haç'a çıkmaya utanmadın. 149, 8.

uyan-, (-ur) : Uyanmak. 48, 5-7.

uyanganda : Uyanık halde. 115, 24 1.

uyat : Utanma. 125, 2, 4, 20; 57, 24.

uyat- : Utanmak.

uyat : Utan! 116, 1.

uyşah : İftira, hakaret. 116, 17.

uyşahçı : Bk. uşakçı.

uyu-, (-r) : Uyumak. 17, 17-20.

uyuganda : Uyurken. 115, 22 1.

uyuy-mıdır : Uyuyor mudur? 115, 25 1.

uyuhısıra- : Uykusuz kalmak.

uyuhısırap : Uyumadan. 115, 23 1.

uyuhu, uyuhı : Uyku.

uyuhısında, uyuhısı arasında : Uykusunda, uykusu arasında. 115, 22, 23 1.

uyut- : Uyutmak. 137, 24.

uz : Becerikli, ehil.

uz kişi : Ehil kişi, becerikli kişi. 98, 15; 24, 11.

uzat-, (-ır) : Yöneltmek, göndermek. 14, 13-14.

kökge seni uzattılar : Göge seni gönderdiler. 143, 2.

uzun : Uzun. 76, 20.

uzun ölçe : Uzunluk ölçüsü. 75, 24.

uzun ip : Uzun ip, halat. 86, 19.

uzun kılı : Uzunca. 60, 10.

uzunluk : Uzunluk. 75, 22.

üç : Üç. 122, 33, 38; 151, 19.

üçlük, üçlik : Teslis, üç birlik, üçlük.

üçlük sen-sen : üçlüksün sen. 147, 15.

üçlük birlik(i)ne : üç ... birliğine. 117, 12r.

üçöv : Üçlük, üçü birden, üçü beraber.

siz üçövge : Siz üçler. 145, 4 f.

üçün : İçin, hatırı için, birinin iyliği için (sontakı) (şahıs zamirlerinin ve işaret zamirlerinin genetik şekillerinden sonra gelir). 63, 6; 115, 2.

çün-kim : Çünkü, -dığından, onun için. 60, 14.

menim için : Benim için. 121, 8, 23.

bizim için : Bizim için. 139, 14.

anım için : Onun için. 122, 40; 123, 20, 21, 28, 32, 33; 124, 23; 125, 16, 30, 39; 126, 1.

ne için : Ne için. 123, 18; 63, 21.

yazuhung için : Günahın için. 125, 9.

adam yazuhı için : Adem'in günahı için. 145, 18.

korkutmak için : Korkutmak için. 164, 4.

biz azamlar üç(ün) dag(ı)n bizim ongımız

üçün : Biz insanlar ve iyileşmemiz için. 148, 6-7.

üçünçi : Üçüncü. 148, 10; 125, 10.

üçünçi ülüş : Üçte bir. 75, 15.

ügü : Uhu, baykuş. 91, 18.

ügü yungı : Uhu tüyü. 91, 19.

üksün-, üpsün-, (-ür) : Ögsün üpsün (belki "üksün" yerine, önceleri "üvksün" okunuyordu) (ögsün-, övsün-

daha sonraları öksün- ve üvsün-) hatırlamak. 18, 16.

üleş-, (-ür) : Üleşmek, bölüşmek, paylaşmak. 18, 13-15.

üleşmek : Üleşme, bölüşme. 18, 16.

ülüş : Pay, kısım, parça, hisse. 123, 31.

bütün ülüş : Hepsi. 75, 13.

üçünçi, törtüncü ülüş : Üçüncü, dördüncü parça. 75, 15, 16.

ün : Ün, ses. 50, 4; 47, 8; 139, 13.

üni karıldı : Sesi kısıldı. 160, 40r.

ün- : Karşı koymak, dayanmak.

yakşı ündi : İyi dayandı. 163, 23 1.

ünde-, (-r) : Çağırarak, seslenmek. 57, 5-7.

aşka, toyga ünde- : Yemeğe çağırarak. 16, 4-6.

ünder-men : Çağırıyorum. 114, 36r.

ündet- : Çağirtmak.

biz barçalarını ündetti : Bizim hepimizi çağirttı. 151, 16.

üng-, (-er) : Kazmak. 162, 25 1.

üpsün- : Bk. üksün-.

ür- : Ürmek, havlamak.

it üre-dir : İt ürüyor. 113, 1.

it ürdi : İt ürüdü. 113, 17.

üren-, üret- : Bk. övren-, övret-.

ürpek : Kıvırcık, karışık. 161, 16 1.

üsküli : Keten. 91, 24.

üstün : 1. Üst kısım, üst taraf. 64, 5.

2. Üstün. 143, 18.

bu-gün aytıldı anıng algışlı atı, barçadan üstün, barçadan küçlü, barçadan tatlı : Onun kutsal adı bugün kondu (zikredildi), hepsinden üstün, hepsinden güçlü, hepsinden tatlı. 122, 24.

(seni) barçadan üstün kötürdi : (seni) hepsinden üstün kıldı. 138, 14.

üstünde : Üstünde. 64, 12.

ol sırt üstünde ol yuktı : Dağın tepesinde bir müddet oyalandı (durdu). 126, 12.

turdu ol öv üstünde : (yıldız) o ev üstünde durdu. 123, 4.

ol et üstünde kelepen : O vücudu hastalıklı, cüzamlı. 124, 21.

düny-üstünde : Dünya üstünde. 124, 5.

üstüngi : En üstün. 144, 9.

üstüngü orun : Şeref mevkii, üst köşe. 143, 18.

üşi-, üşür : Üşümek. 25, 4-5.

üşür-men : Üşüyorum. 164, 17r.

üt-, (-er) : (tavuğu) ütmek. 161, 12r.

ütlü : Oyuk, delikli. 119, 15.

ütürgü : Kalem, keski. 86, 20.

üz : Yüz, üst kısım.

ayag-üzi : Ayak sırtı. 96, 19.

üz-, (-er) : Koparmak, kırmak.

ölümning bavlarını üzdi : Ölümün bağlarını kopardı. 143, 21.

üzengi : Üzengi. 120, 2; 103, 14.

üzürmürs (Tic.) : Mür ağacı. 83, 21.

— V —

vacsis : 1. Kırmızı böceği, koşnil. 82, 3.

2. Kırmızı boyası.

vad (F.) : Rüzgâr, hava. 73, 5.

vada : Vâde. 91, 10.

vat : Keten ayakkabı. 102, 5.

vay : Vay! 124, 37; 61, 10.

veles : Pamuk bez. 85, 24.

vurçık : İğne. 115, 18 1.

— Y —

ya, yaa : yay. 100, 14; 130, 12r.

ya, kur- : Yay kurmak. 130, 12r; 162, 1r.

ya, yaa : yay. 100, 14; 130, 12r.

ya, ye (F.) : = ya..., ye..., veya... 65, 17.

söver-sen tengirni ye sövmez-sen : Tanrı'yı seviyormusun veya sevmiyor musun? 123, 17.

Emir kipini güçlendirir :

aytıp ye beringiz : Söyle bakalım. 163, 22r.

yaak, yaah : Bk. Yangak.

yaanı (A.) : Yani. 63, 23.

yabalak : Baykuş. 109, 13.

yabov : Örtü.

eyer yabogı : Eyer örtüsü, beygir çulu. 102, 24; 103, 11.

yabovlı : Örtülü. 119, 14.

yabuldrak : Yapraklar. 105, 19.

yaçan-, (-ur) : Utanmak, çekinmek, korkmak, tiksirmek. 21, 3-5.

yaçanmak : Çekingenlik. 21, 6.

yada- (M.) : Yormak.

yadadım : Yoruldum. 160, 17r.

yag-, yav-, (-ar) : Yağmak.

yamgur yagar : Yağmur yağıyor. 41, 17-18.

kar yagar : Kar yağıyor. 37, 6-7.

ave kimge yamgurlayın soyurgal yavdı tengri-
din : Havva, sana, senin üstüne Tanrıdan yağmur
gibi rahmet yağdı. 143, 15.

yag, yav : Yağ. 83, 10.

gülaf yagı : Gülyağı. 83, 12.

koz yagı : Ceviz yağı. 83, 14.

yavlayın : Yağ gibi. 140, 10.

yaga : (elbise) yakası. 100, 8.

yagı : Düşman. 27, 17.

yaglav, yavlov : Yağ tavaşı. 105, 1; 164, 15r.

yah-, (-ar) : Yapıştırmak.

yahar-men : Yapıştıdırım. 160, 8 1.

yahşırak : Bk. yakşı.

yakçı : Yay yapan, yaycı. 89, 6.

yakşı, yákşı, yahşı : İyi. 69, 1-2; 76, 16; 97, 25.

yakşı bitik : İyi kitap, İncil, Hıristiyanlık öğreti-
si. 117, 2.

yara yakşı bolmaz : Yara iyi olmaz. 124, 35.

bizim canımızga yakşı : Bizim canımız için iyi.
122, 29.

Zarf olarak :

yakşı ündi : İyi dayandı, iyi tahammül etti. 1623 1.

yakşı bilir-sen kim : Sen çok iyi biliyorsun ki... 12
4, 39.

anın çanı... yakşı ıyır tengri allında : Ruhu Tan-
rı önünde güzel kokuyor. 124, 21.

yakşırah, yahşırah : Daha iyi. 125, 11, 33.

yakut, yapkut : Yakut. 93, 11.

kabut yapkut : Gök yakut, safir. 93, 13.

yala : İftira.

yala yap- : İftira etmek. 114, 37r.

yala-, (-r) : Yalamak.

yalar-men : Yalarım. 115, 15.

yalang : Yalın.

aylı boldı yalang sözden : Yalın sözden gebe kal-
dı. 15 1, 7.

yalangaç : Çıplak. 74, 26; 115, 39 1.

yalangaçla-, (-r) : Ortaya çıkarmak. 114, 26-27 1.

yalbar-, (-ur) : 1. Yalvarmak. 48, 15-17.

2. Rica etmek.

3. Dua etmek.

yalbarur-men mariam katunga, arı franaska, barça ar(ı)larga benim için yalbarsınlar bey tengirge : Genç kız Maria'ya ve Aziz Franz'a, bütün azizlere benim için Tanrı'ya dua etsinler diye yalvarıyorum. 121, 7-8.

yalbardılar Jesusga : İsa'ya dua ettiler. 123, 7.
algış bizge ol kim bersin övdirgen ana yalbarsın : ...ki, bize inayet versin, gıpta edilen anaya yalvarsın. 144, 8.

yalcı : Gündelikçi. 164, 17 1.

yalçı : İlikçi, düğmecî. 87, 21.

yalgan : Yalan.

yalgan tanıhlık : Yalan tanıklık. 132, 8 1.

yalganlap : Sahte, yalancı. 60, 18.

yalguz, yalgız : Yalnız, sadece, tek, hariç olmak üzere. 69, 11-15.

yalguz ol : Sadece o. 64, 24.

tengrining yalguz tu(v)gan ovlu : Tanrı'dan doğma oğul. 148, 3.

ave kimning termesinde yalgız konup-tur mişiha : İçinde İsa'nın kutsallığının olduğu sen Havva. 138, 3.

yalgız tenrige bilip-tir-sen kovanmaga : Yalnızca Tanrı ile sevinebileceğini bilirsin. 140, 3.

yalı : Yele. 162, 14 1.

yalın-, (-ur) : Rica etmek, yalvarmak. 164, 20 1.

yalın, yalın : Yalın, alev. 105, 11; 115, 16r.

yalmas (F.A.Y.) : Elmas. 93, 15.

yama-, (-r) : Yamamak. 48, 23-24.

yaman : Yaman, kötü, fena. 69, 3-5; 76, 17; 98, 19; 130, 27 1.

yaman sasır : Kötü (fena) kokar. 124, 5, 20.

yaman et- : Kötülük etmek, fena etmek. 126, 31.

yamanımızın keçirgil : Günahımızı affet. 144, 18.

barça yamandan bizni kuthargıl : Bütün günahlarımızdan bizi kurtar. 126, 32.

yamanrah : Daha kötü. 63, 12.

andan yamanrak : En kötüsü. 63, 13.

yamansız : Lekesiz, hatasız. 143, 3 f.

yamanlı : Fena, günahlı, günahkâr. 149, 5.

yamanlık, yamanlıh : Kötülük, fenalık, zarar. 76, 9.

yamanlıh et- : Zarar vermek. 125, 34.

yamgur, amgur : Yağmur. 41, 19; 73, 12.

yamgur yag- : Yağmur yağmak. 41, 17-18.

yamgurlayın : Yağmur gibi. 143, 15.

yamgurlu : Yağmurlu.

yamgurlu hava : 73, 9.

yamov : Yama. 160, 3r.

yan- : Dönmek.

ol sagıttan könglümüz yangay tengiring sevmeklikine : Bütün araçlardan, fikirlerimize, Tanrı sevgisine dönmeli. 126, 6.

yana : Yine. 159, 4, 7; 61, 16.

yanç- : Ezmek. 138, 16.

yançık, yançık : Kese, torba. 120, 22; 102, 1.

yandır- : Geri vermek. 162, 13 1; 29 1.

yandur-, yanduru : Işık yakmak. 5, 15-17 .

yang : Salgın hastalık. 166, 3 1.

yangak, yaak, yaah : Yanak, çene kemiği. 126, 17; 94, 19; 94, 20; 94, 26.

yangı, yangi : Yeni. 120, 4; 122, 36; 77, 7.

yangıl-, (-ur), (-ır) : Yanılmak. 25, 18-19; 115, 28-29r.
yangılmak : Yanılma, yanılğı. 25, 20.

yangla : Yeniden.
töretteçi yangla tuvdı : Türetici (yaratıcı) yeniden doğdu. 151, 14.

yanglan-, yanglanı : Yankılanmak.

yanı-, (-r) : Tehdit etmek. 35, 34-35.

yap-, yapar : Örtmek, kapamak. 14, 9-11.
eşik, eşikni yap- : Kapıyı kapamak. 16, 11-13.
yala yaba-dır : İftira ediyor. 114, 37r.

yapkış : Kapak, örtü. 14, 12.

yapsa-, (-r) : Çatmak (ağaçları).
ağaç yapsar-men : Ağaç çatıyorum. 115, 32r.

yar-, (-ar) : Karar vermek.
yargu yar- : İdari ve mahkemesel karar vermek.
yargu yarar-men : Karar veririm. 115, 11.

yara : Yara. 124, 35; 125, 15; 126, 22.
yara et- : Öldürmek, yaralamak. 31, 4-6.

yara- : Yaramak.

yarak : Serbest.
yarak et- : Serbest bırakmak. 7, 11.

yaramaz : Yaramaz. 117, 6r.

yaramsak : Sadık, itaatli, baş eğen. 117, 7r.

yaraş-, (-ur, -ır) : Uygun düşmek, uymak. 10, 6-7; hoşla gitmek. 17, 21-22; 41, 5-6.
yaraşmış : Yakışmış. 41, 8.
yaraşmak : Birlik olma, uyma. 10, 9.

yaraştır-, yaraştır-, (-ur) : Düzenlemek, birleştirmek. 10, 8; 38, 2-4.
yaraşturmak : Düzenleme. 38, 5.

yarat- : Yaratmak. 147, 2; 148, 2; 159, 3.
kökni yerni sen yaratting : Yeri göğü sen yarattın. 14 4, 12.
yarattaçı : Yaratıcı.
kökni yerni yarattaçı : Yeri göğü yaratan. 137, 16.
yaratkan : Yaratan. 16, 9; 140, 11; 143, 17.
yaratmak : Yaratma. 16, 10.

yarbar- : Bk. yalbar-.

yargu : Yargı, karar, emir, mahkeme.
yargu yarmak : İdare etmek. 48, 4, 22.
menim yargumda : Benim nüfuz alanımda. 117, 8 1.
kerti yarguda : Gerçek mahkeme önünde. 125, 12.

yargu yar- : İdarî veya mahkemesel karar vermek.
yargu yarar-men : Karar veririm. 115, 1 1.

yarguçu, yargıçı, yárgıçı : Yargıç, belediye reisi. 125, 2; 126, 18.

yargula-, (-r) : Hüküm, karar vermek, yargılamak. 132, 29r; 148, 9; 31, 23-24.

tirilerni ölülerni yargulama : Diriler ve ölüler hakkında mahkeme kurmak. 148, 12.

yarı (F.) : Yardım. 70, 15.

yarıh, yarıhlık, yarıhlıh : Bk. yaruh, yarıklıh.

yarık : Bk. yaruh.

yarıklıh, yarıklık, yáríhlık : Işık, parlaklık, aydınlık. 117, 21r; 122, 7; 137, 8; 151, 8.

yarıl-; yarlı, (-ur) : Yarılmak, çatlamak. 10, 11, 12.

yarılğan : Yarılmış. 75, 9.

yarıldı : Yarıldı. 114, 36 1.

yarılmak : Yarılma. 10, 13.

yarılga- : Bk. yarlıga-.

yarılga-, (-ır) : Acındırmak. 141, 11.

yarım : Yarım. 75, 14.

yarıt-, (yarut-?) : Aydınlatmak, nurlandırmak. 137, 7.

tengerning yarıklılıh yarıtı alarnı : Tanrı'nın nuru onu (Meryem'i) aydınlatıyordu. 122, 7.

yarkın, yarkın : Parlaklık, parıltı. 151, 15; 139, 18.

yarlı, yárlı : Fakir. 117, 2; 137, 15, 20; 43, 17; 98, 20; 143, 11.

yarlıga-, yarılga- : Acımak, merhamet etmek. 139, 22; 145, 14; 13 7, 20; 138, 11.

sen bizni yarılgağıl : Sen bize acı. 146, 2.

Ablatif ile : Affetmek, günah çıkartmak.

menim yazukımdan yarlıgasın : Benim günahlarımı bağışlasın. 121, 9.

yarlıgamak, yarılgamak : Acıma, merhamet. 70, 17.

yarılgamakning anası : Meryem Ana acısın. 141, 10.

yarlıgançlı, (yarılgançlı?), yarlıgançlı : Merhametli. 12, 4, 32; 159, 1.

yarlılık : Fakirlik. 43, 18.

yarma : Ağaç yarması. 163, 20r.

yarov : Gerekli olan, techizatlanma.

kerek yarov bar-mü : Gerekli olan araçlar var mı? 131, 9r.

yarovlı, yaraovlı : Yararlı, uygun, kabiliyetli. 130, 18.

yarovlı-dır : Yararlıdır. 160, 29r.

yarsıt-, (-ır) : Tahrik etmek. 161, 16r; teşvik etmek.

yarsov : Tiksindirici, tabîî olmayan. 114, 20r.

yaruh, yarık, yárik, yarıh : 1. Aydınlık, ışıklı, açık. 117, 20r; 122, 34; 77, 23; 138, 9.

yarık hava : Aydınlık hava. 73, 20.

yarıh et- : Aydınlatmak (nurlandırmak). 30, 15.
2. Işık, parlaklık. 140, 19; 147, 1; 148, 4; 30, 16; 137, 23; 142, 12; 73, 7.

köz yaruhı : Güz nuru (ışığı). 94, 16.

yasman : Yassı şişe. 102, 12.

yastuk : Yastık. 104, 1.

yaş : Yaş. 143, 13; 76, 3.

yaş : Yaş, taze, sulu. 76, 27.

yaş yaşımdan : Genç yaşımdan. 143, 13.

yaş : Gözyaşı. 149, 2; 96, 26.

yaşat- : Yaşatmak.

köp egilikde yaşatsın : Büyük lütuf içinde yaşatsın. 151, 18.

yaşık : Zayıf, kuru, cılız. 115, 24r.

yaşıl : Yeşil. 93, 1.

yaşillık : Yeşillik. 76, 6.

yaşın-, yaşun- : Gizlenmek, saklanmak. 124, 39; 139, 17.

yaşunmuş : Gizlenmiş, saklanmış. 130, 19r.

yaşır-; yaşır-, yaşır- : Gizlemek, saklamak. 124, 27; 12, 5. 19; 36, 12-14; 139, 18.

vay sen yazuklu kişi kim sen yazukungnu bu dünyada bir kişiden yaşır- sen, yakşı bilir-sen kim ol cehanda yaşınmaz-sen : Yazık sana, bu dünyada günahını bir kişiden saklayan kişi, bilmelisin ki, öbür dünyada saklanamayacaksın. 1239.

yaşırı : Gizli. 62, 21.

yaşlı : Gözyaşları ile dolu, yaşlı. 147, 14.

yaşlı köz : Yaşlı göz. 147, 14.

yat : Yad, yabancı. 99, 27; 130, 6.

yat kişi : Yabancı kişi. 161, 18r.

yat bol- : Yabancı olmak, yabancılaşmak. 130, 6r.

yat-, (-ur, -ır) : Yatmak. 123, 4; 31, 20-22.

uçamda yatır-men : Sirtüstü yatıyorum. 113, 15.
biz koygaşıp yattık : Biz koyun koyuna (yanyana) yattık. 113, 18.

aar ayagışıp yattılar : Hepsi başlı ayaklı (ayakları birbirine dönük olarak) yattılar. 113, 19.

yav, yav- : Bk. yag, yag-.

yavdır- : Yağdırmak. 144, 6.

andan bizge sen yavdırdıng kök ötmekin : Oradan bize gök ekmeğini yağdırdın. 140, 2.

yavlı : Yağlı. 138, 11.

yavlov : Bk. yaglav.

yavrut- : Yıpratmak, kuvvetten düşmek, dermansız kalmak.
menim atım yavruttı : Benim atım yoruldu. 163, 31 1.

yavuh : Yakın. 63, 4; 65, 3.

yay-, yáy-, (-ar) : Yaymak. 23, 10-12.

yayar-men : Yayarım. 160, 12r.

yay, yáy : Yaz. 120, 1; 73, 23.

yayıl- : Yayılmak. 120, 15.

yayın : Yazın. 130, 38r.

yayla-, (-r) : Yaylamak, yaz mevsimini yaylada geçirmek. 120, 1.

yaz : İlkbahar (belki de bu kelime aynı şekilde ay adlarında ortaya çıkmaktadır) meselâ 130, 38r.
il(k) yaz ay : İlkbaharın ilk ayı. 71, 12.
songu yaz ay : İlkbaharın son ayı. 72, 14.

yaz- : Hedefe isabet ettirememek.

urđım da yazdım : Vurdum (attım) da hedefe isabet ettiremedim. 1121.

yaz-, (-ar) : Karışık (dolaşık) birşeyi (dolaşık) birşeyi çözüp ayırmak. 111, 6.

yaz-, (-ar) : Yazmak. 50, 22.

yaz, yáz : Çayır, çimen. 120, 4ff; 79, 10.

yazıksızlık : Günahsızlık. 140, 15.

yazıl-, (-ar) : Açılmak, çözülmek. 33, 34, 37, 38; 125, 1, 2, 7, 9, 10, 12, 13, 17, 19, 21, 22, 24, 28, 31, 32; 144, 13; 145, 9, 11 f., 13, 15, 18; 147, 4; 150, 3.
yazılup-tur : Çözülüyor. 111, 6.

yazuk, yazık, yazuh; yázuk, yazıh : Günah, suç. 13, 20; 43, 1.
yazuk aytmak : Günah çıkarma. 70, 21.

keçer çaklı yazık : Affedilir günah. 131, 12; 70, 20; 115, 30r; 121, 1, 7, 9, 10, 17; 124, 19, 25, 27, 28, 30f.

yazukla- : Günah işlemekyazuklamış : Günah işlemiş. 13, 21.
yazuklamış : Günah işlemiş. 13, 21.

yazuklu, yazuklı, yázuklı : Günahkâr. 99, 24, 26.
astrı ulu yazuklu-tur-men : Ben çok büyük bir günahkârım. 121, 5.

yazuklının sığınçı : Günahkârın sığınağı. 137, 9.
yazuklı kişi : Günahlı kişi. 124, 4, 37; 125, 6.

barça yazuklılar : Bütün günahlılar. 124, 2.

yazuklı can : Günahlı can. 124, 5, 23, 26.

yazuksuz, yazuksuz, yazıksız : Günahsız, suçsuz. 123, 27; 124.

ye : Bk ya.

ye-, (-r) : Yemek. 115, 2.

yegenim : Yediğim şey. 121, 4.

ye-şanbe (Fr.) : Pazar (günü). 72, 7.

yege (M.) : Geniş. 115, 28 1.

yegen : Kaba hasır döşek. 104, 8.

yegit, igit : Genç. 76, 25.

yegit kişi : Genç kişi. 126, 16.

yeyitlik : Gençlik. 76, 5.

yek : Şeytan, iblis, kötülük. 117, 4; 126, 8, 31.

tüşman yek : Düşman şeytan. 146, 2.

yek tuşman : Kötü düşman. 137, 10.

yek-, (-er) : (arabaya) at koşmak. 160, 4 1.

yel : Yel. 73, 18.

tengiz yeli : Deniz yeli, güney rüzgarı. 131, 3 1.

yelemçi : Koşu atı. 160, 27r.

yelim : Tutkal. 88, 10.

yelin : Hayvan memesi. 163, 5 1.

yelkülde- : Bir yandan öbür yana sallanmak, titremek.

yelküdey-dir : Sallanıyor, titriyor. 163, 9 1.

yelpi-, (-r) : Yelpaze ile hava vermek, yelpazelemek. 163, 3r.

yemese : Yahut ... da.

neçe kelip tengirne yalbarsa yemese sadagasından bizge berse : Böyle sık sık gelse, Tanrı'ya dua etse veyahut da sadakasından bize verse. 121, 18.

yemiş : Yemiş, meyve. 132, 2; 143, 22; 147, 8; 26, 2; 78, 15; 105, 25.

kuru çibuh yemiş berdi : Kuru değnek meyve verdi. 151, 13.

algışlı yemiş sening köksünde Jesus Christus : Kutsal yemiş senin göğsünde, İsa. 126, 35. Bk. cemiş.

yen- : Bk. yeng-.

yendir- : Yendirmek, yenilmek.

murvatinga sen yendirip yazıhımıznı kötirding : Lütüflarınla günahlarımızı yenip götürdün. 144, 13.

yene : Yine, ikinci defa.

yene haybat-bile kelmek-turur : Yine heybetle gelecektir. 148, 11.

yeng : Yen, elbise kolu. 101, 6.

yeng-, yen-, (-er) : Yenmek. 56, 19-21.

tuşmanımıznı yengdi : Düşmanımızı yendi. 138, 8.

tuşmannı yendeçi bolup : Düşmana galip gelip. 144, 16.

körking yenip-tir libannı : Güzelliğin Lübnan'ın sınırlarını aştı. 139, 13.

yengil, yengül : Yenli, hafif. 61, 28.

yengil köngül-bile : Alçak gönüllülükle. 61, 27.

yengil kılıhlı kişi : Hoppa kişi. 161, 31r.

yengilmek : Yenilme. 56, 23.

yengmek : Yenme, zafer. 56, 22.

yer : 1. Yer (dünya). 122, 9; 123, 29; 126, 29.

kök yer : Yer gök. 137, 16; 143, 8; 144, 12; 148, 1.

kök yer hanı : Göğün ve yerin hanı. 143, 21.

2. Taban, yer, temel. 71, 4.

kanlı teri (tü)ştı yerge : Kanlı teri yere düştü. 126, 13.

barçası(n) yerge urdı : Hepsini yere vurdu. 126, 15.

yer oyuldı : Yer oyuldu. 115, 9 1.

yer titremeki : Yer sarsıntısı. 54, 17.

ave yer sen yemiş bergen : Havva, sen ürün veren topraksın. 143, 5.

saban yeri : Tarla. 130, 28r.

tın yer : Nadasa bırakılmış toprak. 162, 35r.

3. Oturulan yer, mahalle, ülke. 78, 22.

yeri arılarning : Günahsızların yeri. 142, 13.

algış yeri : Bereketli yer. 143, 22.

eminç yeri : Sükunetli yer. 144, 1.

Cuhut yeri : Yahudilerin yeri (memleketi). 122, 36.

yer-, (-er) : Yermek, hoşuna gitmemek. 162, 33 1.

yertinçi : Dünya, yeryüzü. 142, 12.

yet-, (-er) : 1. Yetmek, bir yere, bir amaca ulaşmak, erişmek.

Jesusinga magat yeter : Muhakkak İsa'ya ulaştı. 141, 15.

yetmege ... toyga : Ziyafete yetişmek için. 150, 4.

saa yetmeyin : Sana ulaşmadan. 138, 7.

törening tügeli yetti : Törenin uygulaması başarılı oldu (amacına ulaştı). 140, 14.

2. Ekleme, bağlamak. 6, 21-23; 30, 4-6.

3. Yetişmek, kâfi gelmek.

yeter : Yeter. 64, 18.

küçüm yeter : Gücüm yeter.

dunya yetmez barça anga kim layh bolgay utru-
sına : Bütün dünya onun değerine eşit gelmeye yet-
mez. 147, 10.

yetmek-bile : Yetişir, yeterli. 64, 19.

yete : Hristiyanların komunion âyini. 125, 34.

tengirning yetesin al- : İlk defa komunion mera-
simine girmek. 125, 26, 28, 32.

yeti, yetti : Yedi, hafta. 137, 22; 71, 30.

yetkir- : Ulaştırmak, sevk etmek. 147, 16; 139, 6; 141, 3.

tavya yetkirdi : Dağa ulaştırdı. 141, 1.

yez : Pirinç (madeni). 130, 34r; 84, 14.

yez taktası : Pirinç levhası. 91, 20; 163, 31r; 164,
22 1.

yezne, yizne (?) : Enişte. 97, 17; 115, 7r.

yı-, (-ar) : Yığmak, bir yere toplamak. 126, 4; 16, 23-24.

yup-dır : Şişiyor, yığılıyor. 115, 38 1.

yıgıl- : Bk. yıkıl-.

yıh-, -ar : Yıkma. 16, 25-26.

yıh-öv : Tapınak, kilise, 121, 11, 16; 141, 10.

yıhrar : Bk. yıkrar.

yun : Yığın.

yunga : Beraber, birleşmiş. 160, 4r.

yıkıl-, yihıl-, yıgıl-, (-ur) : Yıkılmak, devrilmek. 11, 8-10.

ovdarı yihıldım : Sırtüstü yıkıldım. 113, 14.

yunga : Beraber, birleşmiş. 160 4r.

yıkrar, yıhrar, ıkrar (A.) : İkrar, itiraf. 14, 2.

yıkrar, yıhrar ber- : İkrar etmek, itiraf etmek. 13,
27; 14, 1, 2.

yıl- : Yiğilmek. 16, 26.

yıl, ıl : Yıl. 121, 12; 125, 24; 71, 12; 130, 8; 144, 4.

Yıllar sanı : Bin yıl. 73, 2.

yılan, ılan : Yılan. 125, 33

yılbıra-, (-r) : Bağlavmak, eklemek. 160, 12.

yılkı : At (sürüsü). 113, 4.

yıltıra-, (-r) : Şimşek çakmak. 33, 3-4.

yıltırın : Şişe. 104, 13.

yılu, yılı : Sıcak, ılık. 115, 26 1; 131, 8 1.

yımşak, yumşak : Yumuşak, zayıf. 77, 17.

yıngırçak : Kürtün. 103, 21.

yırğa- : Eğlenmek.

yırgak : Kanca, çengel. 105, 13.

yırıl-, (-ır) : Büzölmek, çekmek. 160, 20r.

yışkıç : Nane. 106, 23.

yırt-, -ur : Yırtmak.

yırtıl- : Küstah, yüzsüz olmak.

yırtıldın uyar : Küstahlaştın. 116, 1.

yış : Sürölmemiş, ekilmemiş arazi. 122, 2.

yışkıç : Nane. 106, 23.

yıt- : Beraber itmek. 164, 16r.

yıtı, ıtı : Keskin. 130, 31 1; 113, 24.
 yıtı bıçak : Keskin bıçak. 111, 24.
 yibek : Bk. ipek.
 yibit-, (-ır) : Yumuşatmak.
 yibitir-men : Yumuşatırım. 160, 17 1.
 yıgıl- : Bk. yıkıl.
 yilik : Kemik iliği. 34, 30.
 yipkir-, yipkirri : Midesini bulandırmak. 162, 22 1.
 yizne : Bk. yezne.
 yir-, yiri : İp eğirmek, iplik bükme. 25, 7-9.
 yirençi : Korkak (iğrenç), korkunç. 114, 30 1.
 yirting : (sözlüğe alınmamıştır). 116, 2.
 yisi : Bk. isi.
 yitir- : Yitirmek.
 yitirdim : Kaybettim. 163, 11 1.
 yiv : Kalın, kaba. 163, 21 1.
 yobap : Zahmetli, külfetli. 117, 11r; 131, 21 1.
 yoga : İnce. 115, 27 1.
 yogan, yogun : Kalın. 77, 8.
 yogun ip : Kalın ip. 88, 13.
 yogo- (?) : İtaat etmek.
 törege yogoy-dır : Törelere riayet eder. 131, 18 1.
 yogoy-, (-ar) : Ufalmak, küçülmek < yoga.
 yogoyar-dır-men : Ufalıyorum, küçülüyorum.
 162, 30r.
 yoh : Bk. yok.

yoha- : Yok edilmek, tahrip edilmek.
 heç bütün yohadı teni : Vücudu (kırbaçtan dolayı) tamamen tahrip edilmişti. 126, 22.
 yoharı : Yukarı.
 yoharı bahıp : Yukarı bakıp. 122, 16.
 yohla- : Birşeyin kayıp olduğunu farketmek; yokluğunu duymak, kaybetmek.
 erkek yohladım : Bir keçinin yok olduğunu farkettim. 164, 28r.
 yohsıl : Bk. yoksul.
 yok, yoh, yóh : Yok. 117, 5.
 tolmaç yoh : Tercüman yok. 121, 23.
 kertilik bizde yok-tur : Hakikat bizde yoktur. 124, 30.
 yok : Hayır. 62, 11.
 neme yoh neçik : Hiç bir şey yok ki...
 neme yoh yerde neçik tengeri söver kökte dağı
 barça arılar neçik sabırluk-tur : Dünya üzerinde, Tanrı'nın ve tüm azizlerin sevdiği şehitler gibi kimse yoktur. 123, 29.
 yok ese : Yok ise. 62, 13.
 yoh-alay-ese : Diğerleri gibi. 162, 2r.
 yoksul, yohsıl : Yoksul, fakir, çaresiz. 98, 20; 143, 11.
 yol : Yol, cadde, sokak, seyahat. 117, 1; 123, 25; 124, 10, 13, 14, 16, 27; 139, 5, 10; 141, 1; 56, 13; 78, 10; 79, 13.
 yolga yür- : Yola çıkmak. 14, 23-15, 1.
 yolga bar- : Yola koyulmak. 124, 7.
 yoldan bar- : Bir yol üzerinden gitmek. 124, 8; 125, 36.

yol-bile bar- : Belirli bir yoldan gitmek. 123, 26.
yürgen yolları : Gittiğin yollar. 139, 6.
yolumu könder-gil-sen : Beni doğru yola yönelt. 131, 21r.
bu yolunga kim-kim kirer : Daima yolundan yürüyen kişi. 141, 15.
yoldagılar : Yoldakiler, 164, 13r.
azam yolunca : İnsanlık halince. 159, 4.
bir yolu : Aynı surette, şekilde. 163, 17r.
yolsuz : Yolsuz.
kişi yolsuz bara-bilmez : Kimse oraya yolsuz gidemez. 1224.

yolçu : Yolcu. 161, 27r.

yoluk-, yoluh-; yolugur : Karşılaşmak. 38, 16-18.
utru bir kişi yoluhtu : (Onlara) irisi karşı geldi. 124, 8.

yomdar-; yomdarı : Toplamak, bir araya gelmek. 16, 23-24.

yomuk- : Toplanmak. 16, 26.

yon-, (-ar) : Yontmak (ağaç üzerine resim hâketmek). 161, 33r.

yor- : Gitmek (Yalnızca yardımcı fiil olarak kullanılır).
keli-yorlar : geliyorlar. 160, 18 1.

yorala-, (-r) : (rüya) yorumlamak. 160, 30r.

yota (?) : Atın ağzına vurulan gem, ağızlık. 160, 21r.

yova : Yabanî soğan 107, 5.

yovaç : Öbür dünya. 65, 16.

yovaşlık : tevazu, baş eğme. 29, 4.

yovık, yuvuk, yuk, yuvukkun : Günah çıkartma. 70, 20; 121, 15.

yazuk için yovık, kötürmeklik : Günahlardan dolayı günah çıkartma, kutsal ceza. 70, 20.

kim kim egi köngül-bile eşitmese anga heç ne-me yuvuk boşak : Kim iyi niyetle (İncil'i) dinlemezse, o kesinlikle günah çıkartamaz ve papazın affından pay alamaz. 121, 15.

anga papdan yuvukkun boşak : Papaz tarafından günah çıkartmak, papaz tarafından affedilmek. 121, 19.

yazuhın aytmasa dağı yuk tu(t)masa kimese bol-magay arı : Günahlarını vaftiz ettirmese ve tövbe etmese, kesinlikle arı olamaz. 124, 34.

kerek... ne kim ata aytır yuvukkun tutma-ga : Günah çıkartmak için vaftiz babası ne derse onu tutmak gerek. 125, 11.

yovurgan : Yorgan. 85, 26; 104, 3.

yovut- : Yutmak. 116, 5.

sen boyunga yovutmagıl : Onu bütün içme. 116, 5.

yöp yöp : Yavaş yavaş, gitgide.

yöp yöp ulu bolur : Yavaş yavaş büyüyor. 111, 26.

(yö)p yöp küçlü bolur : Yavaş yavaş güçlü oluyor. 113, 32.

yöpsen-, yöp-sin- : 1. Tasvip etmek, kabul etmek, razı olmak.
tösliking yöpsinip : Varlığını kabul edip. 140, 11.
(sen) yöpsengence : Kabul ediyorsan, anlaştıysan. 131, 26r.

2. Yapılmasını buyurmak.

yarıl-gamak-ga yöpsinmiş : Acısını istiyordu. (buyuruyordu). 137, 20.

yötkür- : Öksürmek.

yötkürdim : Öksürdüm. 114, 10 1.

yu-, yuv-; yuvar : Yıkamak. 32, 2-4.

yazıklarımızı yudı : Günahlarımızı temizledi. 147, 4.

yuban- : İhmal edilmek.

yubangan söz : Vesile, bahane. 162, 18 1.

yugurt : Yoğurt. 110, 13.

yuh- : Bk. yuk-.

yuk-, yuh-, : Birşeye yapışıp kalmak, oturup kalmak, oyalanmak, kalmak. 119, 24.

ol sırt üstünde ol yuktı : O sırt (tepe) üstünde oturup kaldı. 126, 13.

yuktur- : Yapıştırmak.

kir yukturmay : Kendini kirletmeden, kendine kir bırakmadan. 151, 14.

yul-, (-ar) : Yolmak, çözmek. kurtarmak. 45, 6-8.

yazuhımızı yuldı : Günahlarımızı aldı, günahlarımızdan kurtardı. 145, 13.

yulmak : Kurtarma. 45, 9.

yular (?) : Yular, kemer, kayış. 162, 1 1.

yulduz : Yıldız. 122, 33, 37, 40; 123, 3, 5; 139, 10; 145, 10; 70,

29.

yulduzçı : Yıldız yorumlayan, astrolog. 130, 13r.

yulk-, (-ar) : Yolmak, koparmak. 161, 13r.

yular-men- : Yoluyorum. 161, 13r.

yulmala-, (-r) : Ütmek, yakmak. 161, 14r.

yulmalar-men : ütüyorum. 161, 14r.

yulovçı : Kurtarıcı. 163, 8r.

yulugna : Fidyе, kurtuluş parası. 144, 11.

yulun- : Kurtarılmak.

yulunganlar : Kurtulanlar. 147, 16.

yuluv : Fidyе. 147, 4.

yum-, (-ar) : (Göz) yummak, göz kırpmak.

yumar-men : Yumarım.

yumdum : Yumdum. 111, 22, 23.

yumçak : Bk. yımşak.

yumurtka : Yumurta. 119, 8.

yun : Saç. 43, 3.

yung : Yün, tüy. 91, 23; 91, 30.

ügü yungı : Baykuş tüyü. 91, 19.

yungalak : Yuvarlak. 160, 36 1.

yur-, yurı : Yoğurmak.

yurı-men : Yoğururum. 114, 24 1.

yurdım : Yoğurdum. 114, 25 1.

yurt : Oturulan ev; ev, yurt. 33, 14.

yuruh- : Yumruk. 161, 2 1.

yuv- : Bk. yu-.

yuvançang : Yavaş, gevşek, uyuşuk. 114, 2 1.

yuvduh : Çiğ, işlenmemiş, kaba. 162, 21 1.

yuvuk, yuvukkun : Bk. yovık.

yuvun-, (-ur) : Yıkanmak. 150, 3; 9, 16-18.

yuvut : Bk. yüvüt.

yuvuz : Alçak, basık. 115, 35 1.

yuzak : Kilit. 11, 22; 100, 27.

yuzakla-, (-r) : Kilitlemek. 11, 19-21 .

yügen : At gemi. 102, 27.

yügençi : Gemci, gem yapıcısı. 87, 16.

yügün-, (-ur) : Eğilmek, diz çöküp eğilmek. 121, 1, 27; 122, 19; 123, 7.

saa ıglap kim yügünür : Kim ağlayarak önünde diz çökerse. 141, 11.

yügünç : Saygı. 145, 4.

teysin sanga yügünçümüz : Saygımız sana ulaşsın. 147, 13.

yügür-, (-ür) : Yürümek, koşmak. 11, 11-13.

yürüp-yügür- : Yürüyerek, koşarak gitmek. 150, 4; 141, 17.

yük : 1. Yük.

2. Kefillik. 28. 10; 88, 15.

yük tüşürmek : Yük indirmek. 18, 3-4.

yükke kire-mi-sen : (Onun için) kefilliğe girer mi-sin? 160, 19 1.

yükle- : Yükleme. 28, 7-9.

yülü- : Yülümek, traş etmek. 45, 21-23.

yülümiş : Traş edilmiş. 74, 20.

yülüçi : Berber.

sakal yülüçi : Berber. 86, 27.

yülüğüç, yülüngüç : Traş bıçağı. 45, 24; 86, 28.

yüngül : Hafif, yeğni. 69, 16-17; 77, 11. Bk. Yengil, yengül.

yür-, yürü-, yürür : Yürümek, göç etmek, yola koyulmak. 13, 17; 14, 24; 15, 1; 36, 4-5; 51, 15-16; 13, 16; 36, 2; 51, 4; 14, 23.

yürgen yollarıng : Gittiğin yollar. 139, 6.

sen uçmışlay yürüp barçalarını ozding : Sen hepsinden önce uçar gibi gidiyordun. 142, 6.

yürüp yügür- : Yürüyerek, koşarak, acele ederek. 150, 4.

toyga yürüp yügürelı : Ebedî ziyafete acele edelim. 151, 16.

yolga yür- : Yola koyulmak. 14, 23; 15, 1.

çövre yür- : Çevresinde yürümek. 116-17; 13, 18.

artınça yürü- : Ardında yürümek. 51, 14-16.

tengizde yür(ü)- : Denizde yelkenle gitmek. 36, 2-4.

tengizde yürügen : Denizci. 36, 5.

bara-yürler : Gidiyorlar. 128, 23; 119, 11, 12, 26.

yürek : Yürek. 119 u.

yüvüt : Teselli.

yüvüt berdim : Teselli ettim. 115, 34r.

yüvütle-, (-r) : Teselli etmek. 115, 33r.

yüz : Yüz. 137, 8; 144, 1, 19; 151, 7; 139, 18; 140, 18.

yüz-, (-er) : Yüzmek. 36, 25-27.

yüzgen kişi : Yüzücü. 36, 28.

yüzük : Yüzük. 130, 11r.

yüzüm : Üzüm. 106, 9.

kuru yüzüm : Kuru üzüm. 106, 10.

— Z —

zafran (A.) : Safran. 82, 10.

zamana (A.) : Zaman. 143, 3f; 144, 12.

zancar (A.) : Bakır yeşili. 83, 23.

zernek (A.) : Sarızırnık. 81, 21.

zeytin (A.) : Zeytin. 141, 18.

zincil (F.) : Zincir. 105, 6.

ziyan, izan (F.) : Ziyan.

ziyan et- : Ziyan etmek. 37, 14-16.

zmrut (Tic.) : Zümrüt. 93, 14.

92. 06. Y. 0001 - 1349